

România literară

15

editată cu sprijinul
Fundației ANONIMUL

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 17 aprilie 2009 (Anul XLI). 32 pagini. 4 lei

gabriela **MELINESCU**

„Vulnerabilitatea
este marca
talentului”

interviul de
cosmin **CIOTLOȘ**

p. 16-17

DIN ARHIVELE CNSAS

o scrisoare a lui
n. **STEINHARDT**
cătrec
noel
BERNARD

un document
comunicat
de
george
ARDELEANU
p. 13

lazăr **ȘĂINEANU**

150 de ani
de la naștere

p. 18

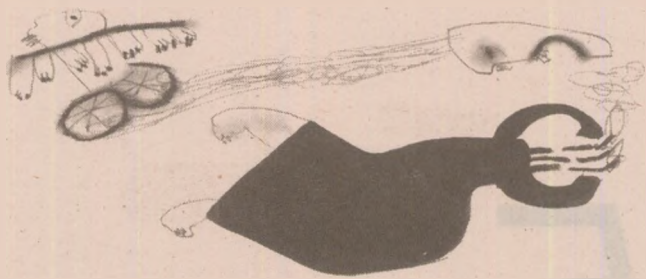

CEFALEE

o poveste
inedită
de
julio
CORTAZAR

p. 26-27

s u m a r

Poveste de Paște de Doina Ruști – p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș – p. 4
Ce tabieturi de lectură aveți?

DESPRE LITERATURĂ, CU BUCURIE de Ioana Pârvulescu
Cum se împacă literații cu muzicienii? – p. 5

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric – p. 6
Cerul filosofiei

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș – p. 7
Câteva sentințe (V)

Poeme de Radu Ulmeanu – p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu – p. 9
Vocea lui Barthes

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar – p. 9

COUPE-PAPIER de Alex Ștefănescu – p. 10
Literatura română, ieri și azi

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache – p. 11
Vântul în plete

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu – p. 12
Opinii franceze

Peștele roșu de Șerban Foarță – p. 12

O scrisoare a lui N. Steinhardt către Noel Bernard
de George Ardeleanu – p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian – p. 14
Reîntoarcerea în lumea terțului exclus

PREPELEAC de Constantin Țoiu – p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu – p. 15

Gabriela Melinescu: „Vulnerabilitatea, asta e marca talentului”
Interviu realizat de Cosmin Ciotloș – pp. 16-17

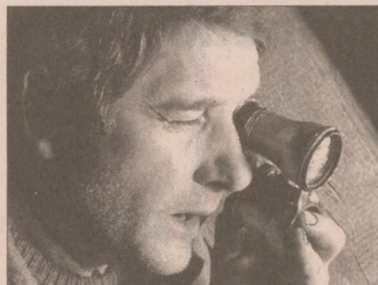
Lazăr Șăineanu, 150 de la naștere de Jordan Datcu – p. 18

Ne americanizăm? de Arthur Beyrer – p. 19

Din nou despre N.I. Herescu, când și de ce a plecat din țară
de Virctor Durnea – pp. 20-21

O viziune nouă de Teodor Vârgolici – p. 22

FRĂNTURI LUSITANE de Virgil Mihaiu – p. 23
Întâmplare și predestinare

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici – p. 24
Ridicole iubiri

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară – p. 25
„De la București la Paris” și retur (II)

Cefalee de Julio Cortázar – pp. 26-27
În românește de Tudora Șandru Mehedinți

O inițiere psihedelică de Codrin Liviu Cuțitaru – p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea – p. 30

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache – p. 30
Condotierul fanteziei

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu – p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Livius Ciocârlie – p. 31
Să nu aud!

Ochiul magic – p. 32

România literară®

Director: **NICOLAE MANOLESCU**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU – director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU – redactor-șef

OANA MATEI – secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, IOANA PÂRVULESCU –
redactori

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 5, 6, 8, 12, 14, 9, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 3, 4, 18, 23, 24, 25, 28, 32),

ECATERINA IONESCU (pag. 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22),

NINA PRUTEANU (pag. 1, 2, 7, 10, 11, 19, 26, 27).

Grafica: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Aburi leneși*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER**

(Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUȘE**

VALENTOVÁ (Cehia)

Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Director administrativ: **VALENTINA VLĂDAN**

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

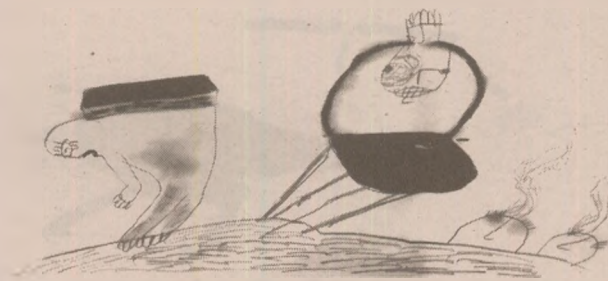
Imprimat la **FED PRINT**

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), aso-
ciație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul
Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

În Săptămâna Luminată, a anului 2009, toate străzile din împrejurimi vor fi acoperite de aurul Ghiculeștilor, iar la trei zile după aceea, dorința omului se va împlini.

l i t e r a t u r ă

DIN UȘA bisericii Sf. Pantelimon se deschide o străduță ca o alee până în Traian, iar în intersecția asta mică, pe locul unei coșmelii, demolată anul trecut, primăria a ridicat un monument. Este vorba despre un bloc de marmură, cam cât un televizor cu diagonala de 50, lustruit bine și proțapit pe un mic postament cubic, de ciment.

Leonard l-a văzut chiar de pe când era coborât cu efort dintr-o mașină albastră și probabil că a fost primul bucureștean care a venit să-l cerceteze de aproape. Pe o tablă metalică era scris numele artistului și titlul lucrării: *Tezaur*. S-a uitat îndelung la piatra pătrătoasă, care părea rămasă de la lucrările de amenajare a unei băi de lux. De ce era pusă acolo, ce eveniment însemnat trebuia să amintească? Nu putea să-și dea seama. I-a mai aruncat apoi câte o privire, de la fereastra apartamentului său, încercând să-i pătrundă misterul, însă fără succes.

Într-o dimineață s-a trezit fulgerat de-o idee. A coborât din nou în stradă, iar în lumina de aprilie i s-a părut că el însuși ar putea să-i dea o valoare blocului săpunos, lângă care nu văzuse încă pe nimeni oprindu-se. Și-a luat vechiul șablon de plastic și-un marker mov, iar în mai puțin de un sfert de ceas a acoperit cu litere mici obrazul făinos al monumentului. Mai întâi a scris titlul: „Aici zace comoara Principelui Ghica.” Apoi, ceva mai mic, a rotunjit cu grijă și celelalte litere: „Într-un text vizionar, din secolul al 18-lea, se spune că peste 300 de ani se va naște un om, care-și va scrie o dorință pe un petec de hârtie. Va fi o dorință oarecare, nici smerită, nici sfidătoare, un gând pe cât de egoist, pe atât de omenesc. Apoi omul va împături răvașul și-l va îngropa exact în acest loc. În Săptămâna Luminată, a anului 2009, toate străzile din împrejurimi vor fi acoperite de aurul Ghiculeștilor, iar la trei zile după aceea, dorința omului se va împlini.”

Leonard era foarte mulțumit de ideea care-i venise. De la fereastra lui putea ține sub supraveghere toată intersecția. În ziua următoare a potrivit sub pervaz o cameră web, cât o mandarină. Apoi și-a văzut de ale lui până a doua zi, când a și-nceput nebunia.

Mai întâi oamenii s-au oprit să citească textul, în special cei care treceau pe-acolo spre Biserica Sfântul Pantelimon. Se apropia Paștele, iar printre casele de pe mica stradă, se strecurau prin ceața dimineții femei senine, oameni îndoliați, tineri cu inimi zdrobite, fete mulțumite că ținuseră tot Postul Paștelui. Ajungeau în intersecție și dădeau cu ochii nu atât de cubul de marmură, cât de textul vinețiu, pe care îl citeau din curiozitate ori din neglijență, gândindu-se apoi la el până când intrau pe poarta bisericii. Mulți aprindeau o lumânare în paraclis, visând la comoara Ghiculeștilor. Apoi, câte unul se întorcea plin de gânduri și îngropa discret un bilețel lângă monumentul Primăriei.

Leonard aduna imaginile hapanite de micul glob de sub geam și-și făcea și el vise mari despre un film care să cutremure lumea, o poveste despre

fraierii care începeau să îngenuncheze mai degrabă în fața pietroiului din rascruce decât în biserica lui Pantelimon.

De Joimari se adunase atâta hârtie că s-ar fi putut scrie un roman. Mâni întreprinzătoare au adus cărămizi și apoi pietre și scânduri, sub care stăteau tescuite bilețelele locuitorilor din tot cartierul. Iar în Vinerea Patimilor au început să curgă și din alte zone. Căci vineri seara, când părintele cânta Prohodul, în intersecția monumentului, pe care acum oricine îl numea Piatra Comorii, au descins televiziunile. Și,

vorba doar despre dorința de-a găsi comoara Ghiculeștilor, ci și de imboldul aburit de a lua parte la dorința celorlalți.

În Noaptea de Înviere lumea a venit să ia Lumină din poarta bisericii Sf. Pantelimon, dar, la plecare, fiecare s-a oprit o clipă și lângă piatra de marmură, pe fața căreia literele întunecate păreau să se fi afundat, ca-ntr-un pat de zăpadă.

Zilele Paștelui s-au scurs în aerul cald al lunii aprilie, iar, de la fereastra lui, Leonard a văzut fețe și spinări de oameni care își puseseră nădejdea

să-i vadă pe ceilalți temerari și să simtă gustul unei fericiri spre care tânjește orice suflet omenesc: bucuria exploratorilor.

Leonard adunase suficient material pentru film și se gândea deja la miile de accesări de pe *Youtube*. Și în timp ce decupa bucățele care i se păruseră mai apetisante, ferestrele se zguduiră lovite pe neașteptate de stropii unei ploii hotărâte. Mai întâi, se repezi să-și ia camera de sub pervaz. Străzile plumburii adunaseră deja pârâiașe galbene, iar pălăria unui nene, oprit la Piatra Comorii, se polei în câteva secunde. Leonard întinse mâna și văzu cum i se adună în podul palmei stropii aurii. Era o ploaie repezită, de vară, luminoasă și stranie, căci din culmile albastre ale cerului ploua cu pulbere de aur. Din stradă se ridicau glasuri de femeie, iar dinspre Foișorul de Foc se vedea o mică vânzoleală, din care Leonard nu distingea decât fustele colorate ale florăreselor. În poarta bisericii un bărbat își dezbrăcase cămașa în care încerca să prindă fulgii mari și strălucitori. Nu cumva o fi aur? se gândi Leonard, însă în același moment își auzi râsul care știa să-i pună frână la orice bazaconie țâșnită din abisurile creierului. Strânse palma și simți atingerea făinoasă, din care parcă se ridica un parfum amărui și o clipă îi trecu prin minte că trăia într-un oraș foarte poluat. Ploaia se opri brusc, odată cu acest gând rezonabil, iar o pală de vânt ridică din nou în burta norilor praful fin și aurit.

Străzile deveniră într-o clipă curate ca-nainte de alegerile prezidențiale, iar omul din fața Bisericii Pantelimon își privi cu uimire cămașa, acum decolorată și subțire ca o frunză. O clipă nu se mai auziră nici glasurile obișnuite, nu mai trecură nici mașini. Din fereastra lui Leonard și până-n cerdacul bisericii se-ntindea, linsă, strada de plumb. Și pe când soarele înfloreă din nou, degetele, până atunci întepenite, se desfăcură unul câte unul. În adâncitura palmei sale, Leonard văzu cu uimire praful presat, ca un cocloș de staniol.

Câteva zile posturile de televiziune vorbiră despre acea amiază de aprilie, în care străzile Bucureștiului se acoperiseră pentru câteva minute cu o pulbere de aur. Unii, care nu văzuseră ploaia, se îndoiau de existența ei, deși ce-i drept, cam cu părere de rău, iar câteva inimi exaltate deschiseră topice pe forumuri și chiar liste de susținători ai ideii.

Și în timp ce Primăria cheltui o groază de bani să șteargă textul de pe fața netedă a blocului de marmură, Leonard își termină filmul, care arăta câteva imagini tremurate și cețoase, despre oamenii îngenuncheați în fața unui bloc de marmură. Nu se înțelegea mare lucru, nici măcar textul pe care îl scrisese cu atâta participare, nu se vedea, iar ploaia aurie părea doar un defect de peliculă.

Din toată povestea, al cărei constructor se crezuse, nu mai rămăsese decât o grămăjoară de praf auriu, păstrat cu venerație secretă într-un dop de Coca-Cola.

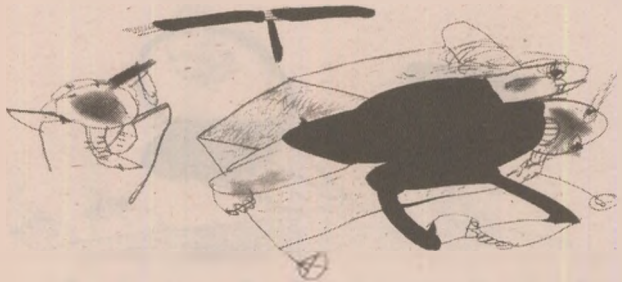
Poveste de P A Ș T E

chiar la știrile din acea seara, Leonard a auzit cum vocile haiducești ale unor reportere anunțau marele miracol de la Biserica Sf. Pantelimon. Imediat după știri, au și început să se verse grupuri de oameni, care păreau coborâți dintr-un metrou invizibil, ciorchine vesele, în special elevi de liceu în vacanță, puși pe distracții și veniți să caște gura la prostia celorlalți, dar care, odată sosiți în intersecție, citeau surâzând scurtul mesaj al lui Leonard și un dor pitit de multă vreme în ascunzișurile calde ale cârnii se ridica plutitor și înaripat până în colțul ochilor căutători. Puțini dintre cei ajunși până aici se abțineau să nu-și scrie dorința pe o bucățică de hârtie, pe care s-o simtă apoi cum se împaturește sub apăsarea degetelor, devenind un mic pachet, gata să-și ia zborul. Nu era

în textul mov, scris cu markerul. Bineînțeles, toată lumea știa că era opera unei mâni oarecare. Primăria chiar amenințase că va cere despăgubiri pentru distrugerea monumentului, iar artistul dăduse mai multe interviuri în care deplângea starea de incultură a nației lui.

Dar acestea erau fapte secundare. În vena destinsă a străzii Traian pulsa sângele unei dorințe pe care nimic în lume n-o mai putea opri. Impulsurile mlădioase, dorințele adunate una într-alta, ca niște buchețele de ghiocei, dar mai ales gândul încurajator că există un loc în care sângele tuturor curge împins de aceeași speranță făceau ca viața să pară cu adevărat frumoasă și memorabilă. Oamenii veneau la Piatra Comorii pentru că fuseseră printre primii ei descoperitori. Veneau

a c t u a l i t a t e a

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

DEEA de a răspunde la această întrebare mi-a venit citind „protocolul de lectură” al unei binecunoscute bloggerițe, *Luciat*. Întâmplarea face ca ea tocmai să-și fi anunțat decizia de a renunța să-și mai împărtășească pe internet impresiile de cititoare. Mi se pare o pierdere reală. Blogosfera va fi mai săracă, nivelul intelectual mai precar. Deși n-am avut vreo revelație de lectură, mă bucura faptul că, asemeni unui metronom, cineva citește și transcrie gândurile provocate de cărți fără să vrea să dovedească prin asta nimic altceva decât că există o simplă, profundă plăcere născută din intimitatea cu literatura.

Dar să revin la propriile mele mini-strategii, prejudecăți, manii și vicii. Multă vreme, nu mi-a pasat cum arată cărțile. Îmi era indiferent dacă erau uzate, murdare, cu pagini tocite, cu sublinieri, tipărite pe hârtie proastă, cu coperte dizgrațios-poroase. Important era să fie cărți. Chiar și astăzi, ideea de carte mă trimite aproape automat la câteva volume din „Biblioteca școlară”, o colecție amară, mai ieftină chiar decât „Biblioteca pentru toți”. Păstrez și acum traduceri, în câte două volume, ale *Iliadei* și *Odiseei*, cu incredibil de urâte coperte în nuanțe gri-petrol, și o versiune a *Regelui Lear*, cu titlul scris cu litere albe pe-un fond de-un verde inclassificabil – cândva, probabil, „verde electric” (așa îl văd cu ochii minții), astăzi doar un verde păstos, gata să se destrame în nuanțe funerare.

Citeam – și mai citeam – oriunde, oricând și oricum: în tramvai, în pat, pe stradă, la birou, în parc, în curte, la masă. Unele din aceste momente joacă însă un rol aparte și au o pregnanță pe care-mi place s-o contemplan, într-un răsfaț al simțurilor și al amintirilor: de pildă, vacanțele de Paști, petrecute în adolescență aproape de fiecare dată la bunici. Atunci, în zilele călduroase ale lui-aprilie, mă deplasam cu teancul de cărți după mine și citeam stând ore în șir pe trunchiul imens de lemn folosit pentru a crăpa butucii ajustați cu ferăstrăul: mai scurți, dacă erau pentru teracote ori soba din bucătărie, mai lungi, dacă erau destinați cuptorului pentru pâine sau prăjituri ori pentru pregătirea cantității industriale de magiun de prune.

Multe din „cărțile esențiale” – Dumas, Jules Verne, Cervantes, Tolstoi, Homer, tragediile grecești, Dickens, Fielding, Poe, Jack London, teatrul american, surorile Brontë, Shakespeare – se leagă, din acest motiv, de-o anumită lumină, de culoarea pomilor înfloriți, de băzâitul albinelor, de căldura plăcut-moleșitoare a acelor zile care m-au marcat pe vecie. După cum, în „regim nocturn”, n-am să uit cum citeam, prăpădindu-mă de răs, singurul treaz într-un oraș adormit, *Serile în cătunul de lână Dikanka*, al lui Gogol, apoi, în notă dramatică, seria Dostoievski, vastele cearșafuri istorico-metafizice ale lui Tolstoi, povestirile și teatrul lui Cehov. Aveam douăzeci de ani, „eludam” câteva luni din serviciul militar și, oprit de la băutura și exerciții fizice, îmi reorganizasem viața după orarul unui Oblomov obsedat de cărți: dormeam ziua și citeam noaptea.

Cu vremea, am dezvoltat un fel de fobie față de cărțile vechi, murdare sau chiar citite. Știu cu precizie momentul când mi s-a declanșat această spaimă difuză: luasem de la biblioteca universității cele zece volume din *Histoire de France* ale lui Michelet și mă speriasem de starea deplorabilă a cărții. Copertele erau atacate de carii, paginile musteau de grosimea mucegaiului și-a ciupercilor. (Pentru a le face în ciudă colecționarilor: acum câteva săptămâni am „investit” în această splendidă, discutabilă, paranoică, idiosincronică, irezistibilă capodoperă, retipărită la Éditions des

Ce tabieturi de lectură aveți?

Équateurs, și am început s-o recitesc fascinat de stilul copleșitor al autorului). În exact aceeași perioadă, Vasile Popovici și Daniel Vighi explorau bibliotecile din Arad în căutarea bizarelor texte despre „celălalt Luminism” și băgaseră groaza în mine, vorbind despre sutele de ciuperci care te pot „ataca” asemeni colților de viperă tâșnind din volumele păstrate în penumbra nearisită a mai tuturor bibliotecilor românești din epocă.

Cea mai bună prietenă a mea îmi protejează această veritabilă manie: știe că mă enervează să citesc un ziar sau o revistă deja răsfoite și că prefer să plătesc dublu sau triplu pentru o carte nouă, decât s-o iau de la utilii „bouquinisti” pe care-i întâlnesc zi de zi. Cumpăr cărți vechi doar dacă nu am încotro. Așa se explică faptul că, deși mă mișc, respir și trăiesc aproape exclusiv printre cărți, nu sunt și colecționar. Nu am și nu visez la ediții rare, nu cumpăr cărți doar pentru valoarea lor bibliofilă. Pe vremuri, fremătam să am orice carte despre care se spunea sau știam că e „bună”. Astăzi, canalele s-au îngustat: cumpăr doar ceea ce cred că-mi va fi util, conștient că deja am adunat mult prea multe cărți. Iar o bună parte din ele vor rămâne, din nefericire, dar implacabil, necitite.

Nu mă dau în vânt după cărțile rare, dar îmi plac cărțile frumoase. Uneori, am două, trei, patru exemplare ale aceluiași titlu, din simplul motiv că edițiile noi sunt mai îngrijite, mai curate, mai plăcute la lectură decât cele vechi. Iar de cele vechi mă despart cu greu, dându-le puținilor oameni cărora știu că le pot fi utile. Având norocul să fiu prieten cu câțiva din editorii importanți ai țării, beneficiaz din plin de generozitatea lor, astfel că aproape nu mai e necesar să achiziționez literatura „curentă”. Cumpăr mai ales traduceri și, de când firmele care importă carte străină funcționează aproape fără greș, mă dedulesc la „noutățile” din America, Anglia sau Franța.

Totuși, cum citeam? Depinde. Dacă e vorba de așa-numitele „lecturi de plăcere”, n-am nici un fel de tabiet. N-am tabieturi, dar am griji: dacă știu că urmează să port cartea cu mine, afară din casă, am grijă s-o învelesc. La fel, dacă bănuiesc că lectura va dura o perioadă îndelungată. Citesc – cum spuneam – în avion, în tramvai, în timp ce mănânc, acasă, la hotel, la umbra pomilor, în pat. Mai ales acest ultim tip de lectură trebuie descris. Nu cred că, în

întreaga mea existență, au fost mai mult de zece-douăzeci de ocazii în care să-mi fi încheiat ziua altfel decât citind. Chiar și în armată, chiar în spital, chiar atunci când zăceam cu febră. Acestea sunt „lecturile fără creion”. Nu sunt întotdeauna cărți ușoare, de divertisment sau de ficțiune. Mă trezesc adeseori cu ditamai tratatele de istorie sau colecțiile de documente apăsându-mă pe piept, în timp ce mă scufund în cele trei (obligatorii) perne pe care-mi țin capul.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul „lecturilor cu creionul”. E vorba de cărțile pe care le citesc fie pentru că vreau să le recenz, fie că sunt volume din care mă documentez pentru propriile mele scrieri. Am oroare de „trimiterile” după ureche, de citatele aproximative, de alterarea sensurilor dorite de autor. Din acest motiv, trebuie să identific ușor și repede pagina și paragraful. „Creionul” nu e întotdeauna creion – deși am mereu la îndemână un set amplu de obiecte de scris bine ascuțite (m-am oprit pentru a le număra pe cele aflate chiar acum într-o cutite de lemn, în dreapta mea: sunt șaptezeci și nouă, și tot mi se par puține!) Cel mai adesea, subliniez cu „markere” multicolore, fiecare din ele având un rol important în sistemul meu de lectură: culoarea galbenă marchează paragrafele de interes general, cea roz (sau portocalie), lucrurile care m-ar putea interesa pentru a-mi rotunji propriile idei, cea verde, pasaje care trebuie neapărat citate ori folosite.

Cititul „cu creionul” are loc, de regulă, la birou, în biblioteca de câteva mii de cărți pe care le-am purtat de-a lungul anilor după mine, până când le-am „îngropat” în camera dotată, de sus până jos, cu solide etajere. Mă amuză gândul răutăcios că urmașii care vor dori să dea încăperii o altă destinație vor avea mult de furcă: să smulgă din pereți rafturile prinse în sute de șuruburi, suportii metalici și alte *device*-uri gândite într-o perversă complicitate de mine și un prieten arhitect. Lipsește, în această anticameră a paradisului, un singur lucru: un fotoliu. Știu unde-ar trebui să stea, știu cum trebuie să arate: mare, adânc, cu brațe ample, răsfrânte. Nici prea moale – să nu te îndemne la somn –, nici prea tare – să nu-ți chinuie oasele. Probabil că n-ar fi prea greu să-mi cumpăr unul. Amân, însă, momentul. Așa cum amân și lectura atâtor dintre cărțile îndelung râvnite. Și tot amânând, nu mai ajung să le citesc vreodată. ■

Caragialiana

Ce fel de câine era Búbico?

NU VREAU să supăr pe nimeni, dar Búbico nu sună a nume românesc de câine. Mai ales la nominativ, cum apare deseori în schița lui Caragiale. Dacă ar fi vorba de vocativ, am mai putea presupune că odorul mamițichii se numea de fapt Bubi, alintat Bubică. Sufixul diminutival – *ca* există în românește, dar numai la nume feminine, ca Zambilica. În acest caz, vocativul Zambilico sună firesc, dar nu poate exista la nume masculine: *Petrico*. Dar noi știm ce crai era Búbico, deci era cățel, nu cățea.

În schimb, în ungurește există sufixele diminutivale – *ka*, *-ke* ca în *Bandika* (de la *Bandi*, formă familiară pentru *András*), sau *Peterke* (de la *Péter*). Numai că *a de la acest sufix nu se pronunță ca a* românesc, ci este un sunet între *a* și *o*. În românește nu există semn grafic pentru acest sunet pe care Caragiale a fost nevoit să-l transcrie *o*. Și apoi ce sens are accentul pus de Caragiale pe prima silabă: Búbico? În românește accentul este marcat numai dacă produce diferență de sens (*copii-cópii*), or, aici nu este cazul. În schimb, în ungurește accentul cade întotdeauna pe prima silabă. Accentul pus de Caragiale pe prima silabă nu putea decât să sugereze că Búbico nu era un nume românesc. Stăpâna lui Búbico era probabil o ardeleanca: ea a pus câinelui ei un nume unguresc: *Bubika*.

Búbico, ai trădat pe mamița!

Petru VAIDA

P.S.: Compară *Un pedagog de școală nouă*. Marius Chicoș Rostogan injură „ungurește”: „*O fene șo fেকেেে kukio*” (ungurește: *A fene s a fেকেেে kutya* – „Naiba și un câine negru” – injurătură inexistentă). Caragiale transcrie a unguresc cu *o*.

Am descoperit o altă față a lui Vlahuță: cea de „sponsor”, nu numai financiar, ci și sufletesc al unui muzician, Dumitru-Georgescu Kiriac.

Destinatari:
Valentina Sandu-Dediu și Dan Dediu

DRAGI PRIETENI, Posteritatea își bate joc de scriitori în variate feluri. Vlahuță, care în 1893 refuzase intrarea în Academia Română, cu o laudabilă cunoaștere a propriului loc în literatură, primește palma posterității prin admiterea lui „onorifică” în Academia Republicii Populare Române, în 1948. Sigur, scriitorul nu avea nici o posibilitate să refuze și de data asta, cum cu siguranță ar fi făcut-o, fiind mort de trei decenii. În 1893 avusese și un motiv mai omenesc să renunțe deopotrivă la academie, cât și la aventurile materiale pe care le avea un academician: fusese respins (cum avea să se întâmple mai târziu și lui Caragiale) de la premiile Academiei. Vlahuță, care era un om dintr-o bucată își va fi spus că nu se poate cu o mână să iei și cu alta să dai, cu un ochi să desconsideri și cu altul să prețuiești.

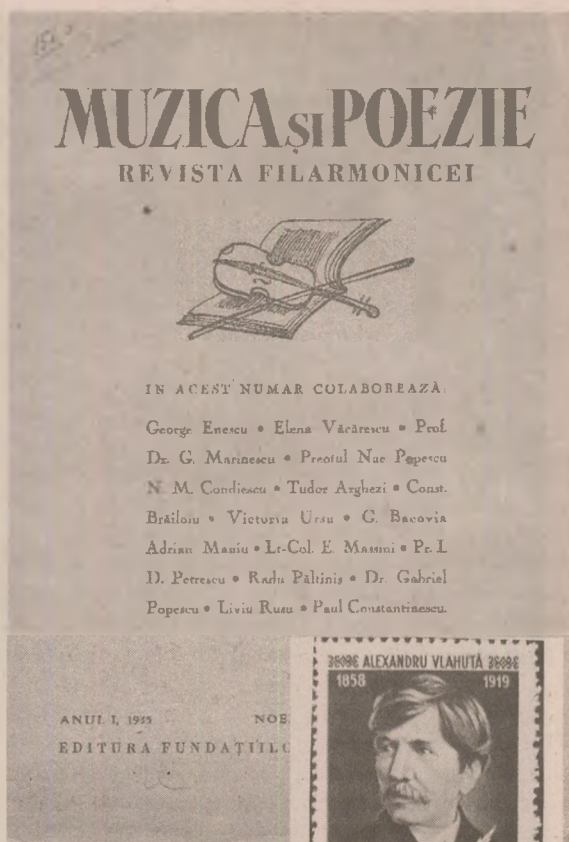
În anii sfârșitului de secol, Vlahuță e în culmea gloriei și îl admiră cu atât mai mult că nu și-a pierdut capul. Ține conferințe cu săli pline la Ateneu, editează împreună cu dr. Alceu Urechia, prietenul lui Caragiale, revista *Vieța* și, mai ales, publică, în 1894, la Editura Librăriei Graeve & Comp., romanul *Dan*, care, în lipsa de producții de gen a timpului, are un succes urias. Mărturisesc că, în studenție, m-am străduit din răspuțeri să-l citesc și mi-a fost foarte greu. Dar dacă azi cartea e datată, nu înseamnă că n-a adus ceva nou la vremea ei. Probabil că dacă i-am fi întrebat pe contemporanii lui, care-i citeau poeziile cu accentă eminesciene, proza vag psihologică și sentimentală și publicistica prea variată pentru a intra sub o singură etichetă, Vlahuță ar fi fost socotit unul dintre favoriții nemuririi. Astăzi abia dacă știm din el un titlu de poem, *Unde ni sunt visătorii?*, un vers, „Nu de moarte mă cutremur, ci de veșnicia ei”, și un destin uman: e prietenul lui Eminescu și al lui Caragiale. Literar, îl încadram la sămănătoriști și cu asta am spus totul. Cărțile lui n-au rămas în circuit, deși pe vremuri se studia cu forța *România pitorească*, dar din motive extraliterare. În schimb, așa cum spune Ibrăileanu, cărțile încă de la începutul intuiției, paginile sale sunt o „marturie pentru sufletul intelectualilor de la sfârșitul veacului al XIX-lea”. Despre acest suflet aș vrea să vă vorbesc și eu, cu atât mai mult cu cât anul acesta se împlinesc 90 de ani de la moartea lui Vlahuță, petrecută la 19 noiembrie 1919 și nu cred că evenimentul va stârni prea multe manifestări.

IN REVISTA săptămânală *Vieța* unde Vlahuță ține, intermitent, o rubrică de portrete literare ale contemporanilor semnată cu pseudonimul Radu, are umorul să-și facă și un autoportret. A apărut în ianuarie 1894, când autorul avea 35 de ani. E scris după rețeta epocii, care conține un strop de umor, puțină melancolie, o plăcută lejeritate a tonului și dialog de tip *clin d'oeil* cu cititorul. Ca să nu se deconspire își botează portretul *Eu* și își modifică vârsta: „32 de ani (...pe onoarea mea!). Înalt, blond, ciupit puțin de vărsat – fără asta aș fi fost un băiat frumos, mi-au spus-o mulți. Când merg pe stradă mă fac preocupat și gânditor, numai de-al naibii ce sunt. De multe m-am apucat, și nimic n-am isprăvit. Eu însumi, când mă observ, mi se pare că sunt o faptură la care natura a lucrat câtva timp cu drag, și pe urmă s-a plictisit și s-a apucat de altele. N-am citit mult, dar întotdeauna am înțeles și-am gândit, pe-o pagină, mai mult decât era scris”. Iată cum se strecoară, aici, una dintre cele mai frumoase definiții ale artei de a citi: să nu te mulțumești cu ce e servit de-a gata, în pagină, să duci mai departe rândurile de rând, să meditezi la ele. Din portret mai citez, pe surse: „De șapte ani fac gazetărie: n-am altă carieră, și nici n-o caut. Escroc de-aș fi fost, și încă n-aș fi schimbat atâtea nume, în acești șapte ani”. Într-adevăr, Vlahuță e un publicist harnic, ubicuu. Are, de-a lungul anilor, nenumărate pseudonime, între care Alecu, Ada, Ave, Jehovah, Lupu, Prof. Dorin Jacotă, Decor, Spic, Mirmidon, Minuzio, Vale, Vlahuț și diverse variante de inițiale. Portretul se încheie astfel: „Amicii mei găsesc că am talent, mai ales când și eu cred despre ei aceasta; iar cei pe care i-am...nemulțumit sunt de părere că-aș fi un idiot. Curios...pe carel să-i cred? Pe cei dintâi, nu mai încapă vorba!” Destul de

Ioana Pârvolescu
DESPRE LITERATURĂ,
CU BUCURIE

Cum se împacă literații cu muzicienii

actual, mi se pare mie, și cu o autopersiflă de bună calitate. Ce-i drept, când citești articolele lui Vlahuță, îi vezi și limitele: are, în genere, toate prejudecățile timpului său. Unele preluate de la marii lui prieteni, altele născute din nevoia de a li se opune. Oare noi suntem altfel?

În revista *Vieța* mai e un portret care interesează posteritatea, cel al lui Eminescu. Vlahuță, cu 8 ani mai mic decât poetul, dă o mărturie sociologică cât se poate de interesantă despre cum era privit Eminescu de tineri pe la 1880. În gimnaziu, citindu-i poeziile și nuvela *Sărmanul Dionis*, îl admira deja pe poet până la idolatrie. Își construise mental un portret romantic al autorului iubit, după chipul și asemănarea lui Dionis: tânăr, subțire, înalt, palid, cu plete ondulate, mergând „ca un somnambul, parc-ar pluti”. Venit la București, unde începe Facultatea de Drept și, ca mulți poeți din epocă, n-o termină, Vlahuță caută, timp de trei ani, să-și întâlnească idolul, după portretul-robot al imaginației. Într-o zi, întorcându-se cu câțiva prieteni de la Universitate, aude pe unul, în dosul Pasajului Român azi dispărut (care lega, prin celebrele lui trepte, Calea Victoriei de Câmpineanu), „Uite, Eminescu!”. Și, povestește Vlahuță: „Toți ne oprim să-l vedem. Un domn în vârstă, bine făcut, rotund la față, fără plete, îmbrăcat ca toți oamenii...Îl văd suindu-se-n tramvai”. Ce m-a interesat din această poveste este aura pe care Eminescu o avea deja în rândurile studenților, între care și Vlahuță.

salon literar

DE CE V-AM ALES însă pe voi, care sunteți muzicieni, interlocutori într-o scrisoare despre un scriitor minor (ca să nu spun un mic minor) cu inimă mare? Iar minor, în acest caz, înseamnă altceva decât în muzică. Pentru că zilele trecute am dat la un anticariat de niște reviste interbelice, din 1935 și 1936, *Muzică și poezie*, care sper să vă intereseze și în care am descoperit o altă față a lui Vlahuță: cea de „sponsor”, nu numai financiar, ci și sufletesc al unui muzician, Dumitru-Georgescu Kiriac. Am auzit în toate iernile copilăriei mele acest nume. De câte ori mergeam, de Crăciun, la colinde, și se anunța programul, cele mai cunoscute și mai frumoase cântece i se datorau lui D.G.Kiriac. Nu știu sigur cât e prelucrare folclorică și cât compoziție cultă – poate mă lămurii voi –, dar știu că vocea împede a coristei care citea programul spunea așa: *Moș Crăciun cu plete dalbe* de Dumitru Kiriac. *Astăzi s-a născut Cristos* de Dumitru Kiriac – după cum vedeți n-aveam cum să-i uit numele. Tocmai de aceea am tresărit când, alături de alți literați, Arghezi, Bacovia, Elena Văcărescu, am descoperit în primul număr al revistei (noiembrie 1935) și un bogat teanc de scrisori, cu Al. Vlahuță expeditor și Dumitru Kiriac destinat. Este prefațat, sumar și fără vreo informație utilă, de Const. Brăiloiu de care v-am auzit vorbind, mai ales pe Valentina, autoare, între altele, a unei istorii a muzicii. Meritul lui Brăiloiu este însă de a fi publicat integral cele 15 epistole, după ce le-a primit de la văduva lui Kiriac și înainte de a le dona Academiei Române. Scrisorile acoperă intervalul 1892-1896, în care Vlahuță e extrem de ocupat: un volum de nuvele, ziaristică, romanul-bestseller *Dan*, vândut cu 3, 50 lei chiar în Pasajul Român, conferințe, poezii, iar în viața personală nașterea unui copil. Cât despre Dumitru Kiriac, el are în octombrie 1892, la data primei scrisori, 26 de ani și urmează Schola Cantorum din Paris. Vlahuță aleargă pe la toți oamenii influenți ai timpului, la Constantin Esarcu, omul cărui îi datorăm Ateneul, la prietenul Alceu Urechia, îi roagă să intervină pe lângă notabilități politice ca Take Ionescu sau Kretzulescu. Scopul era să obțină o bursă comodă pentru tânărul în a cărui stea crede cu tărie, să-l pună pe roate („pe rulete”). Dar să n-o mai lungesc și să vă citez din cea dintâi scrisoare:

Joi 8 Octombrie 1892

Iubite frate Kirică,

Am pus și pe Exarco și pe Urechia pe capul lui Crețulescu. Te poți convinge din alăturata de scrisoare că e al nostru. Dar alaltăieri am făcut o scrisoare lui Exarco pentru a-i reaminti și formula în scris meritele și perspectivele tale artistice – și sper că acele patru pagini vor fi decizive când se vor citi în Consiliul-Crețulescu, căci cu acest scop erau scrise.

Nu crede că te voiu lăsa acolo fără bursă. Ce-ți pasă de lichelele care-și aștern mai devreme și mai moale decât noi? Lasă-i să treacă, tu vezi-ți de treabă. Noi nu te vom lăsa să suferi și să te-nece nevoile prin străini. Am mai multe izvoare pentru tine: sunt de-abia la cel dintâi – și, preum vezi, sunt departe de a fi descurajat. Peste câteva zile sper să-ți dau vești sigure și palpabile. Până atunci sunt nerăbdător de a te ști instalat în Conservator și pus pe rulete acolo. Deci nu întârzia de a-mi scrie.

Pe-aici încurcături politice interne și externe, de la cari s-așteaptă schimbări în guvern, sau chiar de guvern, la venirea Regelui din Sigmaringhen.

Pe la începutul lui Nbre. îți va veni și Iorga. Vezi nu uita ce ți-am spus. Cultivă-l că-i băiat bun.

Încolo tot cum ne știi. Toți întrebă de tine, te doresc și-ți prevăd un viitor strălucit. Te sărut cu dor, Vlahuță

Când o să ne mai scaldăm în Siret?

Veți vedea, în numărul de săptămâna viitoare, cum tensiunea din scrisori crește, pe măsură ce obstacolele în obținerea banilor sporesc, însă proporțional crește și strădania și dragostea de frate mai mare a lui Vlahuță. Mai există astăzi asemenea oameni? Mulți literați au defectele lui, dar câți au calitățile lui? *Unde ni sunt visătorii* ca Vlahuță, cei care să-și pună visul și banii în destinul altora? ■

comentarii critice

MINTEA multora dintre noi, secolul al XIII-lea nu poate fi legat de nici o reprezentare. E precum o secvență goală dintr-o depănare cronologică lipsită de conținut. O pată oarbă fără identitate spirituală, asemeni majorității veacurilor ce dau carne Evului Mediu. Lacuna nu ar fi din cale afară de rușinoasă dacă, deschizând cartea lui Alexander Baumgarten, nu am afla că secolul cu pricina nu numai că are un profil distinct, dar că polemicile pe care le-a găzduit îi conferă un rol aparte: acela de placă turnantă în istoria filozofiei. Mai precis, veacul al XIII-lea este răspîntia fecundă din care s-au desprins câteva din noile direcții ale gândirii moderne. Altfel spus, dacă europenii au început să gîndească în alt mod decît o făcuseră grecii sau latinii este pentru că, atunci, în veacul al XIII-lea, două paradigme – cea arab-grecescă și cea creștină – au intrat în coliziune. De pe urma coliziunii lor s-a născut ceva cu totul nou: o gîndire postscolastică care, odată cu Copernic, Galileo Galilei și Newton, a început să semene cu știința.

Procesul a fost atît de profund și atît de încercat de consecințe încît poate fi asemuit cu ciocnirea a două plăci tectonice: tiparul grecesc a fost încălecat și înăbușit de matca viziunii creștine, fără însă ca vreunul din fronturi să se impună definitiv. De cîștigat n-a cîștigat decît noua încrețire ivită în peisajul culturii medievale: valul viitoareii gîndiri științifice. Iată de ce disputa petrecută în secolul al XIII-lea este grăitoare în privința modului cum supraviețuiesc ideile cenzurate.

Pe 1 decembrie 1270 episcopul Parisului, Etienne Tempier, condamna 13 propoziții aparținînd curentului filozofic, de sorginte aristotelică, care domina atmosfera Universității pariziene. Universitatea avea atunci patru facultăți – Medicină, Drept canonic, Teologie și Arte – și universitarilor li se cerea să nu se pronunțe asupra chestiunilor de credință. A doua serie de condamnări a avut loc pe 7 martie 1277, la îndemnul Papei Ioan al XXI-lea (*alias* Petrus Hispanus), cînd un conciliu alcătuit din 16 teologi a cenzurat alte 219 propoziții filozofice. Această suită de interdicții a îngustat pînza freatică care alimentase pînă atunci terenul gîndirii universitare – gîndirea lui Platon, Aristotel și Plotin. Grecii începeau să fie repudiați oficial, din rațiuni de imunitate doctrinară.

Miezul conflictului e de căutat în neputința teologilor de a gîndi geneza creștină în termenii filozofiei grecești. Mai precis, grecii semănau cu niște copii geniali care se dădeau în leagănul antinomiilor ireconciliabile, balansîndu-se neîncetat între două noțiuni contrare – potență și act, formă și materie, inteligibil și sensibil – cu o virtuozitate care, în ochii teologilor creștini, isca suspiciune. Altfel spus, ușurința cu care grecii puteau oscila între două concepte complementare fără a da preferință unuia din ele nu se împacă defel cu gravitatea sumbră a teologiei medievale. Prelații vroiau răspunsuri răsperate și îndemnuri univoce, iar nu buclele impredictibile ale sofismelor acrobatice. În plus, gîndită prin prisma perechilor antinomice (potență-act, formă-materie, inteligibil-sensibil), creația lumii din nimic nu putea fi explicată, cum nu putea fi explicată nici apariția pămîntului, a cerului și a transcendenței.

Pe scurt, Aristotel și Platon nu puteau trece prin gaoacea selectivă a învățaturii creștine decît dacă erau cenzurați. Toată zbaterea scolastică medievală, de la Siger din Brebant la Toma din Aquino, de la Bonaventura la Henri de Gand, de la Boetius din Dacia la Alexandru din Afrodisia, de la Ioan Filipon la Albert cel Mare – a stat tocmai în încercarea reconcilierii celor două paradigme incompatibile: paradigma lui Platon și cea a Bibliei.

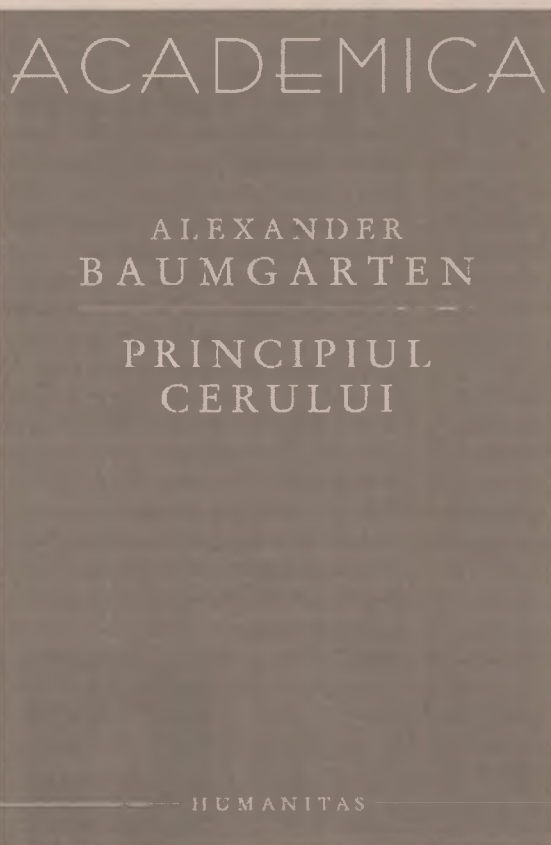
În concepția grecilor, demiurgul creează lumea după calapodul ideilor eterne. E ca și cum demiurgul ar avea o macheta alcătuită din ștanțe de tip ideal cărora nu mai trebuie decît să le găsească o materie bună de modelat. În plus, între lumea creată și modelul ei există mereu o regiune intermediară, o zonă-tampon care face legătura între virtualitatea ideilor și realitatea terestră. Această zonă-tampon este cerul. Cerul nu e o metaforă inofensivă, ci este chiar sediul speciilor inteligibile ale lucrurilor concrete, cu alte cuvinte e matrița de care se folosește

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Cerul filozofiei

Alexander Baumgarten, *Principiul cerului. Eternitatea lumii și unitatea intelectului în filozofia secolului al XIII-lea*, Ed. Humanitas, 2008, 282 pag.

Dumnezeu pentru a plămădi ființele din lume. Să admitem așadar, printr-un efort de imaginație, că cerul poartă, nevăzut pentru ochii noștri, codul genetic al tuturor lucrurilor de pe Pămînt. De la firul de iarbă pînă la ființa umana, de la forma copacilor pînă la întinderea uscatului, tot ce se află în lume a fost creat după modelul speciilor inteligibile. Așadar, avem trei paliere: Dumnezeu (demiurgul), cerul și lumea terestră (lumea sublunară).

Din păcate, viziunea aceasta nu se potrivește defel cu cea biblică, o viziune în care, de pildă, Dumnezeu dă naștere simultan cerului și pămîntului, ceea ce înseamnă că cerul nu poate fi privit ca un model al lucrurilor de pe pămînt. De aici încolo se intră în lumea sisifică și ireală a speculațiilor, chichițelor și disputelor conceptuale. Căci, dacă încerci să risipești prin cuvinte tensiunea dintre cele două paradigme, vei cădea în groapa unor aporii nedorite, și asta fiindcă eternitatea lumii grecești (care este strîns legată de unitatea intelectului celest, cum susține Alexander Baumgarten) se bate cap în cap cu creația creștină (lumea fiind creatură, e trecătoare), cum și cele două tipuri de cer – cel sensibil (care se vede) și cel inteligibil (care nu poate fi perceput, dar

Disputa petrecută în secolul al XIII-lea este grăitoare în privința modului cum supraviețuiesc ideile cenzurate.

poate fi gîndit) – nu se împacă cu faptul că cerul poate fi gîndit prin analogie cu un suflet ubicuitar care suflă pretutindeni, actualizîndu-se în persoanele umane.

Asemenea distincții conceptuale, judecate cu ochiul nostru modern, au darul de a ne umple de mirare. Căci este uimitor să vezi cîtă energie au putut cheltui teologii pentru a pune în ordine niște termeni cărora, dacă ne lăsăm ghidați de intuițiile noastre, nu le putem găsi nici o miză existențială. Cum de au putut atîtea spirite rafinate să-și consacre timpul unor himere conceptuale precum „cer sensibil“ și „cer inteligibil“, „intelect pasiv“ și „intelect activ“? Răspunsul ar fi: la fel cum astăzi cheltuim tot atîta timp pentru a ne închina sufletul exact aceluiași stihii, atîta doar că le dăm alte nume: nu le mai spunem intelect unic sau cer inteligibil, ci Sfîntul Duh sau energii necreate.

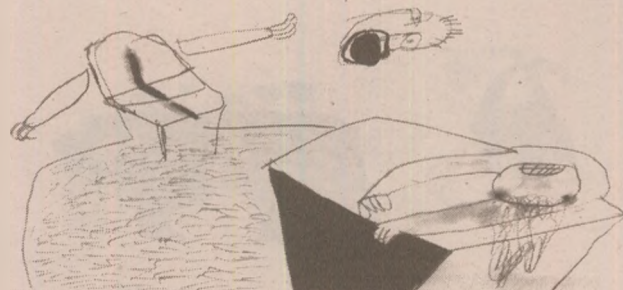
Mai mult, medievalii par să fi fost mult mai consecvenți decît noi, sau cel puțin mai logici, căci macar se străduiau să gîndească necontradictoriu o doctrină flagrant ilogică, așa cum este învățătura creștină. Astăzi, teoria creștină nu mai sîrmește ambiții de coerență logică în mintea nimănui, chiar și numai pentru faptul că are de partea ei atît de taine. Așa se face că ea poate supraviețui în paralel cu gîndirea științifică, între ele existînd nu atîta relații de bună vecinătate, cît mai degrabă de toleranță silită. În schimb, cine vrea să fie consecvent pînă la capăt trebuie să aleagă pe una respingînd pe cealaltă, asta dacă nu alege soluția *valabilității intermitente*: uneori ne raportăm la lume în virtutea cunoștințelor științifice, alteori în virtutea opticii creștine. Suntem cînd creștini, cînd pozitiviști, prin alternanță, dar niciodată simultan.

În schimb, medievalii au avut ambiția de a fi simultan și greci și creștini, alunecînd în copca unor contradicții din care nu s-au putut salva decît lepadîndu-se de Platon și Aristotel. Au renunțat la greci și au separat gîndirea teologică de cea filozofică, așa cum în secolul al XIII-lea episcopul Etienne Tempier a interzis nuanțele eline pe care creștinismul nu le putea asimila.

Revenind la zilele noastre, constatăm că cerul se află într-o stare deprimantă: fizica l-a desubstanțializat la propriu, furîndu-i orice urmă de realitate. Astăzi, cînd spunem „cer“, știm că facem uz de o metaforă. Și totuși, Alexander Baumgarten își păstrează optimismul în privința actualității filozofice a cerului, vrînd înadins să contrazică impresia că temele filozofiei, bunăoară problema cerului, ar suferi de oboseala cronică a tradiției milenare. „A spune că cerul este obiectul filozofiei înseamnă a viza locul de posibilitate al universalului, ca un spațiu al eternei cercetări discutabile. La fel, a spune că numai gîndirea ne face plurali înseamnă a afirma obligativitatea dialogului pentru a ne constitui ca individualități care gîndesc, adică o reluare a principiului cerului ca orizont al practicii gîndirii. Iar acest fapt ține, în fond, de exercițiul lucid, onest și riguros al rațiunii.“ (p. 269).

Alexander Baumgarten rămîne un optimist implacabil. Genul de savant, rafinat și consecvent, a cărui pasiune poate trece peste orice obstacol atunci cînd, trebuind să arate meritele filozofiei, o înconjoară cu metereze justificative. Citindu-i erudita carte, rămîi însă cu impresia contrară dorinței autorului: că tipul de filozofare care li se potrivea minților speculative din teologia medievală este astăzi iremediabil încheiat. Nimeni nu mai poate gîndi ca Toma din Aquino sau ca Augustin. Da, îi putem imita în expresii și în distincții, dar nu-i mai putem urma în viziunea lor. Vederea lor asupra lumii nu mai seamănă cu a noastră. Așa se face că, pe Aristotel sau pe Siger din Brebant, pe Platon sau pe Toma îi citim în virtutea unei curiozități culturale, cel mult în virtutea unei voințe educative, dar nu în temeiul convingerii că de la ei urmează să aflăm adevărul. Ei se numără printre acele ilustre personaje cărora le întretinem memoria dintr-o subînțeleasă ceremonie închinată predecesorilor, deși în sinea noastră simțim prea bine că autoritatea lor cognitivă nu ne mai înduplecă. Cerul filozofiei nu-l mai întîlnim azi decît în cărți, dar nu în mintea gînditorilor. ■

Ipocrizia interpretativă profesată în școli acceptă mai ușor conceptele cu lustru clasicist decât demonstrațiile riguroase cu o istorie la fel de îndepărtată. Distincția, la Negoieșcu, dintre neptunic și plutonic, rămâne, din acest motiv, circulantă.

c o m e n t a r i i c r i t i c e

INTRE ISTORIA literaturii și cronica literară există o profundă incompatibilitate de gen. Spuneam chiar, într-un episod precedent, că, oricare ar fi numele semnatarilor, specia recenziei rămâne lipsită de relevanță când în vizor se află o carte cu un asemenea unghi vizual. Observațiile sunt întotdeauna corecte, dar banale. Lucrul rezultă îndeajuns de evident din consultarea dosarelor de presă de care au beneficiat

în timp toate sintezele intitulate astfel. (Singurul care a scăpat din malaxorul de clișee al comentariului angajat a fost Enea Hodoș, a cărui *Istorie* de la 1893 e încă prea puțin cunoscută.) Așa încât cu mult mai interesante apar astăzi considerațiile teoretice ale lui Nicolae Florescu, din *Istoriografia literaturii române vechi*, decât acelea îngust exacte ale lui Șerban Cioculescu, desprinse din articolele despre *Istoria* lui Calinescu. Ce îi atrage, totuși, pe cronicari în suava impostură de a dezbatte volume pentru care, cel puțin prin natura strict contemporană a ocupației, nu au decât o minimală competență?

Cred că răspunsul decurge dintr-o periculoasă iluzie a răspunderii asumate. Exercițiul săptămânal al prizei directe induce acestui act de rutină judiciară false valențe legislative. A da verdicte publicistice regulate nu înseamnă neapărat a impune regula jocului. Mai ales în materie de istorie literară, unde cei mai mulți dintre comentarii momentului au o pregătire exclusiv didactică și unde buna intuiție, atunci când ea există, nu mai e suficientă. Receptarea firavă intelectual a *Istoriei* lui Manolescu e cea mai recentă dovadă. Contestațiile vizează, fâțiș sau insinuant, judecățile de valoare. În timp ce adulațiile le ignoră ca de la sine înțelese. Situându-se prudent pe linia de mijloc a chestiunii, Dan C. Mihăilescu contabilizează scrupulos frecvența cuvântului „capodoperă“ de-a lungul celor cinci secole de literatură, dar nu dezvoltă de aici nici un raționament original. Act pur de narcisism!

O asemenea lectură anchilozată în poziția verdictului e, în fond, scuzabilă. Fiindcă Manolescu însuși apelează nu o dată la practica sentinței, ceea ce e în măsură să stârneasce contrareacții imediate. Cu atât mai mult cu cât claritatea acestuia vine în contact cu zonele nebuloase prin tradiție ale autorilor canonici. Cel mai strălucitor caz e capitolul despre Eminescu, care merită, prin alonjă, discutat de unul singur. (Faptul că mulți au considerat, cu evlavie mitografică, acest capitol o probă esențială pentru o *Istorie* arată tocmai aderența lor la o prejudecată analitică.) După ce a fost interpretat în fel și chip, poetul are, în sfârșit, parte de o lectură sinceră sub aspect critic. Demersul e, așadar, programatic:

„Dacă nu avem, de la G. Calinescu încoace, un examen critic propriu-zis al operei lui Eminescu, avem acum cel puțin o istorie a mitului eminescian, solid pusă în pagină de Ioana Bot (*Eminescu – poet național român*, 2001). Dincolo de datele stricte, două sunt momentele principale ale impunerii mitului: definiția dată de către N. Iorga, în 1929, «expresie integrală a sufletului românesc», și aceea din 1975 datorată lui C. Noica, «omul deplin al culturii românești». Ambele au la bază concepția unui Eminescu paradigmatic și anistoric, neschimbător și pururi exemplar pentru toată suflarea românească. Dacă formula mai veche și curentă, «poetul național», pe care G. Calinescu însuși o așază în fruntea capitolului din *Istorie* (făcând oarecum pandant celei de la capitolul despre Alecsandri, «poetul oficial», adică ocazional, nu valabil pentru toate timpurile), își mai poate găsi o justificare în climatul epocii *Biedermeier*, în care lui Petöfi, lui Pușkin, lui Mickiewicz, ori chiar lui Hugo li se încredința de către națiunile lor acest rol simbolic (după cum arată Monica Spiridon în *Eminescu, proza jurnalistică*, 2003, fără a explica totuși perpetuarea formulei dincoace de apusul romantic), definițiile lui Iorga și Noica sunt lipsite de măsură și potrivnice spiritului critic.“ (pag. 377)

Doă lucruri au trecut neobservate în legătură cu

Cosmin Ciotloș

CRONICA LITERARĂ

Câteva sentințe

(V)

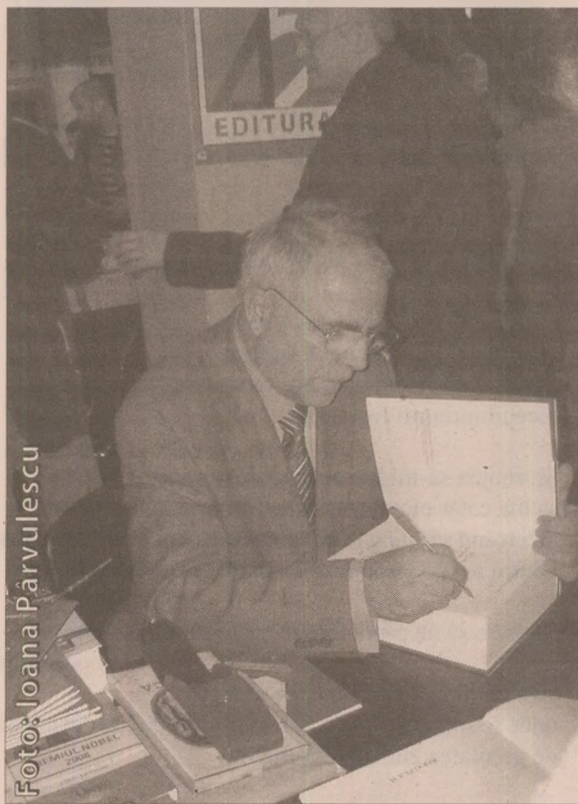

Foto: Ioana Părvulescu

Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, 1528 pag.

cele trezeci și două de pagini pe care Manolescu i le consacră lui Eminescu. Primul se referă la densitatea referințelor, care e mai mare decât în cazul oricărui alt scriitor tratat în istorie. Cel de-al doilea, la diversitatea grilelor de lectură, acoperind de la un capăt la altul gama de nuanțe pe care le comportă, în întregul ei, o operă atât de disputată. Manolescu, și într-un caz, și în celălalt, investighează viziuni. El nu-i dă, de pildă, numaidecât dreptate lui Caius Dobrescu, de ale cărui idei se arată încântat, dar nici nu-i anulează lui Nicolae Georgescu perspectiva conspiraționistă, față de care e, principial, ceva mai suspicios. Cât despre Negoieșcu nu e, cum s-a zis, cu totul amendat, ci numai, în spiritul unui cartezianism fără cusur, temperat:

„Primul care a obiectat la valabilitatea tezei lui Negoieșcu a fost Petru Creția, bazându-se pe observațiile lui ca editor al poeziilor: «Ce facem cu uriașa cantitate de material postum care constituie redactările succesive care au dus la poeziile antume?» Cu alte cuvinte, teza nu s-ar sprijini nici pe texte, nici pe psihologia poetului. Creția neagă și împărțirea, consacrată de Perpessicius, între antume și postume. Obiecției lui Creția i se poate la rândul ei obiecta că faptul de a le fi conceput și redactat în același timp, dintr-un impuls creator probabil unic, ori de a fi reluat mereu

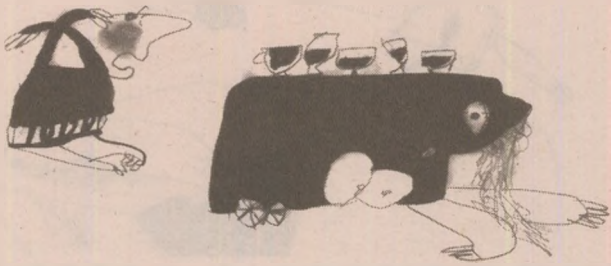
lucrul asupra lor, neconferind niciunui text statut definitiv, nu exclude evidența că, totuși, Eminescu a tipărit în reviste numai o parte din poezii, admițând, de voie ori de nevoie, ca volumul din 1883 să le cuprindă numai pe acestea. Așadar, statutul unora de antume și al altora de postume nu e neapărat rezultatul combătut de Creția al unor viziuni estetice opuse (Negoieșcu exagerează cu siguranță deosebirea dintre ele), dar este, în orice caz, dorința poetului de a se arăta în lume doar cu o față, nu cu cealaltă.“ (pag. 380)

Nu sunt convins că raționalismul acesta permisiv poate concura, în perimetrul didactic, dubletul bine formulat, chiar dacă, iată, nu infailibil, al lui Negoieșcu. (Aici se cuvine deschisă o paranteză. Ipocrizia interpretativă profesată în școli acceptă mai ușor conceptele cu lustru clasicist decât demonstrațiile riguroase cu o istorie la fel de îndepărtată. Distincția, la Negoieșcu, dintre neptunic și plutonic, rămâne, din acest motiv, circulantă, marcând lexical două straturi de finisare a poeziei lui Eminescu, așa cum, la Manolescu, repartizarea tipologică a romanelor românești în dorice, ionice, respectiv corintice își păstrează, în ciuda reglajelor ulterioare, funcționalitatea.) Manolescu evită însă, de data aceasta, etichetele, preferându-le, atunci când e oportun, sentințele: „Oricâtă bunăvoință le-am arăta, poeziile debutului de la *Familia* nu mai prezintă astăzi nici un interes. Deja în studiul lui din 1936 Calinescu le ignora sub raport artistic. Dar cum, vorba marelui critic, scăpăm greu de sub paza prejudecății că tot ce a ieșit din mâna lui Eminescu trebuie să fie genial, poeziile cu pricina continuă nu doar a fi citate festiv, ci apreciate elogios. *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* ar fi, după părerea conștiinciosului editor D. Vatamaniuc, «oda cea mai frumoasă închinată de poet patriei». Mai subtilă e tentativa de a le întineri a lui Caius Dobrescu: *O călărire în zori* ar transfigura o relație erotică, iar *De-aș avea...* ar mima doar metrica folclorică, fiind în fond o expresie a sentimentelor galante nu ale poporului, ci ale clasei mijlocii de la 1860 – 1870. Argumentelor criticului li se poate retorica ușor că relația erotică de care vorbește e o banală imagine romantică a cuplului călare și că tot folclorul este, în acea epocă, opera poetilor care-l culeg, exprimându-i așadar pe ei, nu pe țărani.“ (pag. 384)

Deconcertante nu sunt aceste execuții lapidare ale începuturilor, ci relativizările aplicate pieselor de rezistență. Laolaltă *Luceafărul*, *Glossa*, și *Oda (în metru antic)* reprezintă, după Manolescu, mai curând reușite formale decât adevărate centre de iradiere poetică. Despre cel dintâi, de altfel, spune foarte limpede: „S-a dat de obicei *Luceafărului* mai multă importanță decât merita, poate, din rațiuni mai degrabă de ideologie literară decât propriu vorbind poetice. Poemul ilustrează câteva dintre temele principale ale gândirii lui Eminescu și este, în plus, unul dintre textele cele mai bine lucrate artistic. El este și o sinteză a vocilor lirice eminesciene. Versul iambic de 7-8 silabe nu-l slujește decât în parte pe poet și anume în chemările iubirii (care, luate separat, seamănă cu idilele), în episodul cu Cătălin, dar deloc în viziunile cosmologice, în reflecțiile lui Hyperion, adică în partea de simboluri romantice majore. Seducerea Cătălinei de către Cătălin, «copil de casă», sună mai potrivit decât rugăciunea adresată de Hyperion lui Dumnezeu. Cadența este prea bruscă, suflul prea scurt.“ (pag. 390)

Verdictul estetic, deloc voalat, e plauzibil. (Și, categoric, într-o astfel de istorie a valorilor, e mai scandalos decât acela politic de peste câteva pagini, în urma căruia publicistica lui Eminescu apare, în mod perfect îndreptățit, drept naționalistă, xenofobă, cu accente de rasism și de antisemitism.) Nu-mi vine să cred că astăzi aceiași cronicari care blamau acerb faimosul număr din 1999 al *Dilemei* nu se arată deranjați, în *Istorie*, decât de situația câtorva autori contemporani. Semn că, la răsfoire, n-au ajuns, măcar din întâmplare, până aici.

(va urma)

p o e z i e

Ceva fără nume

Un vultur negru vine din când în când în picaj
să-mi ciugulească sprâncenele
și trage toți norii de pe cer după el
lăsând în urmă o nebulă de stele

Nu mai știu cum să mă feresc de pliscul lui necruțător
încerc să-mi apăr măcar ochii
și mi-i acopăr cu palmele găurite

Ascult țipătul infometat al acvilei seară de seară
și mă ascund în beciuri adânci, ferecate
de unde țâșnesc flăcări și fum ca din bolgii infernale
odată cu scrâșnetele proscrisilor

Iar vulturul scurmă cu ghearele acoperișul caselor
străpunge fiecare nivel până să ajungă la mine
smulgându-mi fir după fir din arcade
ceva fără nume

16 ian. 2008

Prag

Ce măsură nemăsurată
pentru merii ce clipocesc ușur prin livezi
câte primul anotimp al florilor

Totodată, pe sub stratul de iarbă
în afânatul, mult afânatul pământ
râme fără culoare își dezmiardă plictisul
digerând știri politice

În chiar mijlocul grădinii
câinele meu care a murit de un an
se mai înoarce din când în când

Ții minte cum lătra de nerăbdare
așteptând plimbarea de după-amiază?
Exact așa lătra și acum
conștient că nu-l mai aude nimeni

Stăpânul lui, stăpânul fostului câine
de cum intră în grădina uitată
simte tot sufletul câinesc al acestei lumi

Pe străzi, plimbându-se fragezi și triști
mă silesc să văd trecătorii cum dau alene din coadă,
pentru a traversa acest prag metafizic
13 martie 2008

Din Nord

Din Nord vin vânturi care ne doboară
din Sud aproape nu mai vine niciun vânt
degetul tău subțire și plâpând
îmi sparge tâmpla cu-o atingere ușoară.

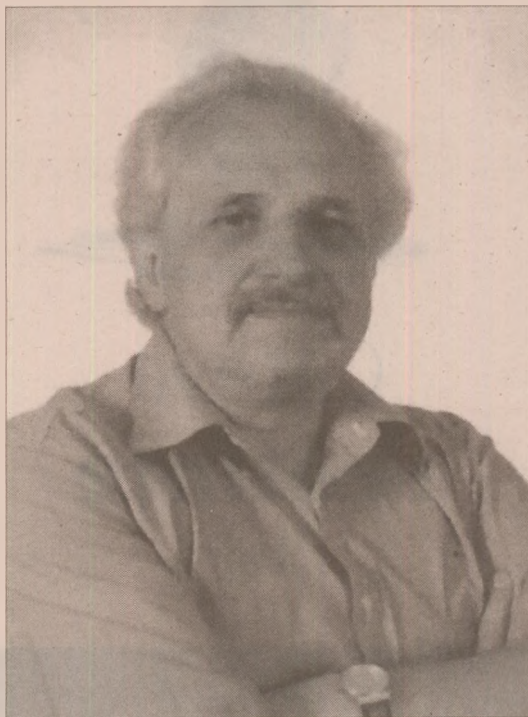
E mult de când n-am scris un rând de tine –
poate-ai murit și n-am aflat nimic
și poate că ai înviat un pic
doar cât să-mi vezi coșmarul, în aldine.

Ori poate – cine știe – ești din nou
o flacăra țâșnind abrupt din stele
spargând această coajă ca de ou

a lumii ce întinde-n spațiu grele
tăceri tânjind ca din cavou
spre existențe noi, dintre zăbrele.

Cine

Mă gândesc numai la lucruri ciudate
la disperarea de-a spune sau de-a nu spune ceva
la ființa mea ce se clatină pe picioarele-i iluzorii

Radu Ulmeanu

la nenorocirea de-a regăsi doar ziua de ieri

Ordinea lucrurilor e grav viciată
așa cum e viciat mersul astrilor
atât de grav încât luna îmi cade noaptea-n grădina
incepândiindu-mi ferestrele

Și trebuie să-mi fac o scară de mătase
să mă cațăr pieptiș pe pomeții obrazilor ei
încercând să ajung la imaginea mea sau a oricărui altuia
pentru a-i da sau a-i cere certificate de bună purtare

Trebuie să ne purtăm bine pe drumul spre ultimele
sclipiri

cele de dincolo de lună, de sori
unde se sparg cuvintele ca nucile grele ce cad din copaci
de greutatea zumzetului interior

Dar cine să stea în spatele acelor minuni prezumate
cine altcineva decât propria, ideala-ți proiecție
ființă de abur și fum a pierderii de sine
a câștigării de tot

Începutul spectacolului

Ce nervi, ce vibrații, ce râni de primăvară
și chipuri palide de fetișcane îngândurate
pe străzile însorite și calde în decembrie
cu mugurii copacilor plesnind

ccum să-mi consult orgoliul de bestie în pericol
în preajma umanei hoarde tăvălită pe deplin în
mister

pe când ingerii se înalță, alții coboară
cerurile fiind în egală măsură deschise

nouă, trăitori pe pământul umed, negru și moale
nu ne rămâne decât să ne căutăm părțile îngerești
ale trupului
o aripă moale ici, una frântă colo, alta uscată

un sex carbonizat în palmele unui fals mântuitor
precum cei preziși în apocalipse,
o stea ce incinerează privirea,
soarele
rotund de la sfârșitul lumii
anunțând începutul spectacolului
15 dec. 2008

Cauza cauzelor

Sunt cauza cauzelor
și regalul regalelor
și sămburele nimicului
și calea pierzaniei

Pentru mine însumi sunt nemuritor
pentru câinele vecinului – un biet infractor
pentru îngerul ce trece în zbor razant deasupra
casei mele

sunt ghimpele de trandafir
în care își zgârie tălpile noapte de noapte

De fapt, îmi dau seama că nu sunt
decât cauza propriei mele existențe
pe cale de-a se curma
la fiecare adiere de pleoapă

Aud tropăitul greu al eroilor lui Homer
pe strada mea înconjurând ca un șanț de apărare
cetatea lui Priam

iar Elena pe care o strâng noaptea în brațe
privește încrucișat în oglinda ochilor mei
cu ochiul morții spre ochiul strălucitor
pălăpând al vieții mele
18 dec. 2008

Se duce și anul

Se duce și anul acesta
ca un cavaler teuton după prăduirea unui ținut
inocent

se duce și ducerea anului și rămâi cu pustiul
dezarticulat, de parcă ai ține un copil mort în brațe

Plină de fast, ultima zi a anului vechi
sângeră în foaia de calendar
atinge ca un crivăț obrazii de regi, de fecioare, de târfe,
stinge apoi clipirea somnoroasă a câtorva stele pe cer

Stau de vorbă cu mine la pagina abia deschisă
pe ecranul de monitor răvășit de vântul biciuitor al
dezastrului,

veniți și vă bucurați și voi alături de mine

De fapt scriu o simplă moțiune în fața bașicii sparte a
eternității
31 dec. 2008

Noi, oamenii, mai rezistăm

Pe banca mea de lemn din grădina plină de pomi
se scorojește lacul de anul trecut de multă nefolosire
și masa de ping-pong se curbează câte puțin după fiecare
ploaie care o spală

Frunzele pomilor și ale viței de vie se pătează în alb
și galben
de fel de fel de boli ce infestează vegetația orașului
câinele mi-a murit și el de un cancer al sângelui,
doar noi, oamenii, mai rezistăm cât mai rezistăm

Cât ni se pare că rezistăm, mai bine zis, pentru că
luna
mi se strecoară pe sub unghii ca o așchie ascuțită
încercând să-mi îndurereze existența de dincolo de
moarte

încât deja aud bubuindu-mi în urechi
călăreții ce sparg în copitele cailor
pojghița subțire a aurorelor boreale

Ave, ave, pax vobiscum, iată, îmi vine să strig
dar mă oprește un minimum de decență când văd
rochia tivită cu fir de aur a morții ■

-am „văzut“ totuși – măcar o dată! – pe Roland Barthes și mi s-a părut atunci că îl cunosc dintotdeauna – așa trebuia să „arate“ el...

Scrisoare din Paris

Vocea lui Barthes

ÎN URMĂ cu zece ani murea la Paris Roland Barthes, puțină vreme după un accident stupid. Fusese lovit de un camion pe când traversa strada chiar în fața instituției de veche și înaltă tradiție culturală numită de câteva secole „Collège de France“, unde fusese chemat să țină un curs despre limbaj și literatură. Cine ar fi fost mai potrivit decât el să se pronunțe în această materie

„inter-disciplinară“ în mare vogă pe atunci? Citisem, în țară, lecția inaugurală – Barthes era la apogeul carierei sale, era în plină formă intelectuală, se desprinsese de excesele savante, ușor prețioase și ușor arogante, ale „primei faze“, știința sa se umanizase, se domesticise și se „catifelase“, omul însuși se maturizase cu nespusă grație, refuzând în același timp să îmbătrânească, staționa într-o ipostază calmă și tandră, fără vîrstă, ce mai, devenise – în ciuda existenței și a deprinderilor sale speciale, amestec de mondenitate și marginalizare, la intersecția dintre bibliotecă și bistrouri – un clasic, un clasic francez „în viață“.

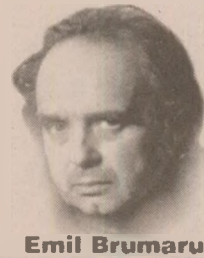
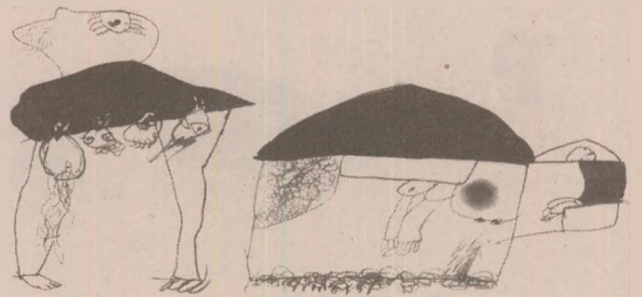
Aș fi vrut să-l văd măcar o dată – de ascultat îl ascultasem luînd acasă de la Biblioteca Franceză o casetă din seria admirabilelor „Radioscopies“ ale lui Jacques Chancel, din vremea cînd cunoscutul jurnalist, la fel de ademenitor cordial și simpatic și atunci, era mai pasionat de cultură și convorbea competent, păstrînd totuși o respectuoasă distanță, cu Barthes, cu Sartre, cu Roger Caillois. Prețioasa înregistrare radiofonică, datînd cred de prin 1974, o ascultasem de cîteva ori în șir, neîndurîndu-mă să mă despart de ea, în iarna anului 1982, într-un București asediat de vești rele, de întuneric și de frică și de frig, pe care marele critic francez nu l-ar fi recunoscut, atît era de desfigurat, de posomorît, el, care-l știa bine – și își amintea cu plăcere de el, din anii postbelici, 1946-1947, cînd, tînăr cărturar abia pregătindu-se să se lanseze, înainte de a fi „descoperit“ de Maurice Nadeau, funcționase în vesela metropolă est-europeană, acreditat pe lîngă aceeași Bibliotecă, de la care, peste trei decenii și jumătate, aveam să-mi procur caseta cu interviul său. Învățase printre români – precizase mult mai tîrziu – o tehnică adecvată muncii scriitorului: fertila alternanță între „muncă și chef“, între orele dedicate lucrului intens și cele de destindere și „petrecere“. Ce-ar fi spus acum, ce l-ar mai fi „învățat“ orașul sumbru și demoralizat, scos în afara lumii – în care, din caseta cu greu procurată, vocea sa frumos-timbrată, „educată“ de experiența de ultim rafinament intelectual, răsuna, în acel trist context, ca din altă lume, din lumea Adevărată. Care, iată – în ciuda ororii de „aici“, din locul „recepției“ abia dacă îngăduite, continua să existe. Continua să-și semnaleze – prin vocea ca din Sirius, a lui Roland Barthes – prezența. Primisem cu emoție și cu o tresărire de speranță – în condiții atît de neprielnice, care-ar fi voit să interzică tot ce mai era viu, orice emoție „culturală“ și orice speranță de normalitate – mesajul „Bibliotecii Franceze“ și al fostului ei ghid acreditat la București: mesajul Franței.

Cînd, după un an, în 1983, am ajuns prima oară la Paris, zadarnic treceam prin Cartierul Latin, Barthes nu mai putea fi zărit, de trei ani încheiați nu mai era – și nu va mai avea să fie de găsit altfel decât în cărțile sale – în *Mitologii*, în eseu

despre Michelet, în *Despre Racine*, în *Critică și Adevăr*, în superbul *Discurs îndrăgostit* (care era deja altceva decît doar știința a limbajului și decît doar teorie și critică literară – era romanul însuși al afinităților inteligente, o confesiune mascată), cum putea fi descoperit în cea mai tulburătoare dintre scrierile sale: *Roland Barthes par Roland Barth*, în care se povestea pe sine la persoana a treia, cu o subtilitate ironică neatinsă de la Proust și Gide încoace.

L-am „văzut“ totuși – măcar o dată! – pe Roland Barthes și mi s-a părut atunci că îl cunosc dintotdeauna – așa trebuia să „arate“ el, îngemănînd o infinită delicatețe cu decizia și puterea prezenței; timiditatea cu cea mai naturală siguranță de sine; dorința de a se eclipsa (de a se „marginaliza“...) cu autoritatea nesubliniată dar pe deplin conștient de sine și de „ascendentul“ asupra celorlalți, simplitatea omului de elită cu instinctivul refuz de zgust al banalității, al poncifului, a ceea ce obișnuia să numească „doxa“, un inimitabil Firesc cu cel mai aristocratic Stil... Deschisese din întâmplare, la Courbevoie fiind, micul televizor, prindeam canalul trei, cu emisiunea „Océaniques“ – și am știut imediat, recunoscînd vocea – vocea încurajatoare a Inteligenței (care, iată, nu dispăruse cu totul din lume) cine era Acela – domnul de pe ecran, în pulovar gri, cu țigara-n colțul gurii, atît de atent la întrebările ce i se puneau și străduindu-se să le răspundă „pe înțeles“. Cine altul putea fi?!

Lucian RAICU
1990

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Îngerii sînt și ei la rîndul lor...

Îngerii sînt și ei la rîndul lor
Vegheați de ochiul triumfiar al
Marelui Supraveghetor:

N-au voie să-și tîrîie prin iarbă aripile,
nimbul
Pe care-l țin deasupra capului, bravi, mai
tot timpul

Și nici să pape fluturii cu tot cu cotor
Sau să privească fecioarele raiului între
picioarele lungi cînd trupul plimbu-l...

Bunul simț
Le dictează că roua nu are zimți!

Și că fîntînile aduc din pămînt,
Ca să-l bem însetați, în ciuturi, Duhul
Sfînt!! ■

Fototeca României literare

Foto Ion CUCU

Mircea Iorgulescu, D.R. Popescu,
Henriette Yvonne Sthal, Radu Boureanu – 1984

comentarii critice

Alex Ștefănescu

COUPE-PAPIER

● RĂSPUNS DAT LUI MIHAI MATEESCU-CODLEA. CARE MĂ ÎNTREABĂ CE CRED DESPRE LITERATURA ROMÂNĂ. Literatura română a însemnat mult în istoria poporului român. A avut statutul unui joc elevat, dar a fost, mai ales, un mijloc de supraviețuire. Cronicarii din secolele XVII și XVIII (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce ș.a.) scoteau spada din teacă în momentele de primejdie pentru țara lor; dacă însă primejdia era prea mare înmuiau pana în călimară și scriau pe pergament sau piele de căprioară mesaje patetice pentru posteritate, căreia îi cereau arbitrajul.

Toți scriitorii noștri mari au fost într-un fel sau altul implicați în politica românească. Au semnat memorii, au propus reforme, au candidat la domnie (și au și renunțat, când altcineva s-a dovedit mai bun; este cazul lui Vasile Alecsandri, care în 1859 s-a recuzat în favoarea lui Alexandru Ioan Cuza), au luptat pe front, cu arma în mână, au făcut revoluții, s-au transformat adeseori în pedagogi ai neamului lor (ca „sămănătorii” de la începutul secolului douăzeci). Cărțile lasate de ei moștenire au fost păstrate în somptuoase biblioteci, dar și la piept, sub haină, de către oameni simpli, ca niște icoane aducătoare de noroc.

În unele case țărănești există și azi, pe „grindă” câte un volum cu versuri de Mihai Eminescu, având paginile stropite cu ceară, ca Biblia.

Fuziunea între meseria de scriitor și meseria de om conferă literaturii române o puritate aparte. Te face să te gândești la o cămașă albă și curată, la mirosul de brad, la o chilie proaspăt văruiată. Chiar și cele mai teribiliste experimente, chiar și cele mai perverse subtilități au o candoare de fond. Așa cum se întâmplă ca o pată să nu iasă cu nici un preț dintr-o țesătură, din literatura română nu poate fi scoasă, în nici un fel, puritatea ei originară.

Talentul literar este foarte răspândit la români. Români – ca și monsieur Jourdain – fac proză fără să știe. Și proză, și poezie, și teatru, și chiar critică literară. Un om simplu care povestește într-un compartiment de tren, unor necunoscuți, cum i-a făcut vaca poate avea umorul voios al lui Mark Twain sau duioșia cu substrat pedagogic a lui Saint-Exupéry. Un intelectual care trebuie să completeze un formular pentru obținerea unor fonduri FARE abandonează repede limba de lemn a birocrăției occidentale și recurge spontan la formulări expresive, riscând să nu mai primească nici un ban.

Românii nu trebuie să facă un efort ca să se exprime original și emoționant. Ei trebuie să facă un efort ca să se exprime neutru. Talentul literar este atât de răspândit, încât până la mijlocul secolului al XIX-lea literatura era amestecată până la indistinție cu istoriografia.

Talentul literar, în forma lui genuină, este dezinteresat. Autorii – neidentificabili – ai folclorului au fost, în unele cazuri, păstori singuratici care, izolați împreună cu turmele lor de oi în munți, au compus cântece pentru ei înșiși, neobsedați de „succes”. În aceste mesaje fără destinatar au avut iluzia că își eternizează dragostea pentru femeia lăsată în sat sau pentru o femeie fictivă, de neatins. Iar uneori și-au imaginat cum va decurge propria lor moarte, asistată de munți de stele.

Studiind literatura română, te surprinde inepuizabila ei vitalitate. Fiecare moment istoric favorabil a fost folosit cu promptitudine de această literatură.

Literatura română, ieri și azi

Desen de LINU

Parcă există un arc care, la fiecare înlăturare a piedicii, se decompune energic. Așa-numita epocă „a marilor clasici” – cu Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă, Ion Slavici – se asociază, în mod indiscutabil, cu procesul de emancipare națională și de situare conștientă în Europa datorat revoluției de la 1848, Unirii Moldovei cu Muntenia în 1859, obținerii Independenței, în 1877. Simțind importanța momentului, scriitorii valoroși din toate părțile țării s-au grăbit să apară pe lume, s-au grăbit să învețe, s-au grăbit să creeze o operă, astfel încât să fie prezenți, cu o miraculoasă punctualitate, la trezirea întregii colectivități. Ei au dat primii curs îndemnului lui Andrei Mureșanu (din poemul care avea să devină după 1989 imn național): „Deșteaptă-te române, din somnul cel de moarte...”.

La fel și-au făcut apariția scriitorii, din pământ, din iarbă verde, după Marea Unire din 1918, când era nevoie de o și mai impetuoasă afirmare a spiritului românesc, în contextul unei universalizări a culturilor naționale. Între 1918-1938, ceea ce înseamnă în numai douăzeci de ani, au consolidat inteligent tot ceea ce ținea de tradiție, au asimilat și au inventat direcții moderne, au scris opere monumentale, au făcut o publicistică frenetică. Așa cum nu ne vine să credem că aztecii și-au ridicat singuri statuile ciclopice și îi bănuim că au primit ajutor de la extraterestri, așa s-ar putea ca generațiile viitoare să considere neverosimil de mari realizările literaturii române din perioada interbelică. Poeți ca Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Bacovia, B. Fundoianu, Ion Minulescu, prozatori ca Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Blecher, Cezar Petrescu, Panait Istrati, critici și istorici literari ca E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, cărora li s-au adăugat istorici erudiți, înzestrați cu talent literar, ca Nicolae Iorga și Vasile Pârvan au făcut din literatură în acea perioadă ceea ce este televiziunea în vremea noastră: un mod de a fi împreună al solitarilor, o formă de conștiință publică.

Apoi a venit războiul. Iar după război, comunismul. În plină teroare ideologică, literatura română a continuat să existe. Ca vegetația aflată sub o lespede, a găsit căi întortocheate pentru a ieși la lumină. Reflexivul și ironicul prozator Marin Preda, avântul și lucidul poet Nicolae Labiș au reușit să se exprime.

Dezghetul ideologic din perioada 1964-1971 este din nou exploatat cu promptitudine. Tinerii scriitori care se afirmă în această perioadă au sentimentul unei misiuni istorice (sau măcar al pionieratului) și se manifestă cu frenezie. Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Petre Stoica, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Anghel Dumbrăveanu în poezie, Nicolae Breban, Dumitru Radu Popescu,

Un om simplu care povestește într-un compartiment de tren, unor necunoscuți, cum i-a făcut vaca poate avea umorul voios al lui Mark Twain sau duioșia cu substrat pedagogic a lui Saint-Exupéry.

Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Sânziana Pop, Ion Băieșu, Ștefan Banulescu în proză, Eugen Simion, Nicolae Manolescu în critica literară și alții, o întreagă pleiadă, înlocuiesc aproape peste noapte pe foștii protagoniști ai vieții literare. În semn de opoziție față de „seriozitatea” sterilă, funestă, a dogmaticilor, nou-veniții cultivă boema și o atmosferă de continuă „fiesta”, dar nu refuză să preia controlul – așa tineri cum sunt – asupra revistelor, editurilor și celorlalte instituții culturale. Sentimentul participării la o luptă (o luptă, uneori, de cafea, dar, oricum, o luptă) îi solidarizează și evidența succesului îi exaltă. Se laudă excesiv unii pe alții, descoperind cu o încântare de copii jucăria publicității, se susțin reciproc pentru a fi traduși în străinătate sau premiați în țară, își introduc fără întârziere textele în manualele școlare, înființează cenacluri și lansează direcții (adeseori simple dezvoltări ale unor sugestii din istoria literaturii române sau imitații ale unor curente străine). Și obțin ceva important: situarea fenomenului literar în centrul atenției opiniei publice.

Funestele „teze din iulie” 1971 lansate de Nicolae Ceaușescu (sub influența „revoluției culturale” din China lui Mao Tse Tung) nu reușesc să înabușe acest reviriment. Generațiile imediat următoare – formate din scriitori cultivați și subtili ca Ileana Malăncioiu, Ion Mircea, Adrian Popescu, Eugen Uricaru, Marian Papahagi, Mircea Cărtărescu, Matei Vișniec – fac abstracție de restricții.

În 1989, românii au trăit unul dintre cele mai înălțătoare momente din istoria lor, eliberarea de comunismul care le-a urât viața timp de patruzeci și cinci de ani. În zilele revoluției erau toți iluminați: era ca și cum Dumnezeu i-ar fi fotografiat din ceruri, folosindu-se de un blitz uriaș.

S-a instaurat însă în curând, în țară, o imensă oboseală, efect târziu al anilor de luptă cu absurdul istoriei. Literatura română și-a pierdut capacitatea de seducție și a fost aproape complet uitată.

Ea seamănă în momentul de față cu o fată bătrână care stă toată ziua în fața oglinzii și își evaluează șansele de a-i cuceri pe bărbați fără să-i consulte în această privință și pe bărbați. Ea construiește tot felul de strategii de seducere a cititorilor deși nu mai are de mult cititori.

De una singură se bucură când consideră că s-a fardat cu artă și tot de una singură se întristează în momentul în care machiajul i se pare neinspirat. Pregătirile pe care le face pentru marea înfățișare, aceea cu publicul, se prelungește la nesfârșit, se transformă într-o îndeletnicire vicioasă.

Sunt la ordinea zilei discuțiile despre importanța canonului literar. Sintagma preluată cu fervoare de criticii români de la Harold Bloom se referă, printre altele, la un sistem de așteptări care i-ar fi propriu publicului dintr-o anumită epocă, în raport cu literatura. Dar publicul din epoca noastră nu mai așteaptă nimic de la literatura. Lui îi este totuna dacă o carte de versuri ilustrează o concepție modernă sau una postmodernă despre poezie. Pentru el cartea respectivă pur și simplu nu există, chiar dacă a fost tipărită cu o mare cheltuială de energie și se află în vitrinele tuturor librăriilor.

Cei care citesc astăzi literatura sunt exclusiv cei care o produc. Li se adaugă – ocazional și fără nici o semnificație – elevii și studenții obligați de examene să parcurgă o anumită bibliografie. Aceștia au sentimentul că îndeplinesc o formalitate, care ține de birocrăția accesului lor la condiția de oameni maturi. Când citesc (dacă citesc și dacă nu cumva se mulțumesc cu ceea ce află despre cărțile de pe listă de la cititorii profesioniști), nu intră cu adevărat în jocul lecturii, nu se lasă în voia emoției estetice, nu devin dependenți de literatură.

Un critic literar afirmă că Ion D. Sîrbu a fost subevaluat înainte de 1989. Alt critic literar susține că Ion D. Sîrbu este supraevaluat în momentul de față. Subevaluat de cine? Supraevaluat de cine? Oamenii de pe stradă, aceia luați în considerare de anchetele de opinie, nu știu cine a fost Ion D. Sîrbu și nici nu-i interesează. Ierarhizările le fac exclusiv literații.

Biografia impregnează o operă în mișcare, opusă, cu obrăznicie programatică, producției patriotarde de după Tezele din iulie 1971; și lirismului călduț, convenabil.

UN ADEVARAT desant de prieteni, compus din Viorel Marineasa, Daniel Vighi și Marcel Tolcea, s-a ocupat de îngrijirea volumului *Eu însumi* de Ion Monoran: poet dispărut la patruzeci de ani, în decembrie 1993, cu puțin înainte de apariția primei sale cărți. După trei lustri de la acest debut editorial postum, *recuperarea* este pândită de un risc dublu: al amicitiei neselective și al comemorării pioase, non-critice.

Nemaicitind nimic, până de curând, din versurile publicate sau nepublicate ale lui Ion Monoran, surpriza descoperirii unui poet pe cât de original, pe atât de proaspăt a fost una considerabilă. Nici una dintre paginile volumului de față (având un cuprins eterogen, unele variante tatonante și câteva secvențe experimentale) nu datează, deși ele îl reproiectează pe Marcel Tolcea „unde pe bordura umedă a anilor '70“... Contează mai puțin că, pe vremea aceea, poetul deja format frecventa cenaclurile timișorene, după ce fusese exmatriculat din liceu și trimis într-o unitate de muncă; în timp ce viitorul critic abia făcuse ochi. Important este că poeme scrise cu patru decenii în urmă se desprind aproape complet de momentul redactării lor, livrându-se fără atele contextuale unui cititor din altă epocă socială și literară.

Grupând texte inedite și distribuindu-le în trei secțiuni omogene în interior și cu diferențe notabile între ele, *Eu însumi* e o antologie „arheologică“, prin care etapele poeziei se regăsesc în vârstele omului care o scrie. Biografia impregnează de la bun început o operă în mișcare, opusă, cu obrăznicie programatică, producției patriotarde de după Tezele din iulie 1971; și lirismului călduț, convenabil. Prima țintă o constituie Daciada culturală, Cântarea României lătită în repertoriul „artistic“ al epocii: „Bună ziua, poezie românească ar trebui să-ți spun/ dar până una alta trebuie să mă resemnez la un bună seara./ Dar dacă vreți să fiu optimist faceți două ture de/ coniac și-am să te laaaud și-am să te laaaud.../ Să nu-mi spuneți mie cuc dacă frații mei papagalii/ n-au să mă imite după ce oi scrie un ditamai poem cu rimă/ gamisit cu vreo trei-patru nume/ de voievozi, cu țara mea de dor/ cu niscaiva lanuri de grâu/ după care voi jubila/ cu strămoșii noștri daci care în frunte cu Partidul i-au învins/ pe romani să contribui și eu cu ceva la/ formarea omului nou, bogdaproste“. A doua este *madam Liric*, ironizată crunt, în maniera de tinerete a lui Geo Dumitrescu: „Madam Liric ah madam Liric/ la gară priviți pe fereastră/ lăptarul tocmai cară la gară/ geamantanele-cu cocori ale toamnei.// Cred că am să îmi aprind o mărășască, madam./ cu nasul roșu de pricolici/ încercând să observe ce se întâmplă/ dincolo de azurul transparentei dumneavoastră rochii cu buline// Și totuși cât de profund suspinați, madam, în aceste versuri/ în care prin chestii cu curcubeul/ poemul aproape că explodează de optimism în final.// Sunteți de-a dreptul nemuritoare, madam.// Ascultați-mă pe mine/ de-a dreptul nemuritoare deîndată ce voi termina de scris/ aceste rânduri“.

Fronța juvenilă se resoarbe într-o atitudine de poet angajat; dar nu în sensul culturii oficiale, ci tocmai împotriva *direcției*. *Sunt un băiat furtunos*, sună un titlu de poem asumat polemic, etalându-și aproape revolta.

Dacă societatea nu mai are nevoie – indiferent din ce cauză – de serviciile scriitorilor, creația literară se transformă într-o îndeletnicire maniacală, fără șanse de-a mai cunoaște momente de avânt. Se întâmplă exact ce se întâmplă în armată în timp de pace și în timp de război. În timp de pace, când se fac mii de exerciții cu sentimentul inutilității, când se simulează lupta în perimetrul cazarmilor, iar militarii își dau note unii altora, scade până aproape de zero probabilitatea apariției unor genii militare. În schimb, în regimul de urgență instituit de un război, când armata devine în sfârșit *necesară*, crește spectaculos inventivitatea producătorilor de armament și a șefilor de stat major, se afirmă personalități care rămân ulterior în istorie.

Scriitorii de azi își lustruiesc la nesfârșit bocancii, învață să bată pasul de defilare și poartă în spate zdrăngănitore pistoale automate, având ca singură satisfacție calificativul „foarte bine“ acordat de

comandantul de pluton. Eficacitatea și utilitatea pregătirii lor rămân neverificate.

Ei nu s-au mai confruntat de mult cu publicul, cu publicul real, nemilos în aprecieri, nu cu acela anemiat și tendențios, format din ei înșiși.

Tudor Arghezi, căruia îi plăcea să joace comedia modestiei, a definit foarte bine statutul cărții de literatură: „robul a scris-o, domnul o citește“. În vremea noastră, însă, robul a scris-o, robul o citește. (Sau, și mai rău, domnul a scris-o, domnul o citește, pentru că scriitorul nu se mai consideră nici măcar în joacă un lucrător, ci are veleități de VIP.)

În loc să se piardă în discuții sterile despre supremația unuia sau altuia dintre curentele literare, despre eficacitatea sau ineficacitatea literaturii în perioade de criză a societății etc., etc., scriitorii ar trebui să înceapă o campanie de recucerire a publicului. N-au

comentarii critice

la care se întoarce des, inclusiv sub forma dialogului imaginar. Un poem este compus în stilul lui Mircea Dinescu, altele conțin asocieri insolite, frapante, în linia lui Ilarie Voronca.

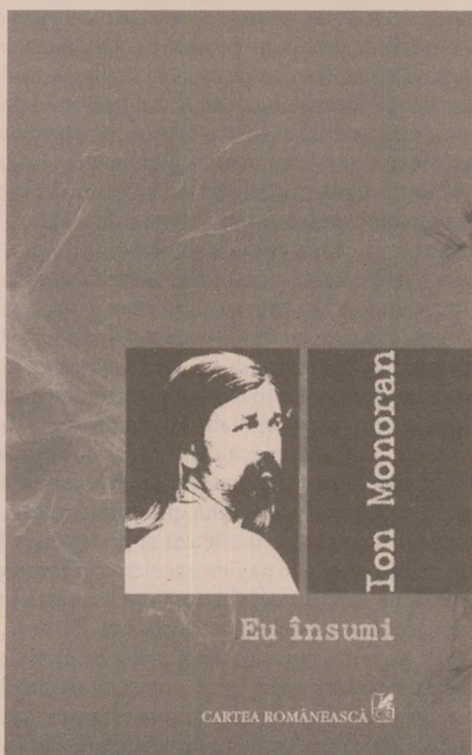
În acest evantai de direcții și influențe, tânărul cu „vântul în plete“ și cu pumnii ridicați propune *monodersilismul*: școala poetică nouă, avându-i ca profesori și elevi, deopotrivă, pe el, Ion Monoran (*mono*), Adrian Derlea (*der*) și Mircea Bârsilă (*sil*). Mai în gluma, mai în serios, primul dintre ei ajunge la ceea ce va fi obsesia structurantă a creației sale: „adevărul personal îndurat“, cuvântul, versul, strofa capabile să spună lucrurilor pe nume. Realitatea înconjurătoare pătrunde, prin biografie, în bibliografia lui Ion Monoran, în însuși modul de constituire și în combustia poeziei sale. Dragostea, ca sentiment „privat“, toamna, ca peisaj melancolizant, și esteticul, ca refugiu supraînălțat într-o lume sordidă, sunt abandonate fără mari regrete, în favoarea unei rezonanțe etice a discursului poetic: „Pur și simplu aș vrea să scriu despre/ alții, despre cuvintele care de multe ori/ se simt obligate să spună lucrurilor pe nume/ și asta pentru că în unele cazuri nu-i totul adevărat într-un adevăr/ și asta pentru că niciodată nu-i destul adevăr într-un adevăr“. Astfel că mizeriile și constrângerile vieții vor da consistență și gestică unei poezii veritabile, rareori previzibilă, adeseori surprinzătoare. Textele din *Eu însumi* se impun fie la modul impetuos, iconoclast, de-a dreptul insolent (mai ales în prima secțiune a volumului), fie, dimpotrivă, prin explorarea marginilor unei Singurătăți esențiale; fie prin autodefinire (artele poetice abundă), fie prin „călătoriile în afara eului“. De oriunde ar porni, autorul ajunge la același adevăr încorporat scrisului, în regim de intensitate vizionară sau de înțelepciune stoică. Două exemple: „Poezia mea are nevoie de forța unui taur ca să se impună/ ca și cum apucând un taur de coarne acesta ar începe să scrie cu ele./ Poemele mele cer să fie scrise cu lopețile și târnăcoapele/ cu care în armată săpam gropi și canale în decembrie/ dezbrăcat până la brâu și n-aveam nici pe dracu./ În zadar aș încerca să scriu despre viori sau pasări exotice/ pe care nu le-am ținut în mâini niciodată./ (...) Am să scriu despre strunguri dacă am fost învățat să lucrez pe strunguri/ sau despre cazanele cu abur dacă prin asta câștig pâinea anilor mei de tinerete/ tot așa cum o felie de pâine nu este doar o felie de pâine/ nici brațele niște simple brațe cu care să tragi cămașa pe tine/ sau să mănânci înghețată./ Și chiar dacă versurile mele nu sunt decât niște mânuși/ de care mă servesc numai atunci când mi se face frig/ poemele mele sunt călătorii ale sufletului de foarte departe/ despre care oricine altcineva n-ar avea nimic de spus.“; „În toate poemele mele/ sunt un băiat de șapte ani/ care abia învață să taie pâinea/ cu cuțitul// viața a pătruns în mine/ o dată cu versul// poemele mele sunt ochii lui// gălăgioase/ și/ albe// cenușa după ce am ucis poezia// civilizația/ murdăria/ singurătatea// în care va trebui și eu să dispar// altfel le-ar putea scrie/ oricine.“.

Cu patru ani înainte de a muri, în decembrie 1989, Ion Monoran a oprit tramvaiul la Timișoara, în ceea ce avea să fie începutul Revoluției. Ai zice că acest poet adevărat și-a dorit atât de mult, încât până la urmă a reușit, să-și pună literatura în aplicare. ■

Daniel Cristea-Enache
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Vântul în plete

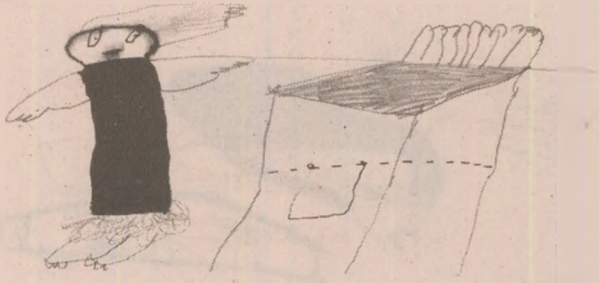

Ion Monoran, *Eu însumi*, ediție îngrijită de Viorel Marineasa și Daniel Vighi, Editura Cartea Românească, București, 2009, 176 p.

„Pumnii mei au chef de bătaie“, ne anunță tânărul autor care ar fi trebuit domesticit în armată, la săpat de șanțuri; dar n-a fost să fie... „Acolo în armată – rememorează episoadele Ion Monoran într-un text autobiografic din finalul volumului – cred că au început să mă nemulțumească metafora și sofisticările de orice fel“. Pe un anumit interval, poetul se află la o intersecție de stiluri, orientări, filiații și prospecțiuni artistice. Fiul unei femei de serviciu și al unui ceferist îi descoperă în adolescență pe Trakl, Rilke, Celan și e puternic marcat de expresionism. Îi place și Labiș, evocat în mai multe rânduri, ca o excepție de la proletcultismul pustiitor; nu mai puțin, Eminescu,

prea multe șanse să reușească. Dar ar fi păcat să nu încerce. Nimeni nu le poate spune la ce metode trebuie să recurgă în acest scop. Urmează să inventeze ei ceva, ceva nemaivăzut, un curcubeu din cuvinte, care să captiveze publicul mai mult decât filmele cu împușcături sau *talk-show*-urile. Sigur este că preocuparea lor de acum, aceea de a se ierarhiza unii pe alții și de a se autoproclama geniali, necesari, de neînlocuit nu poate salva literatura.

Literatura va putea fi considerată salvată atunci și numai atunci când oamenii de pe stradă, cu profesii neliterare, vor discuta cu însufletire despre ultima carte citită, fiind gata să se certe pentru a-l impune în vârful ierarhiei pe scriitorul preferat al unuia sau altuia dintre ei. Când întâlnind – tot așa, pe stradă – un critic literar, acei oameni îl vor opri și îl vor ruga să arbitreze el disputa. ■

comentarii critice

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Opinii franceze

OET, ESEIST, MORALIST, Nicholas Catanoy este, se pare, scriitorul român care s-a aflat pe cele mai multe meridiane. Născut la Brașov în 1925, de formație medic, a străbătut Canada, Nigeria, America de Sud, Germania, Franța, Thailanda, Egiptul, Tunisia, Nepalul (unde se convertește la budism), realizând o impresionantă aventură geografică ce l-a pus în contact cu o diversitate de culturi și cu o serie de personalități. Rodul convorbirilor cu o seamă de autori francezi îl constituie volumul *Orfeu și Mașina*. Din paginile acestor interviuri am încercat a desprinde trăsăturile unei imagini a reflecției socio-culturale occidentale în raport cu realitățile est-europene. În ce măsură, ne-am întrebat, mentalitatea intelectualității galice își conturează un specific, care e diferența între speculația acesteia și ceea ce am putea personaja? În același chip al plătirii dezinvolte în atmosfera gândului pur se rostește, în cartea de care ne ocupăm, Roland Barthes, imun la faptul că există oportuniști în stare a acoperi cea mai mare parte din ecranul cultural al unei epoci nefaste pe care o străbat niște popoare îndepărtate: „În primul rând sunt de părere că nu există vreo divinitate care-ți poate impune să-ți rămii fidel ție însuși. Se întâmplă să-ți fii infidel și cred că ceea ce se petrece, în acest caz, de fapt în toate cazurile în care un intelectual care scrie ajunge la o anumită vîrstă, e că acesta și-a fost, în același timp, foarte fidel, dar și foarte infidel lui însuși“. Dintr-o atare perspectivă, penibilele adaptări, conjuncturalismele nedemne nu sunt luate în seamă, căci pentru intelectualul cetății democratice ar exista doar „inflexiuni noi care țin pur și simplu de faptul că el nu este singur în lume, nici măcar în lumea intelectuală, că ceilalți gîndesc în jurul lui și că, în consecință, ei ascultă și ce gîndesc, spun și scriu ceilalți“. Sub acest impuls al desprinderii de existențialul socio-politic (întrucît nu-l pîndește niciun risc), autorul *Plăcerii textului* a trecut fără grijă, după cum precizează, la „o fază mai acută de scientificitate în momentul în care am contribuit la fondarea, instalarea, dezvoltarea semiologiei în Franța și a atașării ei la mișcarea structuralistă“. Ținta atacului: autorul înțeleș modul tradițional, ca un exponent suprem al textului emis, ca un garant moral al acestuia, funcționînd „pe post de părinte și proprietar al operei sale“. O asemenea accepție a relației autor-operă ar fi „una evident foarte ideologică,

foarte ideologizată“, răspunzînd „unei ideologii psihologice a filialității și a proprietății“. Epistemologiile modeme „au modificat cîmpul subiectului metafizic, - nu mai putem concepe omul exact ca acum o sută de ani, asta-i limpede - și, prin urmare, s-a ajuns la un moment, cam acum douăzeci de ani, la care noi toți am fost nevoiți să contestăm pseudo-mitul acesta al autorului, în așa fel încît să putem reaseza opera într-un soi de infinit al limbajului pe care îl putem înțelege mai bine la momentul de față, pe de o parte, din cauza procesului lingvisticii generale, a structuralismului, iar pe de alta, datorită noilor formulări ale psihanalizei“. Într-un fel autorul dispăre: „I-am tratat cu o oarecare radicalitate, cu o oarecare violență și, pe plan teoretic, am reușit să-l punem efectiv pe autor între paranteze, să-l facem să dispară ca figură paternă a operei sale“. Singura concesie pe care eseistul înțelege a o face viziunii tradiționale ce ar mai persista exclusiv în „cîteva locuri foarte rîncezite, foarte fosilizate ale instituției literare“, e cea de-a reinstalării o anume funcție a autorului „nu ca persoană civilă, ca persoană proprietară a operei, ci ca subiect în subconștientul său, un subiect care se simte pe sine, se dizolvă, se dispersează, se modifică, se expune pe sine în activitatea scrisului. Pe scurt, aș spune că dacă e ca el să revină, autorul nu mai e nicidecum același cu cel de acum treizeci de ani, e un alt autor, e ceea ce vreau eu să arăt prin opoziția dintre persoana sa, care aparține unei ideologii învechite și figura sa, care e o cu totul altă noțiune ce nu are sens, în mod evident, decît pornind de la formulări de tip psihanalitic“. Teză careia îi dă o replică energică René Etiemble, potrivit căruia „scriitorul este și, poate mai ales, un om care pentru a supraviețui are nevoie să scrie ceea ce trăiește el ca om. Chit că asta presupune a-i da o formă, asta-i de la sine înțeles. Cei care nu știu să-și dea o formă, și să rămîna așa, toate bucuriile lor, toate suferințele lor nu le vor fi niciodată de folos celui alt. Pe maniacii «textului» pur îi sfătuiesc să nu citească decît texte combinate de către calculatoare (și încă ar mai trebui eliminate din ele *idiosincrasia*, cum le-ar place lor să spună, programatorilor...)“. Spre a-și amplifica reacția, îl citează și pe Jacques Borel, care „tocmai a publicat o pagină excelentă în *Deposedarea*. Să luăm pînă și titlul acesta, pe care Ungaretti a ținut să-l dea întregii sale opere: *Viața unui om*. Grotesc, «depășit», fals? O reminiscență din secolul al XIX-lea? Ce-o mai fi și asta, emoția, și ce-are ea de a face cu cuvintele? În orice caz, ce să ne mai pese nouă de suferința omenească, să nu care cumva să-și bage nasul în oala cu «scris», și cît despre Artaud, de ce să ne fie rușine, o, nu, nici vorbă, să-i reciclăm strigătele, urlatul îndelung, acea ființă în agonie și ținută de cuvinte? Nu-i decît un text“.

A trece opera din „proprietatea“ autorului în cea a limbajului înseamnă a o ceda unui mecanism care, dezumanizat fiind, nu e, după cum precizează Roland Barthes, nici adevăr nici minciună. A avea a face cu o „eliberare“ a conștiinței și sensibilității umane de povara unor responsabilități transferate prin delegație unei creații a creaturii care e motorul, celebrat pe un ton mesianic încă de Marinetti: „Trebuie să pregătim apropiata și inevitabila identificare a omului cu motorul... iar noi declarăm fără să surîdem că aripile dorm în carnea omului...“. Joel de Rosnay propunea *imagon*-ul unui om simbiotic, pe jumătate om, pe jumătate robot, un soi de centaur modern numit *cyborg*, încununare a colaborării dintre biologie și cibernetică. Iarăși intervine riposta vehementului Etiemble, care pune o întrebare retorică: „Dar dacă mașinaria și mașinismul pretind că-l desființează pe omul din scriitor, atunci ce nevoie mai avem de om, de literatură?“ Pentru a aminti în continuare două tipuri de contestare a scriitorului, unul venind din partea lui Sartre, care cerea „să ajutăm poporul“, altul din partea mediilor electronice și audio-vizuale, „precum acel grup de studiu care fabrică *haiku* cu mașina electronică, și ce mai *haiku*-uri, între noi fie vorba!“ Nu mai puțin, Bernanos rejectează „mașinismul“, socotind că „e poate mai mult decît o simplă eroare economică și socială“, chiar „un viciu de-al omului, comparabil cu dependența de heroină sau de morfină“. În consecință, niște tentacule artificiale, întinse spre un spațiu al nimănui, bîntuit de stihiiile verbului. O „tehnologie“ a producției literare care l-ar degreva pe autor de o implicare în materia trăirii, o experiență radicală a spiritului ce-și tatonează limitele. După cum dadaismul, suprarealismul, lettrismul au ilustrat o avangardă în stare de praxis, înghițirea autorului de către text și a textului de către mașină n-ar putea fi socotită o avangardă teoretică? ■

Peștele roșu

Domnului Barbu Cioculescu
et pour cause!

Ca să pre-ntâmpin, vechi, reproșu' ca n-aș putea un pește roșu să prind, la ceasul după-amiezii, l-am pescuit pe-al lui Arghezi, - ce-și are, de la șarpe, solzii și-i stau de strajă, -n jur, cobolzii, pentru ca gâsca și-alte rațe cu plisc oranj, să nu-l înhațe, când se prefac că-i fac cadou câte ceva: ași de carou, ca să-l însolzoșească, sau mai știu eu ce... Căci tot ce au mai scump îi dăruie, cu toții, celui ce încă nu-i decît un gând ce și l-au pus cu toții: să-l fabrice numaidecât sau mai târziu, - dar mai frumos ca toți... Din acele lor, os cu os, i-au făurit aricii scheletul; după care, -amicii lui se făcură iarăși ghem. Lepidopterele, -un harem trimiseră, apoi, de nimfe și fluturoaice, în zaimfe, în lastre-albastre, -n catifele, pentru ca el ce, încă, mutră n-avea, nici trup, să ia din ele câte puțin polen sau pudră, - ceea ce și de la lalele avea, ca și de la leandru, să ia; în timp ce, cu ochi tandru, veniră ciutele și cerbii cu cer în coarne, ca să-i facă, mai moale decît firul ierbii, un scutec pruncului... Când iacă și broasca a cu carapace ca două ditamai capace, - doar că această arătare fu izgonită ca atare de Vraci... Căci pană sau peniță din coadă grea de păuniță, cu ochi de-un verde-azuriu, îi trebuiește cui pictează, după cum gândul îi dictează, un pește roșu-auriu... Iar după ce un vraf de funde și panglici de învoalte rochii, trestia și papura i-au fost adus, - când se-ntrebau de unde să ia și să-i monteze ochii, veni sticletele, mai prost de bun, jertfindu-și-i pe-ai lui... Noroc că, milostiv, Piticul îi făcu alții, ca să vază sticletele, din sticlă... Șui nu cred că e decît pisicul, care-și tot vără laba-n vază, în vaza cea cu pești de vază (să-i pipăie, nu doar să-i vază), ca și cum peștii-ar fi ai lui!

Nicholas Catanoy, *Orfeu și Mașina. Interviuri despre condiția omului contemporan*, Ed. Criterion Publishing, 2008, 250 pag.

(va urma)

Șerban FOARȚĂ

Fun spirit larg: imensa lui bibliotecă - agonisită carte
cu carte de-a lungul anilor, și citită - cuprinde cărți
din toate domeniile, și e o minte curioasă de tot ce se
întâmplă în domeniile științei, filosofiei și literaturii.

Din arhivele CNSAS:

O scrisoare a lui **N. Steinhardt** către **Noel Bernard**

DESPRE substanțialul tezaur epistolar aflat în cele 11 volume ale Dosarului de Urmărire Informativă a lui N. Steinhardt am mai avut prilejul să vorbesc în paginile **României literare**. Să reamintesc cititorilor că intensă corespondență a „obiectivului” atât cu prietenii din țară, cât și - mai ales - cu cei din străinătate (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Alexandru Ciorănescu, George Tomaziu, Ștefan Baciu, Lucian Boz, Mariana Șora etc.) a constituit una din temele centrale ale urmării lui Steinhardt de către poliția politică din România comunistă.

De altfel, unul dintre dosare, deschis la 28 februarie 1977 și închis... după moartea lui Steinhardt, este consacrat chiar acestei probleme. În „topul” nevrozei securiste se află, însă, relațiile cărturarului cu postul de radio „Europa liberă”. N. Steinhardt nu era doar un ascultător fervent al cunoscutului post de radio, ci și un corespondent informal al acestuia. După cum se poate constata din corespondența cu Virgil Ierunca (publicată în volumul Dumnezeu în care spui că nu crezi... Editura Humanitas, 2000), Steinhardt trimitea frecvent colete de cărți prietenilor săi, cărți care ulterior erau comentate la „Europa liberă”. Canonul alternativ construit de cunoscutul post de radio s-a realizat și pe baza cărților trimise de Steinhardt. În ochii Securității, el devenise un fel de „filială” a „Europei libere”. Pe de altă parte, cărți ale lui N. Steinhardt erau comentate elogios de Monica Lovinescu în emisiunile sale. Celebrul eseu „Taina libertății”, publicat în nr. 12/1987 al revistei „Familia”, a fost citit și comentat într-o emisiune din 22 februarie 1988, provocând alte frisoane ofițerilor însărcinați cu supravegherea monahului de la Rohia. De asemenea, una din variantele Jurnalului fericii s-a transmis pe parcursul anilor 1989-1990. Consecințele: în 1983 N. Steinhardt este anchetat de Securitate și somat să înceteze aceste relații. Ceea ce nu se va întâmpla, urmărindu-l căutându-și, însă, strategii mai subtile și indirecte de corespondență...

În acest număr al revistei voi propune o scrisoare trimisă de N. Steinhardt, la 12 octombrie 1981, directorului „Europei libere”, Noel Bernard. Trimisă prin intermediul lui Virgil Ierunca, ea este o reacție la o emisiune difuzată chiar în aceeași zi, în care se transmisese câteva informații, considerate nefondate de către expeditor, despre părinții Teofil Herineanu și Justinian Chira Maramureșanul. Să reamintim că cei doi clerici, la acea vreme arhiepiscop, respectiv episcop-vicar ai Arhiepiscopiei Clujului, Vadului și Feleacului, aprobaseră cu un an în urmă tunderea în monahism a lui Steinhardt, săvârșită la 16 august 1980 de către starețul Serafim Man.

Scrisoarea ne relevă mai multe „trepte” de fermitate ale expeditorului: pe de o parte, în relație cu destinatarii, pe care de altfel îi prețuia foarte mult, pe de altă parte - ecumenic fiind - în relație cu intransigența unor neoprotestanți (intransigență manifestată nu numai în raporturile cu ortodoxia sau catolicismul, ci chiar cu protestantismul clasic), nu în ultimă instanță în relație cu cedările a doi clerici la care, de asemenea, ținea și cu care se afla în prietenoasă și susținută corespondență: mitropolitul Nicolae Corneanu și episcopul, pe atunci, Antonie Plămădeală. Mai surprinde pe cineva fermitatea lui N. Steinhardt?

George ARDELEANU

Rohia, 12-10-1981

MULT STIMATE ȘI MULT IUBITE DOMNULE NOEL BERNARD,

Cred că numele meu nu vă este necunoscut. Sunt așa dar convins că nu veți pune la îndoială caracterul prietenesc și respectuos al rândurilor de față.

Am ascultat cu uimire, astăzi 12 Octombrie, emisiunea consacrată problemelor religioase. S-au făcut în cadrul acelei emisiuni afirmații de natură a pune sub semnul întrebării seriozitatea informațiilor difuzate de Europa Liberă.

S-a afirmat că arhiepiscopul Teofil Herineanu a murit și că locul său a fost ocupat de P. S. Justinian.

Arhiepiscopul Teofil Herineanu n-a murit. Întâmplarea face să se afle acum chiar aici, la Rohia, de unde vă scriu, așa încât pot fi martor - de visu et auditu - al falsității informației de pre decesul său!

Situația reală este următoarea: Teofil Herineanu este arhiepiscop al Clujului, iar Justinian Chira Maramureșanul, începând din toamna anului 1973, este episcop-vicar al aceleiași eparhii (numele ei oficial: arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului). Înainte de a fi episcop-vicar, Justinian Chira a deținut vreme de treizeci de ani funcția de stareț al mănăstirii Rohia, câștigându-și reputația de monah autentic.

S-a mai afirmat în cursul aceleiași emisiuni că „nu prea există mănăstiri în eparhia Clujului.” De fapt, există două; nu-i mult desigur, dar există: aceea de la Nicula, în apropiere de Gherla și aceea de la Rohia, lângă Târgu-Lăpuș, amândouă mănăstiri de călugări și amândouă loc de pelerinaj a zeci de mii de credincioși.

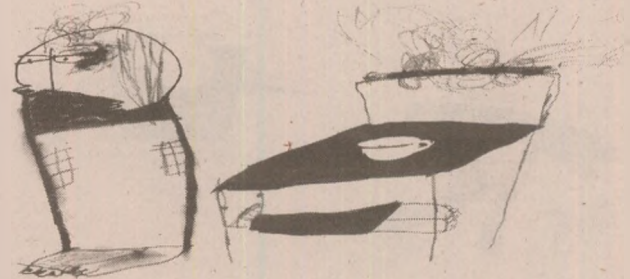
Filmul despre care s-a făcut vorbire în aceiași regretabilă emisiune nu e un produs austriac, cum s-a afirmat, ci al Radioteleviziunii britanice. L-am putut vedea și noi, și ni s-a părut frumos din punct de vedere artistic și cătuși de puțin supăraător din punct de vedere etic.

Despre episcopul-vicar Justinian Chira Maramureșanul sunt sigur că-i cel din urmă ierarh împotriva căruia s-ar putea formula critici aspre și acerbe, ca acelea pe care le-am auzit - dând cu greu crezare urechilor mele - în sus-pomenita emisiune. E bine știut drept un cleric cu o viață de curăție absolută, modest, smerit, tolerant, însuflețit de spiritul ecumenic, necontaminat de pofta măririlor ori de servilism față de autorități. E un cărturar, un trăitor sincer al vieții creștine și un om de mare probitate morală. (Despre Teofil Herineanu este bine să se știe că-i singurul arhieru care, în 1964, după grațierea generală, a oferit numaidecât tuturor preoților și călugărilor, foști deținuți politici, parohii și că a venit mereu în ajutorul multor oameni nevoiași ori necăjiți.)

Mult stimat și mult iubite domnule
Noel Bernard,

Cred că numele meu nu vă este necunoscut. Sunt așa dar convins că nu veți pune la îndoială caracterul prietenesc și respectuos al rândurilor de față.

Am ascultat cu uimire, astăzi 12 Octombrie, emisiunea consacrată problemelor religioase. S-au făcut în cadrul acelei emisiuni afirmații de natură a pune sub semnul întrebării seriozitatea informațiilor difuzate de Europa Liberă.

d o c u m e n t

Cred că toți intelectualii români - de la Geo Bogza la Ioan Alexandru - pot confirma afirmațiile mele, precum și atitudinea întrutotul neinfluențată de considerații politice și ambiții personale a episcopului Justinian.

I s-a reproșat a fi citat zicala „Cămașa e mai aproape de trup decât haina”; aceasta referitor la sectele neoprotestante care în zisa frază ar juca rolul hainei. Să încercăm a fi nepărtinitori. Nu i se poate, gândesc, obiecta unui păstor că se îngrijorează în primul rând de turma sa. De aci nu rezultă (- și rog a nu se pierde din vedere și aspectul „diplomatic”, de înțelepciune lumească, al răspunsului -) că episcopul Justinian ar fi un ortodox fanatic și intolerant, un indiferent la necazurile altora, unul dintre aceia care nu vor să știe și să afle ce nu le convine. Dimpotrivă. E un spirit larg, neexclusivist; un om bun, blând și amabil. E un spirit larg: imensa lui bibliotecă - agonisită carte cu carte de-a lungul anilor, și citită - cuprinde cărți din toate domeniile, și e o minte curioasă de tot ce se întâmplă în domeniile științei, filosofiei și literaturii.

Să încercăm a fi nepărtinitori. Pe neoprotestanți - sau sectanți, cum li se spune aici - îi cunosc bine; am avut prilejul să-i întâlnesc adesea în închisorile prin care am trecut: Jilava, Gherla, Aiud. Erau, cei mai mulți, fermi și dârji în credința și obiceiurile lor. Dar vorbeau tare urât de catolicism și ortodoxie. Catolicismul, bunăoară, era curva roșie; Roma era Vavilonul, iar ortodoxia: sinagoga Satanei. Și meneau cu vehemența puterilor infernale nu numai cele două mari biserici creștine, ci și pe protestanți, după cum se meneau aceluiași puteri și pe alții, fiecare sectă rezervându-și mântuirea sieși.

Desigur, nu aceasta importă. Nu defaimarea, certurile, epitele injurioase constituie soluția ci - după cum bine a spus și vorbitorul emisiunii atât de superficial informate - frăția, înțelegerea reciprocă, toleranța și dragostea; și frontul comun împotriva oricărei silnicii, în sprijinul propoveduirii moralei, binelui și credinței.

Dar a-l fi ales drept țintă a unei vorbiri îndreptată împotriva unei concepții fătamnice, statale, exclusiviste și servile a Bisericii pe episcopul Justinian este o eroare gravă; așa zice, vorbind pe șleau, o boacăna.

Înțeleg să fi fost dojenii mitropolitul Nicolae Comeanu al Banatului sau episcopul Antonie al Buzăului (Leonida Plămădeală) care au găsit de cuviință - spre nespusea întristare și mâhnire a oricărui suflet creștin - să aprobe incriminarea și detenția preotului Gh. Calciu Dumitreasa. Lucru cu atât mai dureros și de neînțeles (oricare ar fi amănuntele cazului de indisciplina ecleziastică a susnumitului) cu cât bătrânul mitropolit al Banatului se bucură de reputația unui cărturar blând, iar episcopul Buzăului a fost el însuși deținut politic și cunoaște gustul închisorii!

Cât privește Biserica Unită, socotesc că un om ca episcopul Justinian nu poate aproba altă metodă de reunificare a celor două Biserici naționale decât aceea bazată pe discuții libere și în deplină egalitate, prin persuasiune, propagandă și conciliabile frățești. „Stau la ușă și bat” (Apoc. 3, 20): aceste cuvinte ale Mântuitorului au fundamentat odată pentru totdeauna libertatea ca singură modalitate creștină. Nu am nici calitatea nici competența și nici autoritatea să emit judecăți ori să dau sentințe într-o serie de gingașe probleme care mă depășesc cu mult.

Voiam totuși - și am socotit că e de datoria mea - să vă atrag atenția asupra unor erori de fapt care nădăjduim că nu se vor mai repeta. (Informațiile se cuvin verificate cu atenție.) Și asupra netemeinicii învinuirilor aduse unui ierarh cunoscut, iubit și respectat pentru curăția sa sufletească, pentru modestia și toleranța lui.

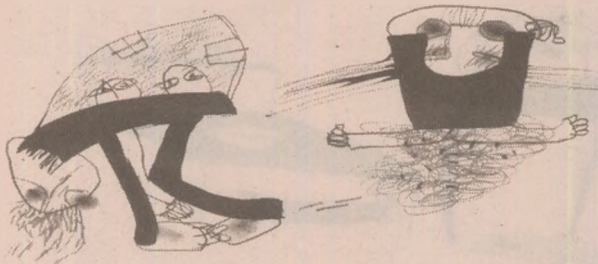
S-a comis o eroare, izvorâtă din lipsă de cunoaștere a realităților locale, din lipsă de elementară informație și s-a tras alături (ori mai bine zis: foarte departe) de țintă.

Îndrăznesc să vă rog, în numele realității și dreptății, ca într-o viitoare emisiune religioasă să se constate că arhiepiscopul Teofil trăiește și că s-a adus un nemeritat prejudiciu prestigiului moral al unui ierarh cinstit.

Cu cele mai alese simțăminte,
al Dvs.

N. STEINHARDT

P.S.: Vă rog să binevoiți a considera scrisoarea aceasta ca având un caracter strict particular și personal.

comentarii critice

TIMPUL pare să fi intrat în vrie. Pare greu de crezut, dar la 20 aprilie se împlinesc deja un an de la dispariția Monicăi Lovinescu. Vocea sa inconfundabilă, râsul, argumentația rațională, umorul cerebral, chipul devenit atât de familiar după 1989 (niciodată, înainte de căderea comunismului nu mi-aș fi imaginat că voi avea vreodată șansa să o întâlnesc, mai mult chiar, că prima noastră întâlnire va avea loc în miticul imobil de pe strada François Pinton) îmi apar, mai proaspete ca niciodată în memorie și, vorba lui Virgil Ierunca, mi-e greu să mă obișnuiesc cu gândul că de acum înainte va trebui să mă mulțumesc cu umbrele lor.

Pentru cei din generația mea Monica Lovinescu a însemnat mai mult decât un jurnalist profesionist, în adevăratul înțeles al cuvântului, un reper intelectual și moral și una dintre puținele surse credibile de informație despre viața politică și culturală de dincolo de cortina de fier. Prezența ei (a lui Virgil Ierunca și a celorlalți) la microfonul postului de radio „Europa Liberă” devenise echivalentă cu însăși starea de normalitate. O normalitate la care visam în plină anormalitate a existenței noastre reale. De la Monica Lovinescu am învățat să analizăm totul cu mintea proprie și să spunem cu voce tare ce gândim (astăzi pare puțin lucru, dar în anii '80 ai secolului XX nu era deloc așa), să căutăm valoarea unei scrieri în estetic, dar, în egală măsură, și în etic, să prețuim exact calitatea umană, să avem puterea să-i admirăm pe cei buni și să-i dezaprobăm pe cei răi. Pentru intelectualii (în formare) din anii de agonie ai regimului Ceaușescu, Monica Lovinescu a fost un reper, o deschizătoare de drumuri (spre adevărata libertate a spiritului) și o speranță. Speranța că starea de normalitate poate fi atinsă și fără mari acte de eroism. Trebuia doar să fii tu însuși, să spui senin despre alb că este alb și despre negru că este negru, indiferent de numărul și vehemența celor care susțin contrariul.

Ce mai reprezintă Monica Lovinescu pentru generațiile de intelectuali formate după 22 decembrie 1989? Probabil, un nume din cartea de istorie și, eventual, un tip de gânditor politic; reprezentativ pentru perioada războiului rece. Îmi amintesc că, în zilele care au urmat morții lui Alexandr Soljenițin, redactorii de la „Le Figaro” au realizat o anchetă printre tinerii moscoviți cu privire la personalitatea celui dispărut. Destui nu auziseră niciodată de el, alții își aminteau vag că parcă învățaseră ceva la școală, dar recunoșteau dezinvolt că nu citiseră nicio carte care să poarte această semnătură. Inclusiv termenul *gulag* le era complet străin. Să mai spun doar că mulți dintre cei intervievați erau studenți sau terminaseră de curând o facultate.

Un excelent *remember* al personalității intelectuale a Monicăi Lovinescu este prilejuit de apariția antologiei de eseuri *Etica neutării*, publicată de Vladimir Tismăneanu în excelenta colecție *Zeitgeist*, pe care o coordonează în cadrul Editurii Humanitas. Volumul poate fi citit și ca o istorie a ideilor liberale – mai cu seamă din perspectiva disputelor cu ideologiile totalitare – din ultima jumătate de secol. Cu siguranță o asemenea carte cântărește mai greu în mintea și sufletele celor care au trăit în România anii de disperare, umilință și speranță ai războiului rece. Doar raportate la situația românilor din perioada comunistă, eseurile Monicăi Lovinescu pot fi apreciate la justa lor valoare. Citite astăzi rece, obiectiv, fără încărcătura emoțională din momentul scrierii lor, ele dau măsura intelectualului Monicăi Lovinescu, dar își pierd fiorul mitic, acel ceva greu de definit, merit să amplifice cadența bătailor inimii.

Recitind eseurile scrise de Monica Lovinescu începând cu anul 1961, până în preajma intrării în noul mileniu, primul lucru care frapează este formidabila consecvență a ideilor autoarei. Pozițiile Monicăi Lovinescu sunt rigurose aceleași, sistemul de valori este, chiar de la început, foarte bine creionat, aliații și adversarii se află în tabere bine definite. Lumea este bi-polară, între Est și Vest există o cortină (de fier), logica terțului exclus este singura valabilă. Mai mult decât atât, dacă vocile totalitarismului sunt prezente într-un fel sau altul, au avocați de marcă în presa și viața publică occidentală, niciun semn de liberalizare

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Reîntoarcere în lumea terțului exclus

Monica Lovinescu, *Etica neutării*, Antologie și prefață de Vladimir Tismăneanu, Editura Humanitas, București, 2008, 492 pag.

nu răzbate dincolo de cortina de fier (cel puțin în România). Mereu egală cu sine, Monica Lovinescu dovedește încă de la început o mare luciditate politică. Într-o epocă în care intelectualii occidentali (francezi, mai cu seamă) cădeau pe capete, amețiți de propaganda „umanistă” a Kremlinului, eseista pune ferm semnul egalității între cele două totalitarisme ale secolului XX (comunismul și fascismul) și denunță cu sarcasm crimele comunismului ambalate adesea într-o retorică ipocrită și mincinoasă. Chiar la mijlocul anilor '60, când lumea occidentală, inclusiv generalul de Gaulle, era sub vraja tânărului Nicolae Ceaușescu, Monica Lovinescu denunță dublul limbaj, distanța astronomică dintre vorbele propagandei și realitatea din țările comuniste. Pe urmele lui Albert Camus, este convinsă că datoria intelectualului este aceea de a se situa de fiecare dată de

Toate comentariile Monicăi Lovinescu sunt pledoarii în favoarea unei democrații de tip liberal, luări de poziție în sprijinul demnității și libertății individului în fața oricărui tip de represiune.

partea victimei. Camus a deranjat atunci când și-a scris piesa *Les Justes* (în anul 1949) pentru situarea personajelor în imediata vecinătate a stalinismului, și continua să deranjeze la șase ani de la moartea sa, când piesa a fost reintrodusă în repertoriul unui teatru parizian (1966). Aceiași critici care, la vremea premierei îi reproșau autorului că aluziile la actualitate ar impieta asupra valorii textului, se plâneau în 1966 că dispariția stalinismului ar fi ucis și interesul pentru această creație literară. În realitate, crede Monica Lovinescu, explicația ar fi cu totul alta: „Camus a deranjat ieri, demajează și azi. Pentru cei adormiți de-a lungul istoriei, pentru cei care n-au ridicat glasul când au fost victime de apărut, amintirea însăși a victimelor este supărătoare. Lucrurile s-au schimbat – pretind ei -, la ce să ne mai aducem aminte. Morții să moară a doua oară în uitare, numai ei să nu fie obligați să se gândească la complicitatea lor, prin acțiune sau lipsă de acțiune, prin tăcere sau cuvânt, la măcelurile de conștiințe și de trupuri” (p. 54).

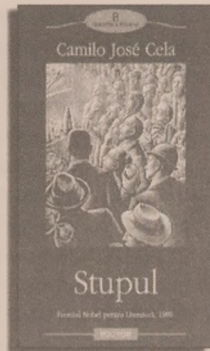
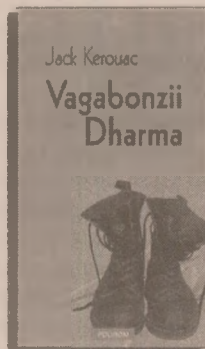
Raymond Aron, Hannah Arendt, Boris Souvarine, Alexandr Soljenițin, Nadejda Mandelstam, Anna Ahmatova, M. Volensky, Jeanne Hersch, Arthur Koestler, Albert Camus, George Orwell, Robert Conquest, François Furet, Jean-François Revel, noii filosofi francezi sunt numai câțiva dintre companiile de drum ai Monicăi Lovinescu în demersul său de demascare a crimelor comunismului, întins pe mai bine de jumătate de secol. Fiecare carte a acestor autori este comentată cu pasiune, competență și farmec. De aceea, prima tentativă a cititorului este să citească, la rândul său volumele în cauză. Reputatul politolog Vladimir Tismăneanu mărturisește că primele lecturi din Hannah Arendt i-au fost inspirate de comentariile Monicăi Lovinescu. Eseista are efectiv capacitatea să selecteze ideile de mare impact din fiecare operă analizată și să le pună în valoare prin comentarii inteligente, menite să îi dea de gândit cititorului. Toate comentariile Monicăi Lovinescu sunt pledoarii în favoarea unei democrații de tip liberal, luări de poziție în sprijinul demnității și libertății individului în fața oricărui tip de represiune. Pentru că, așa cum foarte bine notează Vladimir Tismăneanu, „etica revoltei, pentru Monica Lovinescu, nu poate fi separată de aceea a solidarității cu cei supuși dominației totalitare. Nu este de ajuns să spui Nu unei societăți de consum de ale cărei beneficii te bucuri pe deplin. O revoltă veritabilă înseamnă să spui Nu minciunii, infamiei și persecuției, oriunde acestea se află la putere”.

Această concluzie a politologului american originar din România este partea cea mai viabilă astăzi – în lumea noastră postmodernă, dominată de pierderea reperelor și confuzia de valori, în care bi-polarismul lumii în alb și negru tinde să se transforme într-un gri mult mai puțin seducător decât își imagina Adam Michnik la începutul anilor '90 – din exemplara lecție de viață intelectuală a Monicăi Lovinescu. O lecție pe care nu avem dreptul să o uităm. ■

PUBLICITATE

www.polirom.ro

- Jack Kerouac
Vagabonzii Dharma
- Camilo José Cela
Stupul
- J.G. Ballard
Noți de cocaină
- Maurice G. Dantec
Babylon Babies
- Ernest Hemingway
Adio, arme

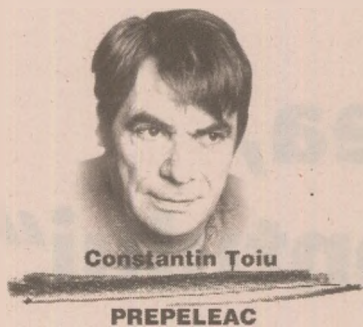

Suplimental
CULTURA

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

a c t u a l i t a t e a

Constantin Toiu

PREPELEAC

Frază neterminată

AM SĂRIT gardul de măracini în iulie cu un spin agățându-se de pantalon sfâșiindu-l m-am uitat îndărăt întorcând capul în timpul săriturii m-am uitat la botez la pruncul pe care popa îl scotea din cristelnița pusă afară la umbra amiezii de iulie fiind foarte cald de mâinile popii voinice cântând în iordan botezându-te tu doamne m-am uitat la botezul pruncului prea clar numit prea distinct față de lumea din jur dinadins îndrăznind să capete un nume despărțindu-l de ea și în zbor peste gardul de măracini spinul rebel ținându-mă de cracul pantalonului vrând parcă să mă oprească m-am uitat spre câmpia largă întinsă care nu avea nici o identitate în afară de aceea că era încinsă orbitoare și care nu părea a fi decât ceea ce este cu iarba ei încălțată cu salcâmi strămbi arși de arșița verii și mi-am zis că omul este contra naturii sale și care îl definește ca spinul rebel care-l apucă de cracul pantalonului și începe să-l tragă în jos în sus în orice caz încercând să-l reazeze la locul său *natura naturans* e ca și cum divinitatea ar încerca a doua natură ca și cum prima nu ar fi de ajuns și ea are un plan al ei cu cea de a doua vrând să facă din om cu totul altceva decât a fost și este prima în natura născând-o în univers prima dată pe cea de a doua făcând-o cu un plan la care cel rău contribuise și el venind cu o idee a lui care nu era de fapt a celui altă adică a toate făcătorului, iar el, omul căpăta un nume de comun acord pentru o veșnicie care nu era chiar veșnică după cum era în prima natură și cum devenise în cea făcută în a doua trecătoare sau invers în a sa trecătoare veșnicie deși veșnică...

(...)

...deci continuam să fug după ce sărisem gardul pe câmpia necuprinsă vorbindu-i ca unei prietene cu pulpa zgâriată de măracinele aceia neavând marea pe care omul o dă ca un sclav celui de sus învățat să laude și să preamărească de teamă și de atâta supunere oarbă și de ascultare a seniorului care îi cere ce să facă și îi interzice ce să nu facă mereu, aducându-i-se ofrande cu micimea omenească prefăcută lingusitoare ingenunchind mereu când el nu înțelege și nu primește lauda obișnuit cum este cu nimicul egal cu sine ca și cu orice libertate etern suprem universală pe când omul este rob din naștere cu cea de a doua a, sa natură la început cu planul ei de libertate, dar omul plăcându-i condiția de sclav se prosternă înaintea lui care nu înțelege de ce este preamărit gloria *in excelsis deo* când el l-a născut să fie egal lui căruia nu-i place preamărirea și nu are nas pentru fumul de tămâie care nu știe nu cunoaște trâmă de fum înalt și gros a vulcanilor care nu întru gloria celui de sus se ridică ci pentru că aruncă lavă mistuitoare și fac din măruntaiele cele mai adânci ale pământului... și... ■

(11 septembrie 1970)

De la Uniunea Scriitorilor

MARȚI 7 APRILIE a avut loc ședința Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor, prezidată de președintele Nicolae Manolescu. Comitetul Director a rezolvat cereri adresate de membri și filiale și a abordat chestiuni legate de activitatea curentă a Uniunii. S-a hotărât realizarea unui parteneriat între Uniunea Scriitorilor și Centrul Național al Cărții. În urma rapoartelor filialelor, Comitetul a fixat numărul de delegați ai fiecărei filiale la Conferința Națională a USR dedicată modificării statutului. S-a aprobat forma finală a proiectului de statut ce va fi prezentat Conferinței Naționale din 17 iunie.

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

INCERCÂND acum câteva zile să explic unor tineri cum se lucrează cu exemplele, cum se organizează și se prelucrează un material lingvistic în curs de culegere, mi-am dat seama că familiaritatea cu internetul le oferă un reper la îndemână: putem spune (cu șanse de a fi înțeleși imediat) că fișele de lectură primesc *taguri*, în funcție de care se pot grupa și regrupa pentru a ilustra diferite aspecte ale temei tratate. Mi se pare că se confirmă, și în acest caz, faptul că utilizarea internetului democratizează și răspândește anumite practici intelectuale – de la cele elementare până la unele mai rafinate (de la obiceiul scrisului și al cititului zilnic până la metode de căutare și organizare a informației). Cuvântul impus de uzul actual – *tag* – e, ca atâtea altele, un anglicism a cărui absolută necesitate este discutabilă, dar a cărui prezență a devenit de neocolit. Dincolo de polisemia sa (are mai multe uzuri specializate, în tehnologia informatică), *tag* ar fi putut fi echivalat, în sensul său curent, prin termenii *etichetă* sau *cuvânt-cheie*. Sporadic, asemenea transpuneri sau echivalări chiar apar în texte: „La adăugarea unui link nu uita de *taguri* (*etichete*) sau *cuvinte cheie*“ (comunitati.portal.ro). Faptul că *tag* e totuși folosit mai mult decât sinonimele sale (parțiale) se explică în primul rând prin caracterul său tehnic, prin comoditatea utilizatorilor și prin presiunea contextuală a limbii-sursă: din teama de a nu produce confuzii și pentru că indicațiile unui sistem cu care operează curent sunt în engleză, vorbitorul preia pur și simplu cuvântul ca atare. La ușurința preluării contribuie, desigur, scurtimea cuvântului și posibilitatea de adaptare rapidă, fără dificultăți grafice sau morfologice și cu o minimală transpunere fonetică. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* (DOOM) nu îl cuprinde (încă), dar îi stabilește implicit regulile de scriere: pentru că finala e pronunțabilă ca atare în română, cuvântului nu trebuie să i se marcheze prin cratimă adăugarea desinențelor și a articolelor. Dată fiind noutatea sa, mulți dintre cei care îl folosesc în scris recurg totuși la cratimă (*tag-ul*, *tag-uri*).

Nu mă voi referi aici, desigur, la sensurile pur informatice (cât se poate de tehnice, riguroase) ale termenului *tag*; el a fost însă preluat de limbajul mai accesibil al internetului, intrând de aici în circulația cea mai largă: „Ce este un *tag*? Un cuvânt definitiv pentru un subiect anume. Pot fi mai multe *taguri* pentru un subiect. Acest subiect ar avea ca *tag* chiar cuvântul *tag*“ (eugenol.ro); „Ce este de fapt un *TAG*? *Keyword* (cuvânt-cheie) asociat unui conținut pe internet (articol, fotografie, videoclip etc.) prin care îi ajuți pe utilizatori să afle / înțeleagă mai ușor «despre ce este» conținutul respectiv.

Exemplu: unei fotografii cu tine la schi în Bucegi poți să-i adaugi tag-urile – schi, Bucegi, 2006“ (mariusbalaci.ro). Conținutul mesajelor e însă adesea afectiv sau ludic, astfel că, în practică, utilizatorul român poate trece între taguri cuvintele *nașpa* sau chiar *ce-stare-nașpa-am*. Cuvintele-cheie ajung să se refere nu numai la identificarea conținutului unui mesaj, ci chiar la o temă în genere: „Ce cuvinte îți vin în minte când spui România? Cu ce asociezi România? Poți s-o definești în câteva cuvinte? Atunci te invităm să completezi *tag-uri pentru România*, acum, înainte de ziua națională“ (metropotam.ro).

Faptul că website-uri care găzduiesc bloguri, fotografii sau filmulețe (youtube, de exemplu) au între utilizările lor atribuirea de *taguri* democratizează procedeele – dar și contribuie la lărgirea sensului cuvântului. Utilizatorii obișnuiți par să se întrebe, chiar în comunicarea în engleză, de ce se folosesc în concurență termenii *tag* și *label*; chiar dacă pot exista diferențe tehnice, e clar că sensurile și utilizările lor comune se suprapun în bună măsură. În română, englezescul *label* e de obicei transpus prin cuvântul *etichetă* (din motive de omonimie parțială sar foarte supărătoare, nu cred că împrumutul *label* ar avea mari șanse de impunere!), în schimb *tag* e adesea păstrat ca atare.

Dovada integrării în sistemul morfologic al limbii române e că de la *tag* s-a format rapid și un verb, după tiparul tot mai puternic al derivatelor colocviale în *-ui*: a *tăgui* – „Ce poți să «*tag-uești*»? Orice. Articole, fotografii, fișiere download-abile, topicuri de discuții, fișiere video/audio“ (mariusbalaci.ro). Ca și în alte cazuri (*blogging-bloguire-blogare* etc.), circulă, ca nume de acțiune, atât anglicismul *tagging* („De ce a devenit «*tagging-ul*» atât de popular?, mariusbalaci.ro), cât și infinitivul lung *tăguire* („Răspund fără ezitare *tăguirii* lui E K“, hoinar-pe-web.blogspot.com) sau derivatul *tăguială*. Punerea de taguri a devenit în blogosferă și un joc (comparat de utilizatori cu *leapșa*) prin care se creează legături și care nu prea mai corespunde sensurilor și funcțiilor inițiale de clasificare. Multe atestări ale cuvintelor a *tăgui*, *tăguire* și *tăguială* apar chiar în acest context, în care verbul are agent și pacient uman: „M-am tot plâns că *pe mine nu mă tăguiește nimeni* la faza cu Bucureștiul și când *am fost tăguită* într-un final... n-am mai avut timp să răspund..“ (albeeah-xtent.blogspot.com); „*Leapșa* e o *tăguire* des întâlnită în blogosferă, cel puțin românească“ (kestii.ablog.ro); „*tăguiala* e o *leapșa*. Dă și tu mai departe“ (maru.weblog.ro); „*leapșa (tag)* e o sarcină pe care ți-o trasează cineva pe blog. o temă, dacă vrei“ (calimara-cu-cerneala.com). Într-un domeniu atât de dinamic și cu o participare atât de largă a vorbitorilor tineri, instabilitatea sensurilor e inevitabilă. ■

ÎN URMA cu o săptămână, Gabriela Melinescu a deschis, la Galeria Dialog, o expoziție proprie de desen și pictură. Deși ne-am întâlnit accidental pe o stradă din preajma ultimei locuințe a lui Mateiu Caragiale, deși am apucat să vorbim, cu prilejul vernisajului, liniștea pentru o discuție mai așezată n-am putut-o găsi, împreună, decât într-o dimineață însorită, pe o terasă ascunsă discret în plin centru al Bucureștiului. Cu o generozitate naturală, Gabriela Melinescu a fost de acord ca dialogul nostru lejer să ajungă, transcris de pe reportofon, sub ochii cititorilor **României literare**. Cum unul dintre noi era între două avioane, iar celalalt, între două cursuri, începutul se află, integral, sub auspiciu universitare.

Cosmin CIOTLOȘ

Gabriela Melinescu: Cei mai buni profesori pe care i-am avut la facultate au fost marile personalități, care ne-au lăsat și cărți și care ne-au lăsat mai ales entuziasmul ideii că viața adevărată nu înseamnă viața socială. Mai ales că, atunci, aceea socială era, cum știi, plină de probleme. Există, prin acești profesori, un fel de refugiu interior, care se găsește, dacă-l cauți bine, în fiecare persoană. Era un refugiu, cum să zic, activ, o trimitere către sine.

Cosmin Ciotloș: În afară de aceștia, formidabili, mai erau și alții, interesați?

Mai era și un domn, Zamfirescu, la literatură universală. Era cercetător. Și el era foarte bun. De ea, mi-amintesc un aer foarte nobil. Ce-mi doresc de la un profesor e să-mi spună lucruri de care să-mi aduc aminte și care să mă entuziasmeze. Să-mi dea speranța că, totuși, literatura ajută la ceva. Mai era și Sorin Alexandrescu, asistent pe vremea aceea, un asistent foarte plăcut. Nu ne teroriza, în primul rând, asta este cel mai important. Dar cei care predau literatura nu puteau oricum să ne terorizeze...

Existau și din aceștia ?

Da, categoric. În primul rând cei de la lingvistică. De exemplu domnul Poalelungi, n-ai auzit probabil de el. Pe mine m-a lăsat pentru toamna, mi-a spus: „nu vei trece, pentru că nu te-ai interesat deloc. Nu meriți altă notă decât zero tăiat în patru.” Am zis: „bine, să ne întâlnim la toamnă”, foarte politicoasă. Dar între timp s-a întâmplat un lucru extraordinar. S-a îndrăgostit, n-o să spun de cine, pentru că este tot un cadru didactic, și am și scris o nuvelă foarte bine marcată despre ei...

În Ghetele fericirii ?

Nu, nu... În altă carte de nuvele pe care am scris-o în suedez și pe care n-am mai apucat s-o traduc. Dar probabil o voi face, până la urmă, eu sau domnul Istrucescu. Și s-a îndrăgostit. Dragoste de-asta, cu năbădăi... De o minuată asistentă la franceză, o doamnă care mă adora și, care era, bineînțeles, căsătorită. Avea și un copil. Ei, domnul Poalelungi a devenit brusc cochet. Avea un fel de aluniță de carne pe frunte, pe care acum ținea neapărat să și-o perze. N-ar fi trebuit, pentru că nu era un neg, era pur și simplu o aluniță plăcută. Și la sfârșitul examenelor, eu am început să învăț serios. Voiam să-i arăt că nu poate să-mi facă nimic. Nu mă simpatiza, pentru că eram poetă, eram și la cenaclu, așa că m-am pregătit foarte bine. Și când s-a apropiat data restanței am auzit că domnul profesor a avut probleme cu operația. Am întâlnit-o pe asistenta noastră minunată și am întrebat-o ce se va întâmpla cu mine. Ea mi-a spus: „mai bine, o să dai examen cu o altă profesoară foarte cunoscută la lingvistică”, am uitat acum cum o cheamă...

Dacă era foarte cunoscută, trebuie să fi fost vorba de Mioara Avram.

Da, exact, Mioara Avram era. Și am luat, bineînțeles, nota cea mai mare, iar domnul Poalelungi a apărut după un timp, bandajat și slăbit. Mi-a zis că am scăpat ușor.

V-a ținut minte, avea el fixații...

Bineînțeles, pentru că publicasem, aveam o carte deja. El nu ne suporta pe noi, poezii, pentru că în anii aceia eram atât de populari și de iubiți. Ne duceam la „Albina”, la cofetăria de lângă Universitate, unde eram respectați și chiar adulați. Mircea Cărtărescu era scriitor frumos despre asta. Pentru că eram chiar personalități, eram, în vremurile acelea tulburi, artiști. Chiar credeam că ceva bun se va întâmpla, nu eram ca generația dinaintea noastră, dar nici nu-i înjuram niciodată. Deși unii făcuseră compromisuri mari, cum era Nina Cassian. Eu n-am fost niciodată membru de Partid. Dar și el ne ura foarte tare, domnul Poalelungi, abia aștepta să ne demonstreze că nu cunoaștem limba. Dar ca scriitor, ca poet trebuie să violezi limba, s-o inventezi și s-o reinventezi.

Gabriela Melinescu

„Vulnerabilitatea, asta e marca talentului”

Dar cu mare respect pentru scriitorii clasici care...

Care nici ei nu scriu chiar conform gramaticii.

Nici vorba ! Rolul unui scriitor, după mine, este tocmai să violeze limba, s-o împropăteze, s-o facă să vibreze, pentru că limba poate stagna cu tot felul de stereotipuri verbale. Aveam tot felul de idei pentru lingvistică, iubindu-l și citind mereu *Dicționarul Etimologic* al lui Lazăr Șăineanu. El era pus la index, așa că nu era periculos să-l citez. Dar nu mă revoltam pentru că aveam totuși, și încă am, un fel de respect chiar și pentru Poalelungi. De exemplu, mă întreba expresia „mămăli” cu bri’ cu la”. Ce să fie? El era din Moldova, eu nu eram. Sigur că am inventat multe. Era, totuși, evident. Ne teroriza pur și simplu, c-o să rămânem, c-o să repetăm, lucruri din astea nu trebuiau spuse, eram încă tineri, totuși. Luptam tot timpul ca să am o bursă cât de cât, măcar ca să am pentru chirie. Dacă povestesc toate astea e tocmai pentru că nu am nici o ranchiună. Și că, în fond, și Poalelungi ne-a colorat viața într-un fel. În niște tente de gri și de negru. Care trebuie să apară într-un tablou.

Trebuie să fie completă gama.

Da. Ceilalți erau mai mult decât profesori. Și cu corpul, și cu felul de a vorbi, și cu vocea, ceva de care aveam nevoie ca de un model de viață. Și domnul George Ivașcu a fost bun, a făcut un cenaclu literar în care am citit și eu. Era foarte, foarte plăcut domnul Ivașcu. Nu știu ce o să rămână din el. Dar și ca ziarist era foarte bun. Ne-a învățat multe, pe mine și pe Sânziana Pop, prietena mea. Meseria asta o înveți și de la alții, nu numai de la tine. Când a fost șef la **România literară**, eu și Sânziana am înființat *Prietenii naturii*, revoltându-ne împotriva planului de a se tăia arborii de pe Șoseaua Giurgiului. Și am scris în **România literară** a lui Ivașcu două pagini de jurnal. În același timp, în Suedia, la Stockholm, tonerii se urcaseră în pomină ca să cadă și ei deodată cu pomii.

Și dumneavoastră nu știți de asta.

Nu, am aflat după aceea. Era o mișcare ecologistă simultană. Și tot ce face Sânziana Pop acum, revista asta de mare succes, *Formula As*, e un fel de continuare a aceluia protest al nostru. Bucureștiul de atunci era

plin de verdeață și noi voiam să se păstreze asta. Acum s-au schimbat lucrurile, vezi numai fluvii de oțel. Aveam un cult pentru profesorii noștri. Aveam o iubire și credeam în ei. A fost și Mircea Martin, și Manolescu, ei erau numai asistenți. Mircea Martin era pur și simplu extraordinar. Foarte serios, integru, exact așa cum e și azi. Dar de fapt noi toți eram mult mai serioși, mai idealști, mai altruști decât cei de astăzi.

Dar față de cei de alaltaieri, față de Rosetti, de pildă?

Mi-amintesc că plecasem de acasă și m-am dus la domnul Rosetti, care era decan. Era un adevărat domn, în sfârșit, cu anumite lașități politice, dar domn. Mi-a dat o cameră la căminul de lângă facultatea Politehnică. Era acolo un cămin special, cu mai multe paturi în cameră. Eram vreo 6 fete, cu mine. „De ce vrei, dragă, la cămin ?”, m-a întrebat bătrânul Rosetti. „Mă cert cu mama tot timpul”, i-am spus eu. A fost atât de draguț, atât de bun, de discret, nu m-a mai întrebat mai departe. Dar căminul a fost pentru mine o revelație. M-am disciplinat treptat și am reușit să trăiesc cu mai multe persoane într-o cameră. M-am adaptat, cum se zicea pe atunci, colectivului. Pentru că, având numai o soră, nu știam cum e să-ți împarți spațiul cu cineva. Ea era la medicină, eu eram poetă. Eu o lăsam să învețe, ea mă lăsa să scriu.

Vorbiți cu atâta naturalețe despre ruptura aceasta. Pentru mulți, e un șoc necesar. Pentru dumneavoastră, poate pentru că l-ați ales cu bună știință, nu pare să fi fost.

Ba da, a fost. Și încă unul groaznic. Am deprins, prin el, și umilința, și smerenia. Căci așa am descoperit posibilitatea de a scrie articole, nu numai poezii, în gând. Le concepeam în minte, le memoram și abia apoi, când aveam destulă intimitate, le transcriam. Chiar și acum, în special când călătoresc, mi se întâmplă să scriu în gând. Pentru că nu vreau să fiu privită cu suspiciune de ceilalți. Dacă mai pierd din ele, nu-i nimic. Dar atunci nici măcar nu pierdeam, fiindcă aveam o memorie și mai bună.

Dar de remaniat, le remaniați numai pe hârtie, probabil. Numai pe hârtie. Când le scriu, le lucrez pur și simplu forma, dar nu mă ating de ce-am trăit cu adevărat. Fiindcă

Adriana Bittel, Gabriela Melinescu, Ileana Malancioiu, Rodica Binder - Neptun 2000

trăirea e numai în timp ce sunt între oameni. Iar în poem intră destul de mult din atmosfera în care le-am imaginat. În felul acesta, omul exterior este supus omului interior. Chiar și articolele, care nu mă solicită atât cât o face poezia, sunt mult mai intense. Când le scriu în cap decît când mă așez la masă. De aceea le și scriu de trei ori, până așez la ceea ce am de spus.

Scrieți de mână? Mulți spun că numai așa se poate menține un contact special, pe care calculatorul îl scurtcircuitează, între minte și limbaj.

Da, și eu cred asta. Numai la editură totul este electronic și computerizat, așa încît se poate scoate o carte, cum a fost aceea despre Obama, într-o zi sau două. E ceva extraordinar, dar nu e deloc poetic. Editura s-a transformat de fapt într-o tipografie modernă. În Suedia, traducătorul lucrează atât de bine volumul, fără nici o eroare de corectură, încît redactorii nu mai sunt necesari. De aceea, cărțile apar foarte, foarte repede. E adevărat, cu literatura se întâmplă un pic altfel. Pentru literatură e nevoie ca terenul să fie pregătit înainte să apară o carte. Trebuie făcută puțină publicitate.

Și trebuie să existe și greșeli. Literatura fără scâpări e anostă.

Absolut! Greșelile sunt poetice, nu-i așa? E aproape ca într-un desen, când apare o pată, e integrată în rest, și, în felul acesta, e binevenită. Când faci o imagine, nu există greșeli. Un pictor sau un desenator experimentat ia tot ce-i dă hazardul și integrează în imagine. Marii maestri așteptau mereu ajutorul hazardului. Și totuși, figurile erau, parcă, perfecte. Așa e și cu romanul. Nici un roman nu trebuie să fie perfect.

Nici o carte, indiferent de gen, nu trebuie să fie infailibilă. Ar deveni antipatică și și-ar alunga cititorii.

Apropo, ai scris despre Dan Sociu, care e foarte bun. Ai arătat că structura pe care el a impus-o *Nevoilor speciale* mai mult revelează decît ascunde. I-ai demonstrat asta într-o cronică splendidă. Cred că i-a plăcut. Chiar dacă i-ai deconspirat strategia. S-au văzut degetele pianistului. S-au observat limpede câteva lucruri inteligente pe care el nu le-a băgat în seamă. Trebuia să fie mai atent.

E foarte frumoasă sintagma asta: degetele pianistului. Într-adevăr, când șuvoiul muzicii e puternic, nici nu-i mai vedem degetele. A fost greșeala lui că s-a lăsat, fără să-și dea seama, ghicit.

Da, dar e un poet grozav. Iar în poezie e greu de prins cu adevărat. Nu numai în volumele mai vechi, ci și în ceea ce scrie acum. Poate că ați citit câteva din poemele lui mai noi. E o rigoare paralizantă acolo.

Absolut. A fost la Göteborg împreună cu Adela Greceanu și cu Elena Vlădăreanu. Mergeam cu toții pe jos până la târg. A fost tare plăcut să batem străzile, să traversăm parcurile. La fiecare eram arătat cu toții cum suntem în realitate. Pentru că eram noi înșine. Nu eram, cum se zice, poeți cu majusculă. Dan mai ales e un tip foarte, foarte plăcut, dar, paradoxal, foarte serios. Și chiar un pic tragic. Asta m-a cucerit. Fiindcă, pentru mine, un scriitor se trădează că e bun nu numai ca scriitor, dar și ca persoană. Vulnerabilitatea, asta e marca talentului. Dacă nu mai ai asta, dacă te îmburghizești, deodată intră în tine altcineva decît cea ființă poetică fragilă pe care ai ocrotit-o atîta timp. Dan a avut multe probleme în viața lui. Iar asta i-a asigurat vulne-

abilitatea. Chiar și pe aceea fizică, nu numai pe aceea subtilă, spirituală dacă vrei. Abia aștept să-mi cumpăr cartea lui. Și Mircea Cărtărescu, pe care-l știu de multă vreme, e un tip vulnerabil. Cu toate că viața lui este foarte regulată. Are copii, are o soție minunată, are o operă, are bineînțelese, răspunderi, dar își păstrează vulnerabilitatea asta care e a omului interior. Căci nu e numai vorba despre scriitor, ci despre toți cei care au, în ei, un dar creativ.

Dumneavoastră mai scrieți poezie? Bănuiesc că e o legătură, în timp, între ritmul în care scrieți și acela în care desenați. Tocmai ați vernisat o expoziție, așa că fără îndoială există, în spatele fiecărei gravuri, câte un poem.

Da. Nici n-aș putea altfel. Și poeziile, și desenele cresc ca părul și ca unghiile. Când le scriu, vin de la sine. Dar când e vorba să le public, e cu totul altceva. Trebuie, atunci, ca din momente diferite să fac o singură realitate. În desen, trebuie să-mi învăț prietenii, întâi de toate, să vadă altfel, iar în poezie, să simtă altfel. Dar asta numai după ce a existat, înainte, ceva spontan. E lucrul poate cel mai misterios din ființa omenească. Poemele cele mai bune se scriu singure. După aceea vine munca. După aceea vin variantele. Mircea Eliade, pe care l-am cunoscut atunci când René i-a editat *Pe strada Mântuleasa*, îmi spunea că scrie de trei ori fiecare text. El își vorbea mult despre probleme. Avea dreptate. Întotdeauna apar probleme. Chiar și când citești un articol sau pe care l-am scris, sunt nemulțumită că au rămas atâtea și-atâtea lucruri pe care le puteam spune mai bine. De fapt, nu mai bine, mai altfel. În așa fel încît să-mi placă mie în primul rând. Să-mi amintească de momentul în care l-am gândit.

Și vă amintește de fiecare dată de același moment? Nu diferă prima lectură de a doua? Cea solitară de cea

publică? Nu apar revelații pe parcurs, în funcție de tot felul de imponderabile?

Chiar acum am citit pentru radio niște poeme dintr-o antologie mai veche, făcută la Editura Vitruviu de Ileana Mălăncioiu. Într-adevăr, când le-am citit, mi-am dat seama că nu există poetul, există doar ceea ce i-a fost dat. Adică realitatea ca materie brută. Îmi aminteam cum am scris atunci, emoțiile nu vedeau de la mine. Eu am devenit între timp străină de ele. Eram atît de concentrată încît mi-aminteam totul, atrăgeam o trăire puternică dintr-un alt timp. Am citit un poem care mi-a fost inspirat când m-am dus de Paști la o biserică luterană și am văzut că Maica Domnului lipsește. Ei nu au cultul Fecioarei. Și, într-un fel, i-am înțeles pe luterani. Ce-i drept, eu mă duc de obicei la biserică pe mare. Acolo mai apare Maria din când în când. L-am văzut, atunci, pe Iisus îmbătrânit, iar pe Maria foarte tânără. Poemul se încheie cu mama care îl plânge pe iubitul ei ticălos. Sună ciudat, dar eu cred că fiul n-a avut o înțelegere prea profundă pentru durerea mamei. El a consolat-o, oferindu-i, de pe cruce, alt fiu. E și asta o formă a iubirii lui, dar oarecum prea omenească. Or, el era, totuși, Fiul lui Dumnezeu.

Steinhardt, care-și îngăduia mai puține abateri de la dogmă, vorbea și el despre o anume cruzime Dumnezeului creștin.

Și nu numai a lui, dar și a creștinilor înșiși. Uite, holocaustul mieilor. Când eram copil la țară se tăiau mieii pe care îi îmbrățișasem și cu care dormisem în pat. Pentru mine era o tortură să-i mănânc. Nu puteam să fac lucrul acesta, cum nici de Crăciun nu puteam să mănânc

porc. Pentru mine, Paștele era însângerat. Dar asta nu se poate spune, pentru că oamenii s-au învățat să mănânce multă carne, au ajuns niște devoratori. E mai bine pentru fluturi și pentru insecte, în general.

Acesta e, în sine, un vers.

Iată dovada că scriu în continuare! Dar îmi țin poeziile într-o cutie roșie, pe care am primit-o când am fost desemnată Femeia Anului. Acolo m-a prezentat Mircea Cărtărescu, pentru că el colaborează constant la revista femeilor, la *Elle*. Am primit un cristal superb în această cutie roșie. Așadar pun acolo textele, așa-zisele poezii, care nu sunt altceva decît niște fraze care mi-au plăcut mult. După un timp, nu mă mai mișcă, dar nu le rup niciodată, ca să pot vedea cât de neatentă sunt, cum nu reușesc să mă mențin mereu la nivelul trăirii.

Adică vi se întâmplă să traduceți greșit limbajul în care vă sunt livrate?

Da, sigur, am devieri față de trăirea lor, față de trăirea belgiană, fiindcă am fost căsătorită atîta ani cu un belgian, sau de trăirea românească, fiindcă aici m-am născut. Cea mai grea problemă este să înveți felul de a simți al unui popor. Oricît te-ai chinai să înveți limba, niciodată nu vei avea acces la codul afectiv al acesteia.

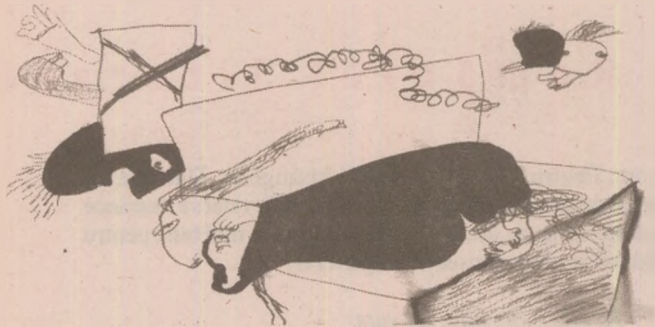
Probabil e mai dificil în poezie decît în proză. Codurile sunt altele.

Mult mai dificil. Înaintea fiecărei plecări resimt o mare melancolie. Care e reconfortantă. Sunt binevenite stările astea. Nu e pentru ce s-a întâmplat aici, dar e ca și cum ți-ai reîntâlni, prin prieteni, propria ta viață. Am trecut pe lângă Universitate, dar n-am intrat. Probabil că nu s-a schimbat nimic. Acum ceva timp am trecut pe acolo, a fost o întâlnire cu studenții, și mi s-a părut că nu se schimbă nimic. Era la fel de întunecat, îndrăgostiții se așteptau ca de obicei unii pe alții la

cele două statui din hol, culoarele erau în continuare sumbre și răcoroase. Doar oamenii tineri schimbă ceva din tot acest peisaj. Îmi plac pentru că sunt critici, iar atitudine critică e o necesitate. Întotdeauna trebuie să ai o voce care să te adverteze ca să îți dai seama că ești în eroare.

Generalii romani aveau chiar oameni plătiți pentru așa ceva. După fiecare mare victorie, erau jigniți, erau injurîți în așa fel încît să nu devină prea plini de ei.

Să-i curețe, să-i spele moral, da. E extraordinar exemplul acesta. Chiar pe Cezar îl criticau, făceau epigrame despre el, îi ironizau homosexualitatea. O spune Suetonius, cel mai important gestionar al bărfelor literare din istorie. Pentru contemporanii lui, Cezar nu era nici pe departe un zeu. Noi suntem generația care a studiat limba latină cu mari profesori, ca David Popescu sau Aristide Păcălăbescu, care a predat, aici în București, la liceul Șincăi. Noi ne-au învânat să conversăm puțin în limba latină. Ceea ce e foarte revigorant pentru spirit. De asemenea, doamna Câmpeanu, care era prietenă cu Arghezi, ne povestea tot timpul cum lucra Arghezi prin grădina, cum gătea, cum se plimba cu copiii, cum se purta cu Paraschiva, niște lucruri absolut de neuitat. Poate de aceea mi-a plăcut întotdeauna atît de mult Arghezi. Și poetul, și ziaristul, și polemistul, și cititorul Arghezi. Sunt mai mulți oameni în el. Limba română în care a scris el este de neconfundat.

istorie literară

150 de ani de la naștere

Lazăr Șăineanu

ea mai mare popularitate printre cititori i-a adus-o *Dicționarul universal al limbii române*, pe care l-a destinat „uzului contemporan“.

pe care-l dorea și de aceea, la 40 de ani, în 1901, se stabilește în Franța, lăsând în urmă, cum scria, „pământul de două ori sacru pentru mine – pământ pe care m-am născut și în care odihnesc pentru vecie părinții mei“. Refuzul celor două camere legiuitoare de a-l împământeni a fost – scria Iorgu Iordan – „o adevărată pată pentru viața noastră publică de pe la sfârșitul secolului trecut.“ Nu mai insist asupra calvarului său din anii demersurilor pentru împământenire, pentru că subiectul a fost tratat, recent, într-o carte foarte documentată, *Radiografia unei expatrieri: cazul Lazăr Șăineanu*, de George Voicu (Caietele Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel“, nr. 1, 2008, 83 p.).

A fost o natură robustă, și fizicește, și spiritualicește, care l-a ajutat să nu se lase înfrânt de loviturile primite din partea unor fanatici antisemiți ca V. A. Urechia, D. Sturza și alții *eiusdem farinae*. Demn de laudă este faptul că nu-i confunda pe aceștia cu poporul român, împotriva acestuia nesimțind „nici o urmă de amărăciune“. Toate loviturile pe care le-a primit, toate amărăciunile, acel „adevărat blestem“ (Iorgu Iordan) care căzuse asupra sa, nu l-au îndoit, nu l-au îndepărtat de la activitatea științifică, deviza sa fiind vergiliană *labor improbus omnia vincit*. A voit să dea, spunea, „un exemplu, rar în țara noastră, de continuă viață intelectuală“.

Stabilit la Paris, lasă în urmă o operă bogată și diversă, care l-a impus, în fața criticii obiective, prin noutatea interpretării din *Încercare asupra semasiologiei române* (1887), prin informația la zi din *Raporturile dintre gramatică și logică* (1891), și din *Istoria filologiei române* (1892), prin noua abordare din *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice* (1895; premiul „I. Heliade Rădulescu“ al Academiei Române), un „adevărat corpus al literaturii orale române“, cu rezumatele a cinci sute de basme românești, grupate în cicluri și tipuri, basme a căror origine este examinată din unghi antropologic, prin celălalt volum de folclor comparat, *Studii folclorice* (1896), în care figurează studii remarcabile precum *Zilele Babei și legenda Dochiei*, *Legenda meșterului Manole* la *greii moderni și Ielele sau zânele rele...*, prin noutatea adusă în *Dicționarul universal al limbii române*, prin erudiția „cu adevărat uimitoare“ (Iorgu Iordan) din *Influența orientală asupra limbii și culturii române* (I-III, 1900), despre care Vasile Bogrea spune că este „Biblia elementelor orientale în românește“, studiu care nu avea să fie întrecut de un altul, pe aceeași temă, apărut peste șase decenii și semnat de H. F. Wendt. Amploarea domeniilor cercetate face ca lucrările să fie cercetate nu doar de lingviști, *Istoria filologiei române*, spre exemplu, fiind deopotrivă utilă etnografilor, folcloriștilor, literaților.

Cea mai mare popularitate printre cititori i-a adus-o *Dicționarul universal al limbii române*, pe care l-a destinat „uzului contemporan“, cu deosebire școlii și în care a năzuit să cuprindă „limba națională în toate manifestările vieții moderne: literatură, știință, artă, meserii, industrie, comerț“, „tezaurul de vorbe populare“, „stratul cuvintelor istorice“, termeni cărora, de la ediția a doua, le dă și etimologia. I. L. Caragiale, care vedea în Șăineanu „unul dintre tinerii noștri învățați la care solidaritatea științifică se asociază cu un adevărat talent de popularizator“, explică succesul dicționarului acestuia astfel: „el nu s-a mărginit în opera sa de a înregistra un singur factor de cultură, ci a căutat să îmbrățișeze toate manifestările vieții unui popor modern (...) Astfel acest dicționar universal oferă o imagine redusă, dar precisă, a culturii noastre actuale întrucât ea se oglindește în limbă. Un alt mijloc de care s-a servit autorul spre a da viață definițiilor sale a fost preocuparea de a sprijini cu mărturii autentice vorbele

și nuanțele de sens.“ Un alt scriitor, Panait Istrati, a scris că dicționarul lui Șăineanu a fost „cartea sfântă a adolescenței sale. E. Lovinescu l-a laudat pentru alt motiv. Magulit că acesta îi citea, la Paris, *Memoriile din Adevărul*, criticul observa că scrisorile lui Șăineanu către fratele său Constantin sunt „o dovadă de aderență sigură și prelungită, peste decenii și vicisitudini, față de țara sa de origine“. În fine, G. Călinescu, scria în 1933 admirativ despre M. Gaster, L. Șăineanu, Ronetti Roman, Dobrogeanu-Gherea și M. Lazăreanu care „azi, știau și știu un lexic român de o bogăție uimitoare“. În fine, în *Istoria literaturii române...* (1941), vorbește, tot laudativ, despre Șăineanu, M. Gaster și I. A. Candrea, „cărora ar fi regretabil să le tăgăduim contribuția la propășirea culturii“.

S-a spus, cu mare regret, că prin stabilirea sa la Paris, unde s-a făcut celebru prin studii despre argou și despre Rabelais, printr-o ediție completă a scrierilor filologice ale acestuia, că știința românească a pierdut un reprezentant de seamă al ei. Studii și articole, semnate de Iorgu Iordan, Constantin Șăineanu, Mircea Seche, D. Macrea, Perpessicius, Ovidiu Bârlea, Constantin Noica, Gabriela Drăgoi, și o serie de reeditări din opera sa, care au avut loc în ultimele trei decenii, precum *Basmele române...* (1978), *Dicționarul universal...*, „actualizat și redimensionat printr-o elaborare modernă“ (1995-1996), *Încercare a semasiologiei române* (1999) și *Studii folclorice* (2003), certifică actualitatea operei sale.

Nu-mi ascund satisfacția că eu însumi am avut o anume contribuție la mai dreapta cinstire a operei sale: am fost redactor de carte al ediției *Basmele române...*, îngrijită de Ruxandra Niculescu și prefațată de Ovidiu Bârlea, iar în antologia *Basme populare românești* (I-II, 2008), alcătuită în colaborare cu colegii N. Constantinescu și A. Gh. Olteanu, am inclus, în capitolul de *Repere bibliografice*, două capitole din celebra lucrare a lui Șăineanu.

Iordan DATCU

CĂRȚI

● *Modernismul literar românesc în date (1880-2000) și texte (1880-1949)*, vol. 1. Cuvânt introductiv, selecția, îngrijirea textelor și cronologie de Gabriela Omăt, Institutul Cultural Român, București, 2008, 676 p.

● *Modernismul literar românesc în date (1880-2000) și texte (1880-1949)*, vol. 2., Cuvânt introductiv, selecția, îngrijirea textelor și cronologie de Gabriela Omăt, Institutul Cultural Român, București, 2008, 422 p.

● Ioana Geacăr, *Dictatura auctorială*, eseu despre proza experimentală a lui Mircea Nedelciu, prezentare pe ultima copertă de Eugen Negrici, Fundația Culturală Libra, București, 2008, 126 p.

● Ion C. Ștefan, *Urme de alb peste amintiri trecute*, evocări literare, Editura Semne, București, 2009, 198 p.

● Daniela Popa, *Paper clips*, poezii, volum de debut, Ed. Axa, Botoșani, 2008, 112 p.

● Rut Plouda, *Parcă n-a fost nimic*, traducere din romanșă, note și postfață de Magdalena Popescu-Marin, prefață de Chasper Pult, Ed. Saeculum I. O., București, 2009, 112 p.

● Crișu Dascalu, *Colivia belgradeană*, poezii, EuroPress, București, 2008, 60 p.

ÎN STUDIUL *Lazăr Șăineanu*, din *Cercetări de Lingvistică* (1962, 1) D. Macrea scria că acesta este „astăzi aproape uitat“. În mediile universitare nu era uitat, cărțile îi erau recomandate pentru studii. Mărturie stă promoția mea universitară (1952-1957), unde la cursul de Limba română contemporană, profesorul Iorgu Iordan îi cita lucrarea *Influența orientală asupra limbii și culturii române* și ținea să știm noi, studenții, că Șăineanu „a fost un specialist de serioasă pregătire științifică și contează nu numai în istoria lingvisticii românești, ci și în cea a lingvisticii romanice în general“ (a se vedea cursul său tipărit, în 1956, p. 127). Cu siguranță că ne-a fost evocat Șăineanu și în cursul de Istoria limbii române literare, mărturie stând volumul cu același titlu, pe care profesorul Al. Rosetti l-a tipărit, împreună cu B. Cazacu, în 1961. Cât privește cealaltă dimensiune a operei lui Șăineanu, cea de folcloristică, Perpessicius a tipărit, în 1955, în revistă și apoi în volumul său *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948-1956)* (1957) amplul studiu *Lazăr Șăineanu și folclorul*. Ceva este adevărat, și anume că nici una dintre cărțile sale n-a fost reeditată între anii 1948 și 1978, ultima sa carte tipărită în România, după instaurarea comunismului fiind cea de a zecea ediție, în 1947, a *Dicționarului universal al limbii române*.

Cine parcurge vasta operă a lui Lazăr Șăineanu (23 aprilie 1859, Ploiești – 11 mai 1934, Paris), ignorând biografia autorului ei, este ispitit să creadă că acesta a avut o viață lină, care i-a favorizat elaborarea în tihnă a studiilor sale de lingvistică, filologie, folcloristică și istoria culturii, adică peste 30 de volume însumând multe mii de pagini. Adevărul, crud, este că, încă din tinerețe, a primit lovituri dureroase: când n-avea decât 19 ani, a murit tatăl său, Moisi Șăin, pictor de case boierești și de biserici, greutatea întreținerii familiei, adică a mamei sale și a încă șase frați, rămânând în seama sa, responsabilitate pe care o mai avusese, cu doi ani înainte, când tatăl său își căutase norocul în America.

Dorind să se afirme, după absolvirea Facultății de Litere și Filozofie, în învățământul universitar, nu obține decât suplinirea, neretribuită, a lui B. P. Hasdeu. Nici ca profesor în învățământul liceal nu este scutit de atacuri antisemite. Alte umilințe le îndură, timp de 12 ani, în timpul demersurilor pe care le face pentru încetățenire, pentru care avea toate atuurile, până și pe acela, spre sfârșitul demersurilor, de a fi trecut la religia creștin-ortodoxă. Nu conta, în fața inraților săi dușmani, nici opera sa, care se îmbogățea constant. Și când aceștia vorbeau despre ea o făceau doar pentru a o minimaliza. „Nu știam – avea să scrie – că această cale [a încetățenirii] e cu atât mai spinoasă cu cât meritele sunt mai reale.“ Stăruitoarele sale demersuri în acest sens nu au rezultatul

Tehnicile de informare surmontează tot mai des granițele tradiționale ale limbii materne apelând la termeni internaționalizați.

DE LA ÎNCEPUT, vorbitorii limbii latine populare și apoi ai românei și-au apropiat, potrivit cu împrejurările sociale, elemente din alte circuite de cultură. Interpenetrarea este un proces normal punându-se doar problema intensității acestuia. Sectorul cel mai deschis influențelor este fără îndoială cel lexical. În cazul nostru, româna și-a păstrat esența oridecâteori și-a lărgit sfera de comunicare - prin integrări vechi slave, bizantino-slavone, latinești culte, franceze sau italiene. Pe când în momente din trecut împrumutul se făcea mai degrabă unipolar - de la fondul-sursă la fondul-receptor - secolul XX este definitiv caracterizat de evoluții pluripolare, de preluări din și în multiple direcții. Tehnicile de informare surmontează tot mai des granițele tradiționale ale limbii materne apelând la termeni internaționalizați. Cel mai mult pătrund în prezent elementele de proveniență anglo-americană.

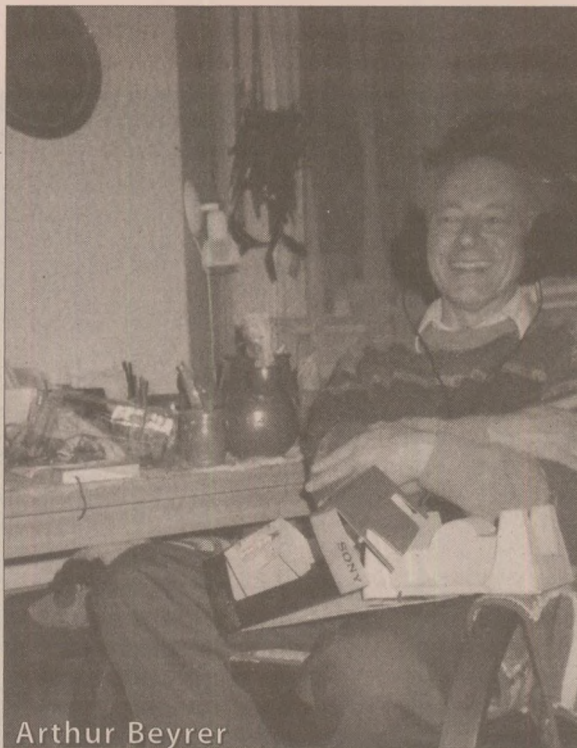
Nu de puține ori oamenii - germani, francezi, ruși, desigur și români - se întreabă: ne americanizăm? Trebuie, vrem să ne opunem acestei avalanșe de infiltrații? Disputa în jurul acestei chestiuni poate deveni foarte aprinsă. Este cazul să judecăm lucrurile cu măsură.

Este știut că limba reprezintă un sistem ce se divide în diverse feluri, de la cel fonologic până la cel stilistic. Aici încercăm să pomim de la o schemă glosotopică. „Glosotopul“ să fie un determinat inventar comunicativ de care se servește în mod obișnuit un grup de interlocutori. Omul politic stăpânește glosotopul (limbajul) sau propriu, agricultorul pe al său, sportivul pe al său etc. În același timp se constată și preferințe de exprimare după generații - cea tânără, cea matură, cea înaintată în vârstă. Cu toate aceste determinări există un fond comunicativ comun al societății, limbajul curent folosit de toți membrii acesteia în fiecare zi.

Problematika împrumuturilor anglo-americană în limba română a fost cercetată îndeaproape, înainte și după anul 1989, de specialiști incontestabili, lingviști cu mare experiență. Este pentru mine o plăcută îndatorire de a evidenția studiile aprofundate ale Mioarei Avram, ale Adrianei Stoichițoiu-Ichim, ale lui Theodor Hristea, care s-au ocupat de această tematică din variate perspective.

Se poate încerca o distribuție glosotopică, deși, trebuie admis, e dificilă, dat fiind că sferile comunicative se învecinează, punctual se interferează. În linii mari se pot circumscrie mai mulți glosotopi: 1. politică, administrație (ex. *summit, sustenabil, board*); economie, finanțe, comerț (ex. *brand, dealer, mall*); activități productive, profesii (ex. *job, workaholic*); tehnică, aparataj (ex. *hi-tech grill*); construcții (ex. *locatie, loft*); mijloace de deplasare (ex. *jet, showroom*); cercetare, instrucție (ex. *celule stem, training*); tehnică informațională, media (ex. *call-center, spot, infotainment*). 2. gastronomie (ex. *crackers, long-drink, catering*); viața mondenă (ex. *glamour, trendy, starlet*); prezentare corporală, vestimentație (ex. *piercing, look, top*); muzică, dans (ex. *sound, hit, breakdance*); turism (ex. *all inclusive, cameră single*); sport, joc (ex. *snooker, wild card, squash*); distracții (ex. *party, hobby, interactiv*); viața socială, cotidiană (ex. *cool, okay, super, stres*) Etc. Cu ușurință se poate ajunge la peste o mie de atestări de asemenea împrumuturi, ori în română ori în altă limbă din Europa. Unele apeluri recente făcute pentru „salvarea“ limbii materne nu au prea adus roade.

Așadar suntem pe cale de a ne americaniza? Nu chiar cu totul. Mai sunt glosotopi care rezistă. Limbajul bisericesc, cel al folclorului, se înțelege, rămân intangibile. Apoi se observă deosebiri clare între generațiile de vorbitori în privința adoptării noilor forme. Omului în vârstă nu-i vine la îndemână exclamația „cool“. Tânărul în schimb fără ea nu poate. Sunt domenii ce se vor la zi, *up to date*: viața mondenă, muzica și dansul, divertismentul. Sunt persoane, în Germania dar și în România, cărora le trebuie un *beauty saloon*, un *hair-stylist*, care nu mai pot fără *techno* sau sunt vrăjite de *clubbing*. Totul trebuie să fie *trendy*. Se poate presupune că e vorba de fenomene de modă, trecătoare ca și altele de pe

vremuri. A mai fost grecizarea în timpul fanarioților, italo-latria heliadescă, ultralatinismul, depășite toate prin decantări raționale.

Vocabularul legat de gastronomie, turism, sport, jocuri, timp liber a suportat poate cea mai mare invazie de termeni anglo-americani. *Burgerii* și mulțimea de *drinkuri* vor intra poate în uitare când consumatorul va constata că nu prea îi priesc, că aparatul său digestiv se revoltă. Pe de altă parte *cateringul* este binevenit dacă nu se mai găsesc mâini pricepute să aranjeze un mic banchet de seară. Tabloul sporturilor și jocurilor a fost completat cu noi discipline ca *snooker, kickbox* sau îndeletniciri ca *puzzle*. Se răspândesc sporturile extreme. Aud că și în România se încetațenește *air-bolding, bunjee-jumping*.

Glosotopul „cercetare-învățământ“ consemnează și el înnoiri, cu termeni anglo-americani, dar și de altă proveniență. Geograful de pildă se familiarizează cu conceptul de „zonă din jurul unui oraș“, provenit din nemțescul *umland*. Învățământul s-a obișnuit cu trepte ca *bachelor, master*.

În planul domeniilor „tari“ au avut loc de asemenea, în ultimele două decenii, multe reformulări. Să nu ne mire că și acestea, în majoritate, sunt tot de inspirație nord-americană. De acolo au pomit fenomene răspândite apoi pe tot globul. Termeni ca *summit, briefing, leadership* sunt în vocabularul curent al politicianului după cum el nu se poate lipsi, vrea nu vrea, de *bodyguarzi*. Economia ne fericește cu *tetra pack* și *containere*, administrația cu *staff*, sectorul financiar cu *dealer* și *brokeraj*, comerțul, în fine, cu *leasing* ori cu *factoring*. În sfera muncii se învârtesc azi *manageri* și câte unul poate fi mulțumit că are *full-time job*. Tehnica de vârf ne-a înzestrat bucatăria cu *mixer*. Construcțiile ne ademenesc cu *buildinguri* și *penthouse* (numai bani să fie!). Deplasările sunt mai comode în mașini cu *airbag* și *sprinker*, în *jetliner*, în *intercity*. Altfel ne apare viața de când ne slujim de *blog*, de *copyshop* (la nevoie pe *inline-skaters*). Acasă ne *zapăm* prin programul TV.

Glosotopul cel mai tentant pare a fi însă cel colocvial, folosit zilnic de toată comunitatea vorbitoare, românească, nemțească sau oricare alta. Ne mai putem înțelege fără a folosi termeni precum *cash, contacta, fan, hit, horror, live, second-hand, shopping, stres, talkshow*, fără *okay, super, song*?

Ne americanizăm?

S-ar putea trage câteva concluzii. Fără păreri de rău, lăsând în urmă nefasta „limbă de lemn“, am asistat la o reală descătușare comunicativă. Româna actuală s-a distanțat considerabil de româna anilor 1944-1945. În ultimele două decenii, vorbitorii au transformat-o într-un mediu modernizat, de talie europeană, corespunzător exigențelor apartenenței la Uniune. Importurile de elemente anglo-americane contribuie la această deschidere generală.

Nu toate compartimentele limbii sunt permissive, participă la înnoiri, la îmbogățiri. Este activ un impuls interior către echilibru și există o afecțiune pentru ceea ce s-a moștenit. Domeniul verbal al religiei se împotrivesc importului de termeni noi și de asemeni cei care țin la elementele regionale. Aceștia admit doar ceea ce nu mai poate fi ocolit. Este de înțeles că a treia generație, cea a „bunicilor“, a seniorilor se împacă mai greu cu înnoirea limbii. Promotorul înnoirilor verbale (și nu doar verbale) este, firește, tineretul, ca și în alte epoci. El își însușește rapid tot ce i se pare atrăgător.

Glosotopii „tari“ au fost îmbogății cu termeni anglo-americani, adevărată avalanșă care nu poate fi respinsă. Există totuși și un conformism al adoptărilor pe care nu-l înțeleg. De ce *target* dacă avem în românește *țel, țintă, scop, obiectiv*? Pentru *program after school* nu există echivalența românească?

Glosotopii „delicați“ și-au deschis larg porțile împrumuturilor din vest. Inspitele sunt mari căci e vorba de domeniul vieții imediate, al cererii și ofertei, al bunurilor de consum zilnic etc. Nu se pune problema cu *chips* sau cu *hardrock* sau cu *show*, dacă sunt, să fie! Lumea s-a împăcat și cu *top, spray* sau *stres*. De altfel sunt câteva serii sinonimice supuse uzării: *bună-salut - hi-hello*; *strășnic-mișto - cool-super-mega*. Vor apărea altele. Suparătoare este lasarea adresantului singur-singurel în fața importurilor venite de-a valma: *stalking, beach movies, loser*. Tumultoasa viața urbană te îmbie cu *coffee-to-go, cut-and-go*, cu *promotions*, reclame fel de fel. Este totuși, după mine, o nesimțire, o obraznicie ca majoritatea neinițiată să fie bombardată așa. În secolul XIX, importatorii de termeni străini dădeau în paranteză echivalențele românești.

Recunoaștem, sunt și încercări timide de a mângâia sufletul național. Un prezentator anunță la radio că se poate asculta „muzică sută la sută românească“, că pe lângă *Valentine's Day* există și *Dragobetele*. Dar colegul de la alt post îi salută pe ascultători la *prime time*, pe excursioniști în *Winter Park* de la Bălea.

Într-adevăr, globalizarea, cu toate implicațiile ei, ni se impune implacabil, iar un anumit grad de americanizare este parte integrantă a acesteia. Influențele culturale, prin urmare și verbale, sunt evidente și de neocolit. Dar sunt și probleme sociale derivate: ale copiilor și adolescenților („aurolacii“, programul „lapte și corn“, centrele de zi), ale oamenilor în vârstă (medicamentele compensate, indexarea pensiilor, asistența socială), ale vieții comunitare (medicul de familie, asociația de locatari, poliția de proximitate) și atâtea altele. Sunt domenii pe care promotorii înflăcrați ai americanizării limbajului nu ar trebui să le ocolească.

Arthur BEYRER

N. red. Dl. Arthur Beyrer este un reputat romanist și românist berlinez. A studiat la București între 1953 și 1958, avându-i ca profesori pe Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Dimitrie Macrea, Jacques Byck, Boris Cazacu. Ne-a trimis spre publicare aceste reflecții în jurul unei teme de interes actual.

istorie literară

ARTICOLUL *Despre N.I. Herescu*, iscălit Mihai Sorin Rădulescu și apărut într-unul dintre numerele trecute (46, din 21 noiembrie), îmi relevă faptul că e nevoie, pe de o parte, să asigur o comunicare mai largă a rezultatelor cercetării întreprinse de mine în legătură cu fostul președinte al S.S.R. și, pe de altă parte, să o completez într-un punct. Pentru a fi mai explicit, voi spune că acum doi ani am tipărit, la Editura Alfa, volumul *Scrisori către N.I. Herescu*, incluzând documente păstrate la Filiala Iași a Arhivelor Naționale, precum și un studiu introductiv (*N.I. Herescu – o carieră, un destin*), destul de întins, de aproape 20 de pagini. Acest volum, deși există în marile biblioteci și e semnalat de mai multe ori pe internet, a rămas necunoscut domnului Mihai Sorin Rădulescu. Dacă domnia sa l-ar fi deschis, ar fi găsit acolo corijate o serie de inexactități ce persistă în „marile instrumente de istorie literară” (data nașterii, de pildă, etapele activității scriitoricești și universitare etc.), ar fi găsit chiar și un rezumat al actului dotal pe care domnia sa îl reproduce *in extenso*, precum și o seamă de informații cu privire la tatăl scriitorului, generalul Ioan Herescu, și la una dintre surori, Eliza, ce mai trăia, la Craiova, pe la începutul anilor '80 ai veacului trecut. Ar mai fi găsit și răspunsul pe care-l dădeam la întrebarea, pusă de nenumărate ori pînă în prezent, dacă plecarea profesorului universitar din țară cu puțin timp înainte de 23 august 1944 a fost sau nu o „fugă” și, mai departe, dacă ea a fost motivată de clarviziune în legătură cu ceea ce se va petrece în România sau, pur și simplu, de o conștiință „încărcată”.

Tocmai acest răspuns constituie și punctul ce necesită o completare. În speță, în studiul amintit, avînd la dispoziție un spațiu limitat, pentru a-mi pleda opinia formată, a trebuit să prezint sumar documentele pe care mă bizuiam, provenite din fondul arhivistic ieșean, recurgînd la citate și rezumate, mereu susceptibile de manipulare. Rămînea pentru altădată aducerea în instanță a documentelor în forma lor originală. Un altădată care se prefigura atunci nu prea îndepărtat. Documentele în cauză, împreună cu altele, la fel de relevante, au și fost strînse curînd într-o carte (N.I. Herescu, *Scrisori*), care a concurat în 2007 pentru subvențiile de editare oferite de AFCN. Din păcate, n-a primit punctajul necesar. (Și aceasta, cu toate că juriul a avut la dispoziție o mostră, cred eu, elocventă: un set de scrisori pe care l-am publicat în revista „Cultura” - nr. 57, din 1 februarie 2007 - sub titlul *Corespondența inedită N.I. Herescu – Vasile Voiculescu*).

Pînă cînd acest volum va izbuti să-și găsească un editor, publicarea cîtorva dintre documentele conținute va ajuta, sper, ca răspunsul despre care vorbeam să fie luat în seamă. În acest scop, de astă dată, am ales șapte telegrame, un act oficial și o schiță de memoriu, neșemnată, redactată, probabil, de una dintre surorile lui N.I. Herescu ori de avocatul său. Textele sînt reproduse întocmai. Cît privește telegramele, cred că neutilizarea literelor cu diacritice (românești sau franceze), a mai multor majuscule și a cratimei nu va împiedica prea mult lectura. În cazul nefolosirii cratimei, se cuvine a-i reține semnificația: ea nu indică necunoașterea ortografiei, cît preocuparea expeditorului de a micșora numărul de cuvinte, implicit, costul telegramelor. (E o dovadă a jenei financiare în care se afla atunci N.I. Herescu, jenă ce transpare în recurența cererilor de bani adresate familiei și care, de altfel, e mărturisită franc.)

I

[16 august 1944]

Destinatar: Nantzi Radian, str. Doctor Fueger, 11, Bukarest

Prezentată la Lisboa

Data: 12 august ora 21, 45

Bagajul nostru ars în întregime la noua august în atacul aerian din Stuttgart stop noi scapăm teferi stop trimitetzi urgent tot disponibilul Lisabon hotel avenida stop adresativa pentru schimb banca nationala guvernator angelescu.

Nicu

Fondul N.I. Herescu, II/444

II

Destinatar: Avocat Stoicioiu, Aleea Beldiceanu, 2, Bucuresti

Prezentată la: Lisbon

Data: 5 octombrie 1944*

Rentrerai Bucarest aussitot communications retablies stop connaissez moyen transport actuellement possible priere indiquez urgence stop insistez envoi immediat aumoins quarantemille escudos

Expliquez ma situation speciale demandez appui colonel Damaceanu general Dombrowski professeur Huditză Sandu stop telegraphie aujourd'hui professeur Lupu stop sur somme envoyee par Lucretzia acquitez Valerian pour Societe et mensuellement loyer appartement stop Attends nouvelles Telegraphiez souvent stop Merci Affection

Herescu

Fondul N.I. Herescu, II/444

* Este vizată de Cenzura de război sovietică. La fel, și următoarele.

III

Telegrafiat prin TFF Stockholm 3 Nov 1944

[prezentată la] Lisbon

Destinatar: Herescu pentru Lica sau Elisabeta Nicoara Beldiceanu 2 Bucuresti

Noi totzi bine sper sosesc curînd rog telefonati imediat profesor universitar Mavrodin str. boteanu 5 si predati cheile casei aveti grija mobila si biblioteca telefonati doctor Voiculescu str. dr. Staicovici 34

Herescu

Fondul N.I. Herescu, II/444

IV

Telegrafiată [prin] Stockholm 22 noiembrie 1944
Destinatar: Avocat Nicu Stanescu Masaryk 11, Bucuresti

Prezentată la Lisbon, data 13 ora 13.10

Surprins de evenimente în Portugalia unde am fost invitat pentru conferențe la universitate ma gasesc în izolare silită așteptînd restabilirea primului mijloc comunicativ pentru înapoiere stop Pina atunci rog binevoitzi a ma reprezenta ca avocat al meu si în apărarea tuturor intereselor mele în fatza oricaror instante juridice sau administrative de orice fel prezenta constituind procura generala în întzelesul cel mai larg

Profesor Nicolae I. Herescu
Hotel Florida

Fondul N.I. Herescu, II/444

V

Telegrafiat prin Stockholm data 26 decembrie 1944
Destinatar: Avocat Nicu Stanescu Masaryk 11 Bucuresti

Prezentată la Lisbon data 23 18 H 45

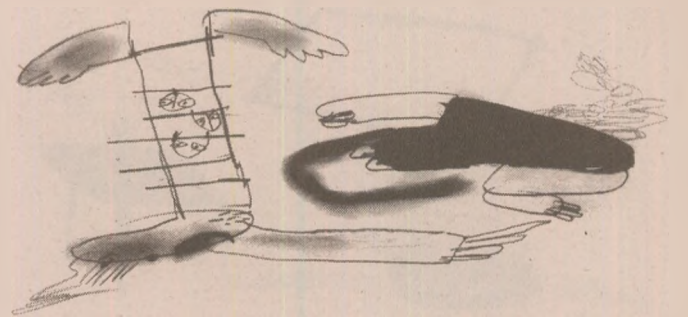
Depuis quatre mois cherche moyen rentrer Roumanie priere insistante veuillez voir en mon nom Monsieur General Radescu pour trouver solution retour priere obtenez egalemeent transfert banque nationale ou Affaires Etrangeres aumoins sixmille francs pour soigner sante famille gravement compromise stop dautres compatriotes recoivent regulierement sommes importantes priere confirmez reception telegramme suis aux abois meilleurs vœux

Herescu

Fondul N.I. Herescu, II/444

Din nou despre N.I. Herescu, cînd și de ce a plecat din țară?

istorie literară

lucrările de specialitate ce angajase, dintre care una foarte importantă [Bibliographie de la littérature latine publicată în colecția de bibliografie clasică a prof. Marouzeau de la Paris, o mare cinste pentru un prof. român]***

Cum în 1943, când prof. Herescu a fost la Paris, lucrarea nu era gata, ci numai în toamnă, prof. Herescu a fost nevoit să-i supravegheze tipărirea din țară și să se mulțumească în iarna lui 1943 cu câteva exemplare trimise de probă, călătoria la Paris fiindu-i foarte îngreuiată. Restul, trebuia întâi achitate cheltuielile... În primăvara anului 1944, prof. Herescu a primit o nouă invitație din partea Universităților iberice pentru o serie de prelegeri la Madrid și Lisabona. Tot atunci starea copilei sale Ioana cerea imperios un consult și tratament la una din marile clinici streine, cu specialiști recomandați de medicii români. Dar prof. Herescu nu putea pleca, nefiindu-i posibilitate nici cursurile ce predă la Universitate, dar mai ales situația lui financiară și situația politică a Europei (el se ducea întotdeauna pe propria-i socoteală). Atunci împlinirea face ca un cumnat al său, fostul ministru Al. Radian, să se îmbolnăvească și să fie nevoit să plece la Wiena pentru o gravă operație. Cum bolnavul avea nevoie de însoțitori devotați (care să rămâie cu el acolo), familia Radian a rugat pe prof. Herescu și pe soția acestuia să profite de acest prilej și să însoțească pe bolnav, luând în același timp și pe fițeta Ioana pentru consultație și tratament la Wiena. Cum cursurile universitare se terminaseră, prof. Herescu a primit rugămintea familiei Radian care contribuia cu cheltuielile de drum și întreținere, luându-și și soția și fata a plecat la Wiena. Cât timp soția va sta pentru tratamentul cumnatului și al fetei în Wiena, prof. Herescu va merge la Paris să lichideze tipărirea, iar de acolo va trece la Madrid și Lisabona să-și ție prelegerile (care erau onorate cu rambursarea cheltuielilor de călătorie și întreținere). A fost un prilej unic pentru prof. Herescu să-și ajute cumnatul, să-și caute cu medici fițeta și să-și aducă în țară lucrarea științifică de la Paris și să răspundă invitației universităților iberice, conciliind astfel dintr-odată toate interesele de familie și științifice, cu minimum de cheltuieli de pierdere de timp. Și astfel dînsul pleacă din țară cu fostul ministru Al. Radian la începutul lui iulie 1944 sperînd să se întoarcă peste o lună (cum scrie prietenului său dr. Voiculescu). Dar evenimentele cunoscute de la 23 l-au prins în streinătate, de unde prof. Herescu, cu toate eforturile, nu s-a mai putut întoarce. Cumnatul său, deși grav bolnav, este internat într-un [lagăr lângă Wiena]**** unde moare. Prof. Herescu își trece atunci familia în Portugalia unde avea prieteni și de unde telegrafiază disperat cerînd să fie ajutat să se înapoieze cu orice chip în țară. Probă depeșile trimise familiei, ministerului și prietenilor.

Fondul N.I. Herescu, I/74

Victor DURNEA

*Cuvinte adăugate cu creionul.

** Cuvintele au fost tăiate cu creionul.

*** Pasaj subliniat cu creion roșu.

**** Cuvintele dintre paranteze au fost tăiate cu creionul.

Scrisori către N.I. Herescu

Editura Alfa

poeti latini (Horațiu, Catul), iar în streinătate prin schimb de articole între revista românească clasică și marile reviste clasice streine, prin schimb de conferențieri streini aduși în București sau români plecați în streinătate, prin schimb de elevi între universități, prin participări la congresele de studii clasice, unde prof. Herescu reprezenta România (cum dovedește volumul Orazio, unde e tipărită conferința prof. Herescu la Roma în 1936 la celebrarea bimileniului horațian). Folosind totul pentru izbînda clasicismului la noi și pentru menținerea lui la nivelul celui din Apus. În acest scop, prof. Herescu a întemeiat Institutul de Studii Latine din România pentru pregătirea și interesarea nu numai a specialiștilor, ci și a marelui public la mișcarea pentru clasicism la noi. Institut care funcționează și azi avînd între alte publicații un buletin [și o culegere de versuri clasice, alese din poetul Pillat, editată la Institut]*.

În interesul acestei mișcări pentru reînvierea clasicismului la noi, prof. Herescu a întreținut legături științifice cu toate focarele de cultură clasică din Europa și era regulat chemat să conferențeze în toate centrele universitare, unde profesori renumiți ca Marouzeau îi erau prieteni, după ce-i fuseseră dascăli. Așa a conferențiat la Roma în 1936 la sărbătorile bimileniului horațian, la Paris, la Madrid, la Lisabona, [1940]** unde își petrecea concediile, în studii și lucrări. În 1942 5 nov. a ținut [la Madrid]**, în cadrul bimileniului lui Titu Liviu o conferință publicată în „Revista clasică“ Tom XIII-XIV, cu care obține un mare succes. Alături de călătoriile anuale în streinătate pentru studii, el mergea acolo pentru

Cu băta și bocancul

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ (nr.223, 4-10 aprilie 2009) dedică două pagini evenimentelor care au loc în Moldova de peste Prut sub genericul „Podul de flori a fost luat de apa alegerilor“. Este elocventă aventura traversării graniței de către jurnalistul Ștefan Susai, autor de reportaje și comentarii pe problemele Republicii Moldova și ale Transnistriei și comparația pe care o face cu intrarea pe vremuri în URSS din componența căreia făcea parte Basarabia. Avem în Moldova imaginea a ceea ce înseamnă totalitarismul comunist: încălcarea oricăror drepturi cetățenești, teroare, agresiune, minciună generalizată, în rezumat concentratul de ură și ignominie al unui regim care a durat în România 45 de ani suficient pentru a o arunca în bezna prin distrugerea elitelor și tradițiilor sale. Pe o altă pagină citesc un scurt interviu luat lui Vasile Emu, autorul unui cărți foarte bine scrise, *Născut în URSS*, unde face elogiul vechiului regim sovietic, care, cum spune și Pîrgu în *Craii de*

Curtea-Veche despre Montaigne, „avea părțile lui“. Poziția lui Victor Emu este una corectă și avizată față de ceea ce se petrece în Moldova de peste Prut, dar nu-mi pot reține o unghie de amuzament trist cu privire la nostalgia autorului îmbrăcată în eufemisme rafinate pentru traiul la grămadă în *comunalka* sovietică și farmecul discret, mic-burghez al regimului. I-aș aminti că adevăratul chip „umanist“ a ceea ce a însemnat comunismul se arată acum în toată „splendoarea“ sa când studenții sunt ridicăți de pe băncile facultății, încarcerăți și torturați cu atîta dedicație patriotică încât până și deținuții de drept comun au fost revoltați. Cu primul mort, un student stîlcit în bătaie, regimul stalinist de la Chișinău își redobîndește reputația care i-a scos pe oameni în stradă la Timișoara, în București sau Cluj, dar și în Piața Universității unde un alt „umanist“, Ion Iliescu, a dat o lecție de neuitat golanilor, tot studenți și ei. Cu Băta și Bocancul. Și cum ar zice Mateiu: „E ceva fin“. Altfel, vă mai amintiți versurile unui cântec din copilărie: Podul de flori s-a dărâmat/ A venit apa și l-a luat? (A.M.)

VI

Destinatar: Avocat Nicu Stanescu Masaryk 11 Bucuresti
Prezentata la Estoril nr. R061.... Data 9 [I. 1945] ora 20, 24
Transmisa de.... Data 10/1 [1945] ora 12

Ca avocatul meu rog prezentativa Primministrului General Radescu cerind pentru mine sau mijloc efective de înapoiere sau salariu universitate platit regulat strainatate sau orice insarcinare in serviciul tzarii sau aprobare deama angaja profesor lao Universitate Europa ori Amer fara prejudiciu pentru cetatzenia mea stop Izolat aici involuntar sper dupa cinci luni raspuns precis si urgent stop Rog totodata obtzinetzi negresit transfer zecemii franci avind familia bolnava stop Recunoscatoare multzumiri

Profesor Herescu

Fondul N.I. Herescu, II/444

VII

Nr. 1116
[Destinatar:] Defleury Severinului 38 Craiova
LK 328 Lisbon 79 46 1 18 = ELT = Cenzurata

Calde multumiri si imbratisari stop Totul Bine. Ioana* sanatoasa cuvinte frumoase Sper curind vederea Rog telegrafiazane suma trimisa Stanescu care insusit banii. Luati legatura cu profesor Mavrodin str. Boteanu 5 Bucuresti Ce fac fetele. Sarutari

Tantzy Nicu

* Fiica lui N.I. Herescu.
Fondul N.I. Herescu, II/530

Ministerul Informatiilor
Directia Administrativa
No., din 1 iulie 1946

Noi, Directorul Directiei Administrative din
Ministerul Informatiilor
Avind in vedere cererea inregistrata sub nr.
207/1946
a d-nei Clementa Alex. Radian
CERTIFICAM

prin prezenta ca dl. N.I. Herescu, Profesor universitar, a fost trimis în străinătate, în interes de serviciu, de către fost Ministru la Propaganda Națională în cursul anului 1943 luna ianuarie cu pașaportul de serviciu eliberat de Ministerul Afacerilor Străine nr. 13/1943 și apoi cu pașaportul nr. 1362/1943, luna mai, prelungit pîna la data de 21 decembrie 1944.

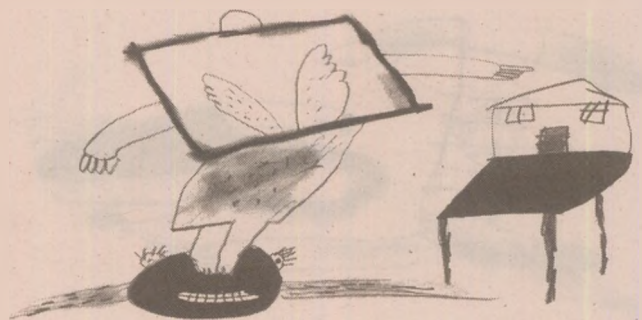
S-a eliberat prezentul spre a-i servi la nevoie.

Director Administrativ
[?] Fotiade

Fotocopie
Fondul N.I. Herescu, I/73

[MEMORIU]

Prof. Herescu s-a destinat de la început apărării clasicismului la noi, pentru care a militat cu o fervoare și o pasiune aproape agresivă, ceea ce i-a adus destule adversități. Încă înainte de a termina Universitatea a întemeiat revista de întinerire a clasicismului „Favonius“ cu propriile-i puteri și pe a sa socoteală, în 1926. După 3 ani, față de succesul obținut, este chemat să înființeze o mare Revista clasică, în 1929, pe care a crescut-o legînd-o prin colaborări cu toți marii specialiști din streinătate și pe care o conduce și astăzi. În tot acest timp, unica lui politică: lupta pentru clasicism, nu a șovăit o clipă, ci s-a întetit și mai mult. Afară de cursurile de la catedra Universității din București (unde a fost chemat ca o recunoaștere a meritelor sale și a reputației științifice) el a activat neconținut în țară prin conferințe publice, articole, publicații de specialitate și de propagandă pentru clasicism (*Milliarium*), traduceri din mari

AM CITIT cu mult interes și intensă participare afectivă noua carte a eminentului istoric literar Constantin Trandafir despre *Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune*, editată de Fundația Culturală Libra. Încă din adolescența mea brăileană, scrierile lui Mihail Sebastian, alături de ale lui Panait Istrati, Perpessicius, Mihail Crama, Mișu Dragomir și ale altora care au intrat în spiritualitatea acestui pitoresc port dunărean, s-au situat printre operele esențiale care mi-au deschis drumul spre literatură. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea, opera literară și publicistică a lui Mihail Sebastian s-a bucurat de atenția unor reprezentativi critici și esești, dar, concomitent, a fost readusă în circulație datorită unor desăvârșiți exegeți și editori, precum Cornelia Ștefănescu, Dorina Grăsoiu, Gabriela Omăt, Geo Șerban, Iordan Chimet. Continuând contribuțiile fundamentale ale acestora, Constantin Trandafir ne-a oferit o nouă viziune asupra lui Mihail Sebastian. Așa cum autorul însuși precizează, amplul său studiu are o structură aparte, nu urmează schema monografiilor tradiționale, ci constituie un „eseu monografic”, cercetând viața și opera lui Mihail Sebastian dintr-o perspectivă prismatică, cronologia armonizându-se cu secvențe de variate dimensiuni, în care biografia și creația scriitorului sunt prezentate în ipostazele lor substanțiale, definitorii, ca și a modului în care au fost receptate de-a lungul timpului.

Evident, eseu monografic al lui Constantin Trandafir se bazează pe o vastă și impresionantă documentare, selectând elementele esențiale, prin efectuarea unei noi și integrale lecturi a scrierilor lui Mihail Sebastian, relevându-i trăsăturile caracteristice, cu obiectivitate și echilibru, aducând puncte de vedere personale, originale, uneori cu detașări de aprecierile formulate de unii comentatori anteriori. Reconstituind etapele succesive ale vieții lui Mihail Sebastian, Constantin Trandafir nu se rezumă la o înșiruire de date, ci le încadrează în evocări pline de vibrație, apelând sugestiv la propriile mărturii ale scriitorului. Edificatoare este dragostea sa pentru *Orașul cu salcâmi*, locul natal căruia i-a închinat romanul cu acest titlu: „Degeaba am umblat departe de țară, degeaba am uitat lucruri vechi și am iubit altele noi, sufletul meu de om de la Dunăre nu poate să treacă fără emoții pe lângă o barcă cu pânze și pe lângă o luntre de pescar [...]. Cine nu cunoaște Brăila, cine nu o iubește (așa cum o iubim noi brăilenii: ca pe un om), va găsi probabil exagerată emoția cu care vorbim de obicei despre orașul nostru.” Perioada studiilor la Paris este descrisă prin intermediul *Jurnalului* și al corespondenței sale cu Camil Petrescu și Camil Baltazar, punând accentul pe modul în care lua contact cu arta, muzeele și muzica din capitala Franței, cu atmosfera studențească din Cartierul Latin.

Reîntorcându-se la București, la începutul anului 1932, Mihail Sebastian se integrează în gruparea scriitorilor din noua generație, „Forum”, alături de Mircea Eliade,

O viziune nouă

Constantin Trandafir

Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune

Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu, Ionel Jianu, Paul Sterian, grupare din care se va constitui, în aprilie 1932, cercul „Criterion”, a cărui semnificație este intuită de Constantin Trandafir a fi „înstituirea «criteriilor» și a «spiritului critic» în reasezarea valorilor contemporane, precum suprimarea discordiei dintre «mistici» și «raionaliști».”

După cum se știe, apariția romanului lui Mihail Sebastian *De două mii de ani*, cu o prefață de Nae Ionescu, a declanșat o acerbă agitație în presa vremii, urmată de răspunsul scriitorului prin cartea *Cum am devenit huligan*, caracterizată de Constantin Trandafir un „eseu

de o volubilitate polemică rar întâlnită, dacă nu fără egal în cultura noastră, un exemplu de ripostă împotriva «condamnării la moarte»; replică dată și cu o ironie calmantă, și cu sarcasm de o incisivitate cavalerescă, o strategie de spadassin virtuoz, dotat și cu o expresivitate specială.”

Într-un capitol aparte, unitar, Constantin Trandafir îl prezintă pe Mihail Sebastian „în realitatea imediată”, publicistul care „este așa de prolific și divers, încât cu greu, dacă nu imposibil, i s-ar putea găsi egal între scriitorii de notorietate și cei ai generației sale în cultura noastră interbelică.” Parcurgând publicistica scriitorului, Constantin Trandafir trage concluzia pe deplin îndreptățită că „cele mai multe dintre foiletoanele lui Sebastian au structura eseului, cu sclipitoarea lui expresivitate ideatică și atinse mereu de aripa unei ironii de o subțirime specifică intelectualului rasat”. Cu deosebire subliniază că, fiind „gazetar de atitudine, Sebastian nu poate fi doar spectator ori registrator neutru, dar nici militantism politic nu face.” În acest sens este citată propria opinie a lui Mihail Sebastian: „Un lucru este clar: dacă artistul poate, la urma urmelor, să facă politică, opera sa însă nu are în nici un caz acest drept. Nimic nu e mai umilitor pentru spirit și mai nefast pentru artă decât o operă partizană, tendențioasă, care vrea cu orice preț să «demonstreze». Constrângerea politică anulează libertatea de creație.”

Cu finețe analitică și o percepție sigură, Constantin Trandafir relevă concepția estetică a lui Mihail Sebastian, expusă cu precădere în publicistica sa cu caracter eseistic. De pildă, observă că „reflexiile lui Sebastian cu privire la modernismul românesc sunt așezate sub emblema disocierei între experiență și temperament. Prin modernism, el numește, de fapt, «decadența modernistă», avangardismul, suprarealismul de mai mare extensie, cât și cubismul, integralismul, «pictopoezia». I se adevărește, fără putință de tăgadă, «falimentul lamentabil» al acestei mișcări odată cu lichidarea primului teatru românesc de avangardă. Inițial, ar fi fost numai explozia de entuziasm, de tinerețe și de scandal, epuizată în polemici fraticide și pe urmă moarte în totală ignoranță. Nereușita îi era constitutivă și în strategii nelămurite, de o turbureală hilară pentru Sebastian.”

Cele mai întinse și mai riguroase discuții – subliniază Constantin Trandafir, – Mihail Sebastian le acordă romanului, în conexiune cu opiniile formulate, în perioada interbelică, de către cei mai autorizați romancieri și critici literari. În esență, pleda pentru „racordarea romanului la viața modernă, de o diversitate tumuloasă, «epoca cea mai sfâșiată de neliniști și cea mai cutremurătoare în așteptări.» Accelerația ritmului face posibil ca fenomenele de maximă pluralitate să fie prinse în simultaneitatea lor, și anume «în ritmul unui absolut lirism», potrivit cu o «logică afectivă».”

Cu aceleași subtile mijloace analitice, Constantin Trandafir discută romanele lui Mihail Sebastian. În *Orașul cu salcâmi*, „surpriza din final, când se anunță căsătoria dintre Adriana și Paul Mladoianu vrea să exprime o situație de excepție față de «schema» tradițională, mai mult sugerează enigmaticul, fondul obscur al existenței, dar și un mod de protejare a memoriei. Pe de altă parte, este materializată «teoria» potrivit căreia o mare pasiune nu are ca încheiere mariajul, care vrând-nevrând, potolește flacăra inițială până la o simplă pâlpare domestică, dacă nu cumva până la stingere.” Romanul *Accidentul* este apreciat ca un foarte bun roman psihologic, iar *De două mii de ani* „cea mai «gidiană» carte a lui Mihail Sebastian, prin tehnică, prin unele personaje și, mai cu seamă, prin neliniștea mereu însoțită de luciditate, fără mirajul ficțiunii.” Capitolul consacrat teatrului lui Mihail Sebastian excelează prin asocieri cu dramaturgia europeană din acea epocă, dar Constantin Trandafir știe să discearnă meritele scriitorului nostru. Spre exemplu, „*Steaua fără nume* e cea mai cunoscută și mai prețuită piesă a lui Sebastian, tot pe aceeași temă a contrastului dintre real și imaginar, dar într-o paradigmă ușor modificată față de scrierile sale anterioare. E drept să sunt ecouri din «farsa lirică» claudeliană, din teatrul lui Anouilh și din noul romantism preconizat de Giraudoux; încă mai evidente întâlniri are cu Marcel Achard (*Jean de la Lune*) și cu Marcel Pagnol, însă originalitatea acestei comedii sebastiene este incontestabilă.”

Teodor VĂRGOLICI

Lettre Internationale ediția română / primăvara 2009 Sumar nr. 69

Centenar Eugen Ionescu

Adrian Mihalache – Blog-notes din lumea cealaltă 3

Pagini autobiografice

Correspondență Ingeborg Bachmann – Paul Celan – Un timp al inimii 9

Gabriela Melinescu – Copil de duminică 14

Ion Vianu – Pomul de Crăciun 20

Dincolo de eveniment

Adam Michnik – Credeți-vă ochilor 29

Péter Nádas – Într-o călătorie fantastică 34

Bernhard Schlink – Prezentul trecutului 46

Adrian Cioroianu – Nostalgia dintâi, durerea cea de pe urmă 49

Cultura – cardlograme

Nicolae Manolescu – Cine a fost Mihai Botez 56

Georges Nivat – Roata vremurilor de Dobrica Cosic 58

B. Elvin – Despre tată și fiu 61

Steve Sem-Sandberg – Ravensbrück 66

Virgil Duda – «Iubește-mă» 71

Tahmima Anam – Salvarea lumii 74

Cristian Teodorescu – Provincie 77

Suferința

Claude Roy – Exercițiu de alertă 79

David Morgan – «Semnificația schimbărilor în reprezentările narative ale durerii» 83

Prof. Dr. Ionel Sinescu răspunde întrebărilor revistei «Lettre Internationale» 90

Mirel Bănică – Suferințe, exil 93

Matei Martin – Un interviu în exclusivitate cu Michel de Montaigne 94

Stela Giurgeanu – La persoana întâi 96

Julio Cortázar – Cea de departe 98

Biblioteca «Lettre Internationale»

Richard Ford – Ziua Independenței 102

J.M. Coetzee – Jurnalul unui an prost 110

Yukio Mishima – Zăpadă de primăvară 114

Chuck Palahniuk – Supraviețuitor 119

Comentarii și scrisori

Antonio José Ponte – Frica și instituțiile 125

Israel Rosenfield / Edward Ziff – Cum lucrează mintea 127

Pico Iyer – La margine de lume 131

*** – Deschidere de compas 134

Correspondență de la

Mihail Riklin – Cei care aduc ploaia 137

Rodica Binder – Împotriva recesiunii intelectuale 138

Mircea Țucudean – Povestea unui cub de zahăr 140

Frânturi lusitane

Întâmplare și predestinare

Un Coup de Dés Jamais n'Abolira le Hasard. Sintagma mallarméeană capătă rezonanțe aparte pentru cineva născut în țara care i-a dat lumii pe Brâncuși, Tzara, Eugen Ionescu, Marcel Iancu și alte notabilități ale spiritului avangardist. Născut în România, pot zice că hazardul a fost de partea mea în tentativele de investigare a aceluiași spirit la extremitatea occidentală a lumii latine. Din inițiativa lui Marian Papahagi, participasem la elaborarea numărului consacrat literaturii portugheze de către legendara revistă *Echinox* (pe la mijlocul anilor 1970). O victorie, într-o Românie încercând să supraviețuiască prin cultură, căci regimul totalitar instituise un quasi-embargo informațional asupra universului lusofon. Eseul meu se intitula *Experiențe novatoare în lirica portugheză*.

Visul de a vedea Portugalia mi s-a împlinit abia în 1998, când am fost invitat cu propriul *performance* jazzistico-poetic la Expoziția Universală de la Lisabona. Un an mai târziu ajungeam la Porto, cu intenția declarată de a vizita, la muzeul Fundației Serralves, retrospectiva dedicată „experimentalismului în limba portugheză între 1964-1984”. În volumul *Jazz Connections in Portugal*, pe care l-am conceput în engleză și l-am publicat în 2001, am inclus o fotografie cu următoarea legendă: „Autorul în fața construcției-din-cuvinte *Amo-te*, la PO-EX 2000 Porto”. Cine ar fi anticipat atunci că – după trei decenii de când prezentasem concretismul poetic lusitan în *Echinox* – aveam să fac cunoștință cu José-Alberto Marques? El e autorul „întâiului poem concret publicat în Portugalia de către un portughez”, apărut în revista Colegiului Andrade Corvo din Torres Novas (1958/59). Reproducerea scanată a textului în cauză, intitulat *Solidão (Solitudine)*, îmi provoacă multiple emoții. Gestul lui José-Alberto Marques exprima, pe

sol lusitan, spiritul de frondă al tinerilor intelectuali ai secolului trecut. Pe atunci (oare încă și acum?) poezia reprezenta o modalitate de afirmare a individualității, în opoziție față de un sistem colectivizat/uniformizant. Ca „latin al orientului european” rezonanză integrală asemenea acte. În zilele noastre, ele par doar blânde rebeliuni, însă sub un regim politic represiv purtau conotații sfidătoare. Pe de altă parte, hârtia patinată sugerează deja aura unui document, mai exact a unui „certificat de naștere”, validat printr-o ulterioară mișcare literară de certă amploare. Pot fi sesizate într-o asemenea opțiune ecouri târzii din promotorii fuziunii poezie-pictură – caligramele lui Apollinaire, Jean Lurçat, creațiile grafice ale LEF-ului din Rusia anilor 1920 sau *Pictopoezia* „inventată de Victor Brauner & Ilarie Voronca” în România / 1924. Acest din urmă exemplu e încă o dovadă că – fără a se limita doar la „centrele de decizie culturală mondială” – curentele inovatoare exprimă spiritul unei epoci, remodelat însă prin ardentă dorință de a-l transgresa. În amintita mea carte despre jazzul portughez alăturasem, în mod deliberat, ilustrații aparținând avangardiștilor portughezi și români: deși ei nu se cunoscuseră/întâlniseră niciodată, se exprima foarte

asemănător.

Cum se face că din vasta expoziție de la Porto mi se paruse emblematică tocmai acea „instalație *avant la lettre*”? Ea consta din cuvântul *amo* scris pe pardoseală, suspendat printr-o frânghie de particula *te*, lipită de plafon. Cum de reușisem să înșel vigilența custodelui, care nu permitea fotografierea exponatelor? (Îl rugasem pe un alt vizitator să mă fotografieze în fața acelei lucrări, al cărei autor îmi era necunoscut). Cum de selectasem chiar acea imagine, din enormul portofoliu fotografic menit să illustreze *Jazz Connections in Portugal*? Și mai ales: prin ce impenetrabil joc al hazardului ajunsese, peste încă un deceniu, să îl întâlnesc pe José-Alberto Marques? Acesta, când i-am descris respectiva imagine, mi-a confirmat că el era autorul construcției-din-cuvinte ce mă impresionase.

Hazardul nu poate fi abolit. Dar el intervine uneori complice. Probabil când se lasă înduioșat de continuatorii rezistenței prin noțiuni (aparent perimate) precum poezie, artă, cultură, frumos, amicitie, generozitate, umanism...

Virgil MIHAIU

1.04.1819 - s-a născut Theodor Codrescu (m. 1894)
1.04.1881 - s-a născut Octavian Goga (m. 1938)
1.04.1888 - s-a născut Mircea Florian (m. 1960)
1.04.1900 - s-a născut George Baiculescu (m. 1972)
1.04.1900 - s-a născut Alexandru Al. Philippide (m. 1979)
1.04.1940 - s-a născut Gheorghe Pituț (m. 1991)
1.04.1942 - s-a născut Gabriela Adameșteanu
1.04.1943 - s-a născut Anda Teodorescu

2.04.1851 - s-a născut Matilda Cugler-Poni (m. 1931)
2.04.1903 - s-a născut Olimpiu Boitoș (m. 1954)
2.04.1914 - a murit Theodor C. Văcărescu (n. 1842)
2.04.1923 - s-a născut Lucian Dumitrescu (m. 1992)
2.04.1939 - s-a născut Ion Gheorghidă (m. 1991)
2.04.1954 - a murit Olimpiu Boitoș (n. 1903)
2.04.1987 - a murit Emil Zegreanu (n. 1913)

3.04.1893 - s-a născut Damian Stănoiu (m. 1956)
3.04.1905 - a murit Ion Pop-Reteganul (n. 1853)
3.04.1906 - s-a născut Szezmler Ferenc (m. 1978)
3.04.1929 - s-a născut Silviu Rusu (m. 1982)
3.04.1934 - s-a născut Tiberiu Iovan
30.4.1938 - s-a născut M. D. Carpen (m. 2002)
3.04.1940 - s-a născut Neagu Udroui
3.04.1944 - s-a născut Farkas Arpád
3.04.1945 - s-a născut Florentin Popescu
3.04.1977 - a murit Florin Mihai Petrescu (n. 1930)
3.04.1996 - a murit Rodica Toth (n. 1927)

4.04.1901 - s-a născut Ion Breazu (m. 1958)
4.04.1915 - s-a născut Vasile Florescu (m. 1982)
4.04.1917 - s-a născut Valeriu Ciobanu (m. 1966)
4.04.1917 - s-a născut Gall Ernő (m. 2000)
4.04.1927 - s-a născut Dumitru Trancă
4.04.1928 - s-a născut Florica Dimitrescu-Niculescu
4.04.1931 - s-a născut Petru Anghel
4.04.1937 - s-a născut Dimitrie Roman
4.04.1967 - a murit Mariana Dumitrescu (n. 1924)
4.04.1992 - a murit Vintilă Horia (n. 1915)
4.04.1992 - a murit Lucian Valea (n. 1921)

5.04.1912 - s-a născut V. Copilu-Cheatră (m. 1993)
5.04.1926 - s-a născut V. András János (m. 2006)
5.04.1927 - s-a născut Viorica Rogoz
5.04.1931 - s-a născut Corneliu Barborică
5.04.1932 - s-a născut Fănuș Neagu
5.04.1933 - s-a născut Romulus Vulpescu
5.04.1934 - s-a născut V. Fanache
5.04.1946 - s-a născut George Arion
5.04.1946 - a murit Ilarie Voronca (n. 1903)

6.04.1901 - s-a născut Elena Mătasă-Dumitrescu (m. 1989)
6.04.1907 - s-a născut Bogdan Amaru (m. 1936)
6.04.1908 - s-a născut Emilia Șt. Milicescu (m. 1990)
6.04.1922 - s-a născut Anatol Gujfel
6.04.1930 - s-a născut Alexandru George
6.04.1933 - s-a născut Mária Tóth
6.04.1953 - s-a născut Vlad Pohlă
6.04.1940 - s-a născut Draga Marianovici
6.04.1973 - s-a născut Cristina Rhea
6.04.1984 - a murit Virgil Carianopol (n. 1908)
6.04.1999 - a murit Ion Grecea (n. 1924)
6.04.2002 - a murit Petru Dumitriu (n. 1924)

7.04.1910 - s-a născut Nicolae Albu (m. 1986)
7.04.1947 - s-a născut Petru Poantă

calendar

7.04.1951 - s-a născut Ana Bantoș
7.04.1952 - s-a născut Nichita Danilov
7.04.1954 - s-a născut Daniel Corbu
7.04.1954 - s-a născut Ruxandra Rădulescu
7.04.1972 - a murit Ion Ghimbășanu (n. 1890)

8.04.1898 - s-a născut Al. Claudian (m. 1962)
8.04.1911 - s-a născut Emil Cioran (m. 1995)
8.04.1913 - a murit Panait Cerna (n. 1881)
8.04.1928 - s-a născut Alexandru D. Lungu
8.04.1929 - s-a născut Liviu Leonte

9.04.1894 - s-a născut Camil Petrescu (m. 1957)
9.04.1924 - s-a născut Francisc Munteanu (m. 1993)
9.04.1929 - s-a născut Virgiliu Ene (m. 1997)
9.04.1939 - s-a născut Iosif Cheie-Pantea
9.04.1961 - a murit Alexandru Kirîțescu (n. 1888)
9.04.1964 - a murit Mihai Dragomir (n. 1919)

10.04.1912 - s-a născut Anton Breitenhofer (m. 1989)
10.04.1914 - s-a născut Maria Banuș (m. 1999)
10.04.1922 - s-a născut Alexandru Țion (m. 1982)
10.04.1926 - s-a născut Virgil Chiriac
10.04.1935 - s-a născut Nicolae Roșianu
10.04.1936 - s-a născut Horia Gane (m. 2004)
10.04.1946 - s-a născut Vitalie Baltag (m. 1992)
10.04.1948 - s-a născut Elena Ștefănescu
10.04.1951 - s-a născut Mircea Scarlat (m. 1988)
10.04.1952 - s-a născut Richard Wagner
10.04.1977 - a murit Tiberiu Tretinescu (n. 1921)

11.04.1744 - a murit Antioh Cantemir (n. 1709)
11.04.1858 - s-a născut Barbu Delavrancea (m. 1918)
11.04.1898 - s-a născut Mircea Ștefănescu (m. 1982)
11.04.1907 - a murit Simion Florea Marian (n. 1847)
11.04.1924 - s-a născut Florian Grecea
11.04.1924 - s-a născut Ion Grecea (m. 1999)
11.04.1930 - s-a născut Mihnea Moisescu
11.04.1936 - s-a născut Aurel Buiciuc
11.04.1942 - s-a născut Virgil Mazilescu (m. 1984)
11.04.1943 - s-a născut Ion Buzași
11.04.1944 - a murit Ion Minulescu (n. 1881)

12.04.1890 - s-a născut Vintilă Ciocâlțeu (m. 1947)
12.04.1899 - s-a născut Tudor Teodorescu-Braniște (m. 1969)
12.04.1904 - s-a născut Mihail Steriade (m. 1993)
12.04.1930 - s-a născut Marcel Petrișor
12.04.1931 - s-a născut Paul Miclău
12.04.1935 - s-a născut C.D. Zeletin
12.04.1940 - s-a născut Mircea Martin
12.04.1944 - s-a născut Gheorghe Anca
12.04.1991 - a murit Ion Vitner (n. 1914)
12.04.2002 - a murit Platon Pardău (n. 1934)

13.04.1889 - s-a născut Ion Trivale (m. 1916)
13.04.1914 - s-a născut Bogdan Istru (m. 1993)
13.04.1920 - s-a născut Gh. Bulgăr (m. 2002)
13.04.1924 - s-a născut Alexandru Lungu
13.04.1936 - s-a născut Nicolae Velea (m. 1987)
13.04.1944 - s-a născut Mura Lupean
13.04.1951 - s-a născut Ruxandra Berindei
13.04.1956 - s-a născut Ioan T. Morar

13.04.1974 - a murit Iosif Morușan (n. 1917)
13.04.1987 - a murit Marcel Constantin Runcanu (n. 1947)

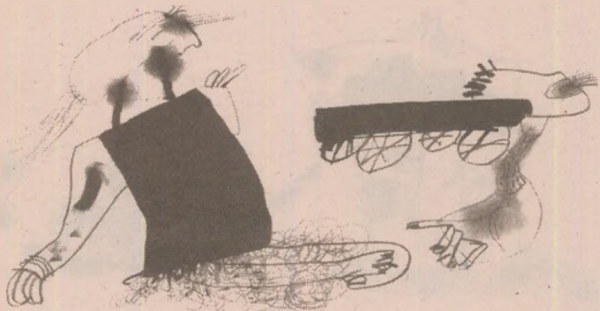
14.04.1924 - s-a născut George Munteanu (m. 2001)
14.04.1932 - a murit Iacob Negruzzi (n. 1842)
14.04.1943 - s-a născut Florin Faifer
14.04.1947 - a murit Ioan (Iancu) Botez (n. 1872)
14.04.1950 - s-a născut Daniela Crăsnaru
14.04.1950 - s-a născut Viorel Varga
14.04.1954 - s-a născut Traian Furnea
14.04.1985 - a murit Al. Gheorghiu-Pogonești (n. 1906)
14.04.1998 - a murit Francisc Păcurariu (n. 1924)
14.04.2004 - a murit A.I. Zăinescu (n.1934)

15.04.1927 - s-a născut Petre Luscalov
15.04.1929 - s-a născut Huszar Sándor
15.04.1964 - s-a născut Anta Raluca Buzinschi (m. 1983)
15.04.1988 - a murit Modest Morariu (n. 1929)
15.04.1997 - a murit Petru Creția (n. 1927)

16.04.1879 - s-a născut Gala Galaction (m. 1961)
16.04.1896 - s-a născut Tristan Tzara (m. 1963)
16.04.1916 - a murit N. Gane (n. 1838)
16.04.1926 - s-a născut George Iaru
16.04.1926 - s-a născut Lucia Olteanu
16.04.1928 - s-a născut Constantin Aronescu
16.04.1931 - s-a născut Al. Hanță
16.04.1935 - a murit Panait Istrati (n. 1884)
16.04.1936 - s-a născut Gheorghe Grigurcu
16.04.1937 - s-a născut Stelian Gruiă (m. 1996)
16.04.1938 - s-a născut Iurii Grecov
16.04.1944 - s-a născut Oláh István
16.04.1951 - s-a născut Ion M. Cochinescu
16.04.1959 - s-a născut Grigore Chiperi
16.04.1984 - a murit Georgeta Mircea Cancicov (n. 1899)
16.04.1994 - a murit Mihail Crama (n. 1923)

17.04.1842 - s-a născut Theodor C. Văcărescu (m. 1914)
17.04.1895 - s-a născut Ion Vinea (m. 1964)
17.04.1896 - a murit Traian Demetrescu (n. 1866)
17.04.1916 - s-a născut Magda Isanos (m. 1944)
17.04.1925 - s-a născut Simion Bărbulescu (m. 2009)
17.04.1929 - s-a născut Dan Platon
17.04.1935 - s-a născut George Bălăiță
17.04.1940 - s-a născut Ion Oprișan
17.04.1945 - a murit Ion Pillat (n. 1891)
17.04.1955 - s-a născut Val Butnaru
17.04.1957 - s-a născut Cătălin Bursaci (m. 1975)
17.04.1966 - a murit Petre V. Haneș (n. 1879)
17.04.2008 - a murit Paul Miron (n. 1926)

18.04.1880 - a murit Costache Aristia (n. 1800)
18.04.1928 - s-a născut Puiu Enache (m. 2005)
18.04.1928 - s-a născut Dumitru Popescu
18.04.1938 - s-a născut Nicolae Mares
18.04.1934 - s-a născut Voislava Stoianovici (m. 1989)
18.04.1940 - s-a născut Gheorghe Lupașcu
18.04.1943 - s-a născut Florin Gabrea
18.04.1943 - s-a născut George Ghidrigan
18.04.1943 - s-a născut Florentina Florescu
18.04.1945 - s-a născut Marius Tupan (m. 2007)
18.04.1949 - s-a născut Ștefan Ioanid
18.04.1971 - a murit Marin Sărbulescu (n. 1921)
18.04.2004 - a murit Ana Ioniță (n. 1917)
18.04.2005 - a murit Cornelia Pillat (n. 1921)

a . r . t . e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

LEON (Artur Steranko) lucrează la crematoriul unui spital, unde se îndrăgostește de una dintre asistente Anna (Kinga Preis), așa s-ar putea rezuma lovestory-ul lui Jerzy Skolimowski. Regizorul polonez lasă deoparte tot ceea ce ar putea face să înflorească idila. Dragostea nu numai că nu este împărtășită, dar ea nici nu este comunicată, Leon de o parte și Anna de cealaltă trăiesc în lumi paralele separate de o fereastră, cea pe care Leon o urmărește și prin fața căreia Anna trece în cadre legate printr-un montaj domestic. Voyeurismul lui Leon este doar o etapă din povestea de dragoste, dorința ia naștere cu această privire care înregistrează și cel mai mic detaliu, care încearcă să străpungă obscuritatea pentru a pătrunde în intimitatea Annei, cea care se dezbracă să se culce, cea care își face un ceai, cea care se îmbracă să plece la serviciu. Prin lentila obsesiei erotice, fiecare gest, fiecare mișcare a Annei apare exorbitată, magică, misterioasă. Leon însă nu are curajul să-și mărturisească dorința, iar regizorul găsește explicația, Anna a făcut obiectul unui viol la care Leon a fost martor fără să îndrăznească să intervină, rămânând la fața locului și fiind acuzat în locul adevăratului făptaș. O inhibiție puternică îl face să păstreze și acum distanța față de ființa iubită. Leon nu găsește cuvintele potrivite să-și comunice sentimentele, izolat într-un fel de autism unde hipersensibilitatea sa atinge dimensiuni fantastice. Pe fundalul acestei atracții se derulează imagini macabre, o mână tăiată menită să fie incinerată, mâna de pe a cărei falangă a dispărut o verighetă, Leon fiind acuzat că ar fi furat-o, cadavrul unei vaci plutind pe râu în jos, prezența unui topor a cărui întrebuintare rămâne plină de ambiguitate, toate acestea creează scenariul psihotic al unui posibil crime. Regizorul întretine până la un punct confuzia, cu toate aceste imagini crude, viscerele, precum scena violului, pe fundalul pluvial al unui cer plumburiu, cu un colhoz abandonat, cu hambare părăsite, cu tencuiala dizolvată, cu o chiuvetă răpănoasă, obiecte venite parcă

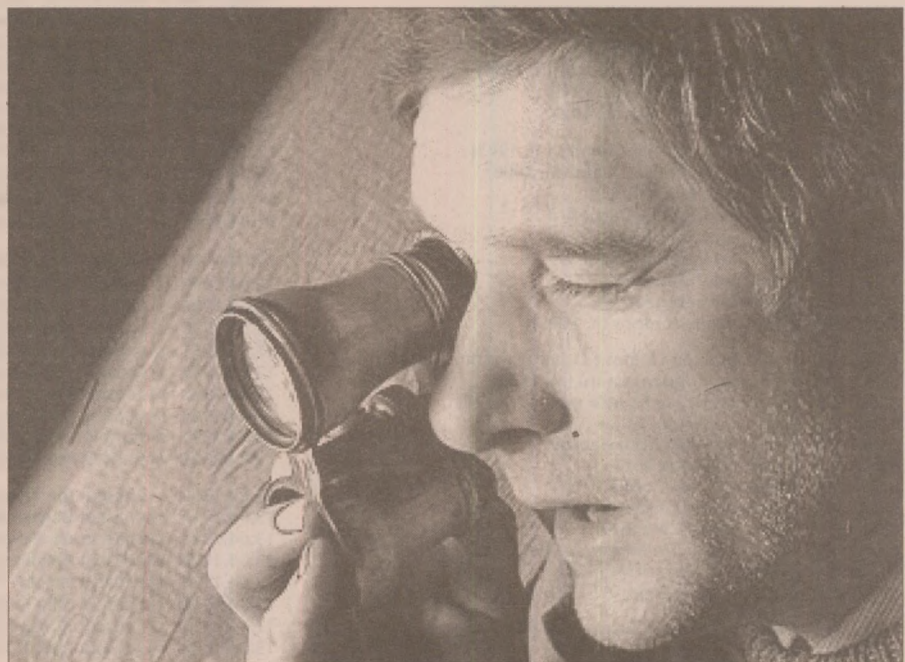
Patru nopți cu Anna (Cztery noce z Anna, 2008):
Regia: Jerzy Skolimowski; În rolurile principale: Urszula Bartos-Gesikowska, Małgorzata Buczkowska; Genul: Drama; Durata: 87 minute.

entrat pe imposibilitatea comunicării, dar și cu o mizanscenă freudiană, filmul lui Skolimowski explorează alienarea ființei umane într-un loc unde nu s-a întâmplat nimic, populat cu cehoviene ființe de prisos și unde avem parcă unul și același anotimp: toamna.

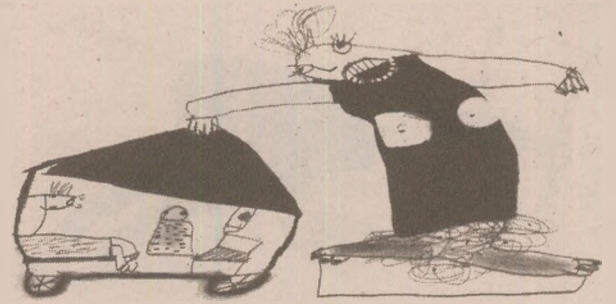
Ridicole iubiri

dintr-un alt timp, supuse unei degradări lente, ireversibile. Singura atracție în acest univers cenușiu, leșios, o reprezintă Anna în uniforma ei albă de infirmieră. Leon profită de absența ei și îi strecoară în borcanul în care-și ține zahărul câteva somnifere, amestecându-le cu acesta. Faptul îi permite să pătrundă noaptea în camera ei, bucurându-se de intimitatea ei fără ca, sedată, femeia să bănuiască această prezență. Dragostea lui Leon rămâne una de o suavitate psihotică, de un romantism trist, tulburat, cu reflexul unei drame de Strindberg speculată bergmanian. Centrat pe imposibilitatea comunicării, dar și cu o mizanscenă freudiană, filmul lui Skolimowski explorează alienarea ființei umane într-un loc unde nu s-a întâmplat nimic, populat cu cehoviene ființe de prisos și unde avem parcă unul și același anotimp: toamna. Leon „trăiește” cu această iubită adormită patru nopți de dragoste, îi explorează corpul acestei poloneze lăptoase cu sâni grei, corp care apare la lumina lanternei într-o tensiune revelatorie pentru bărbatul care, deși atât de aproape, nu o poate atinge. În schimb, spațiul camerei îi devine familiar, suficient pentru a se transpune în rolul imaginar al unui iubit afectând obiceiuri conjugale; printre altele, îi repară la un moment dat ceasul cu cuc. Punctul culminant are loc când, după o petrecere cu mai mulți invitați, sărbătorind probabil o onomastică, femeia rămâne singură, adoarme extenuantă, iar Leon pătrunde pe fereastră și se instalează comod în rolul de musafir. A pregătit și un cadou, un inel pe care-l scapă într-un moment de neatenție într-una din crăpăturile dușumelei, generând un neașteptat moment comic. De altfel, pregătirile sale pentru eveniment, costumele pe care-l îmbracă, rasul, fac parte dintr-un ritual care ridică fiecare gest

la înălțimea evenimentului, o întâlnire cu femeia iubită. Bea mai multe pahare de șliboviță, mănâncă din sandvișurile rămase, se instalează comod pe scaun, toastează, totul în fața unei femei adormite căreia încearcă fără succes să-i pună inelul pe deget, împlinirea unei fictive logodne. Toată această singurătate care face din iubita adormită martora unei relații imposibile și care-l înscrie pe îndrăgostit într-un rol fără spectatori, într-o iluzie, face lirismul implicit al filmului lui Skolimowski. Ieșind pe fereastră după ce reparase ceasul femeii, Leon este descoperit de poliție, anchetat și acuzat din nou de tentativă de viol și furt calificat. Din păcate, Leon nu este capabil să se explice, hipersensibilitatea sa îl izolează din nou în fața unor întrebări care ignoră inefabilul sentimentelor și al angoasei care le însoțește. Femeia află în instanță motivul prezenței sale în camera ei, dragostea, o dragoste care ia această formă grotescă, lipsită de virilitate, imposibilă. De data aceasta, Leon este exonerat de acuzația de tentativă de viol, Anna îl revede pentru a-i înapoia inelul și a-i refuza dragostea și dispare din spital fără urmă, lăsându-l pe Leon cu o incomensurabilă tristețe. Descriind o imposibilitate, o existență atât de izolată într-o timiditate populată cu himere, Skolimowski devine un explorator abil, ca și Bergman, al psihologiei abisale a alienării, a universurilor solitare, a existențelor retrase, retractile ale unor oameni de prisos, aruncați la marginea lumii, într-un limb. Poezia și grotescul acestei relații aruncă însă o lumină crudă asupra unei ridicole iubiri de factură kunderiană, unde comicul se îmbină cu o undă de melancolie, unde scena sexualității, cu ficțiunile sale, probează fragilitatea ființei umane și dificultatea de a comunica. Lirismul filmului cu inserturi naturaliste dobândește o notă tragicomică. Leon trebuie să-și deschidă o nouă fereastră către lume, însă nu știm cine va juca rolul frumoasei din pădurea adormită și când acest lucru se va mai întâmpla. ■

**u excepția lui Petrașcu, Pallady și
Țuculescu, ale căror lucrări sînt importante
și reprezentative, restul sînt fie lucruri
mărunte și irelevante, fie atipice.**

a r t e

Pavel Șușară
CRONICA PLASTICĂ

„De la București la Paris” și retur (II)

PRIMUL răspuns la întrebarea „cum s-a constituit *O panoramă a artei românești*, în cadrul proiectului *De la București la Paris*, finalizat prin licitația duplex Drouot – Novotel”, ar putea fi formulat limpede și sec: *întîmplător!*. Adică în afara unui plan prealabil și dincolo de orice concept unificator. Precizarea *O panoramă a artei românești*, așa cum am spus-o deja, este o încercare naivă de a justifica teoretic și de a întări cultural o acțiune comercială pură, lipsită de orice mesaj explicit și fără coerență ideatică. Cum problema reprezentativității pentru arta românească nu se manifestă în nici un fel, iar selecția operează haotic, atît formal, cît și axiologic, este limpede că cei care au făcut această selecție nu cunosc nici arta și nici piața românească de artă, atît cît este ea, ceea ce confirmă ideea că alegerea lucrărilor a fost făcută de către partea franceză. În acest caz, faptele conduc direct către concluzia că totul s-a orientat spre piața franceză și europeană. Dar și aici se naște o altă problemă, la fel de complicată. În cazul în care organizatorii își cunoșteau piața și cumpărătorii, tipul de selecție trebuia să arate cu totul altul. Un cumpărător bine cunoscut și identificat corect în prealabil ar fi determinat mult mai multă siguranță în opțiuni, în concepție și în organizare, iar aceste aspecte nu aveau cum să nu se reflecte în structura expoziției de la Drouot. Excesiva ei fragmentare, fără o logică interioară și fără distribuția pe cîteva direcții mari, cărora să li se subordoneze totalitatea obiectelor, sugerează cu claritate faptul că nici cumpărătorul, francez sau european, căruia îi era adresată, în principiu, expoziția, nu era, de fapt, cunoscut. Expoziția nu s-a orientat, așadar, către o categorie de cumpărători anume, cu un anumit nivel de cunoaștere, cu anumite exigențe culturale și așteptări comerciale, ci, pur și simplu, către un cumpărător spontan, fără profil psihologic și fără statut socio-cultural. Cu alte cuvinte, arta românească a mizat, în cel mai bun caz, exclusiv pe viteza de reacție a unui cumpărător probabil, ceea ce dovedește limpede că ea însăși era deposedată aprioric de orice profil în măsură să determine, la rîndul său, portretul robot al colecționarului european. Dar pînă la identificarea acestui destinatar vag, fiindcă, finalmente, imaginea unui cumpărător ipotetic a existat, totuși, să vedem care au fost categoriile istorice, stilistico-formale, valorice și tipologice pe care au mizat organizatorii.

O primă categorie, din perspectivă cronologică, existentă la nivelul enunțului, dar nedefinită ca atare prin substanța lucrărilor, ar fi aceea, să-i zicem, a artei istoricizate, în care intră nume de artiști importanți, de la finele secolului al XIX-lea și pînă la prelungirile tîrzii ale perioadei interbelice. Inventarul acestei secțiuni, deși impresionant la lectură, – Nicolae Grigorescu, Dimitrie Paciurea, Camil Ressu, Theodor Pallady, Eustațiu Stoenescu, Gheorghe Petrașcu, Lucian Grigorescu, Mișu Teișanu, Ion Jalea, Henri H. Catargi, Alexandru Ciucurencu, Ion Țuculescu, Corneliu Baba, Ion Musculeanu, Sorin Ionescu – este profund subreprezentat la nivelul de imagine. Cu excepția lui Petrașcu, Pallady (*Nudul cu carte* – sic! –, ar trebui discutat mai în profunzime) și Țuculescu, ale căror lucrări sînt importante și reprezentative, restul sînt fie lucruri mărunte și irelevante, fie atipice. Lucrarea cu care a fost prezent C. Baba, deși indubitabilă din

Th. Pallady - *Fotoliul verde*,
Revista „Gîndirea”, 1925

punctul de vedere al autenticității, este atît de insignifiantă și de nereprezentativă încît este absolut imposibil ca cineva, care nu-l cunoaște pe Baba, să-l descopere sau măcar să-l aproximeze prin intermediul acesteia. Și la fel se întîmplă cu E. Stoenescu, Al. Ciucurencu, N. Grigorescu, C. Ressu, D. Paciurea etc. Urmează, apoi, secțiunea contemporanilor seniori, unii dintre ei deja dispăruți, cea care leagă primele decenii postbelice de contemporaneitatea strictă, în care intră Ion Pacea, Geta Brătescu, Ion Bitzan, Henry Mavrodin, George Apostu, Simona Vasiliu Chintilă, Lia și Dorian Szasz, dar și Horia Bernea, Paul Vasilescu, Ariana Nicodim, Napoleon Tiron, Constantin Flondor, Florin Ciubotaru, Gheorghe Anghel, Florin Mitroi, Vladimir și Ioana Șetran, Vladimir Zamfirescu etc. În prelungirea acestora se așază Sorin Ilfoveanu, Ștefan Câlția, Horia Paștina, Gabriel Catrinescu, Ion Grigorescu, apoi generația 80, Gheorghe Rasovski, Ioana Bătrănu, Valeriu Mladin etc., după care vin artiștii tineri și cei foarte tineri, unii aflați încă în plin proces de formare academică, cum este, de pildă, Gheorghe Rață.

Dacă aceasta este succesiunea cronologică, o altă secțiune este sugerată prin distribuția geografică. Din acest punct de vedere, avem două categorii mari, artiști care au trăit exclusiv în România și artiști care au trăit sau trăiesc în diverse țări europene, în special în Franța. Și avem aici o listă impresionantă: George Tomaziu, Aurel Cojan, Isidore Isou, Marcel Janco, Jaques Herold, Victor Brauner, Jules Perahim, Horia Damian, Alexandru Istrati, Natalia Dumitrescu-Istrati, Constantin Calafeteanu, Helene Pordea, Mircea Ciobanu, Constantin Pacea, Paul Neagu, Anca Constantin, Laura Colvaci, Anca Mureșan, Nicolae Maniu, Dorin Crețu, Paul Ackerman, Sami Briss, Adriana Blendea, Serghei Litvin Manoliu, Radu Tuian etc.

Dacă lăsăm la o parte aceste criterii de structurare brută și, pînă la urmă, irelevante conceptual, dar, la o analiză mai amănunțită, nu lipsite de o anumită logică, și ne oprim la aspectele cele mai importante, anume

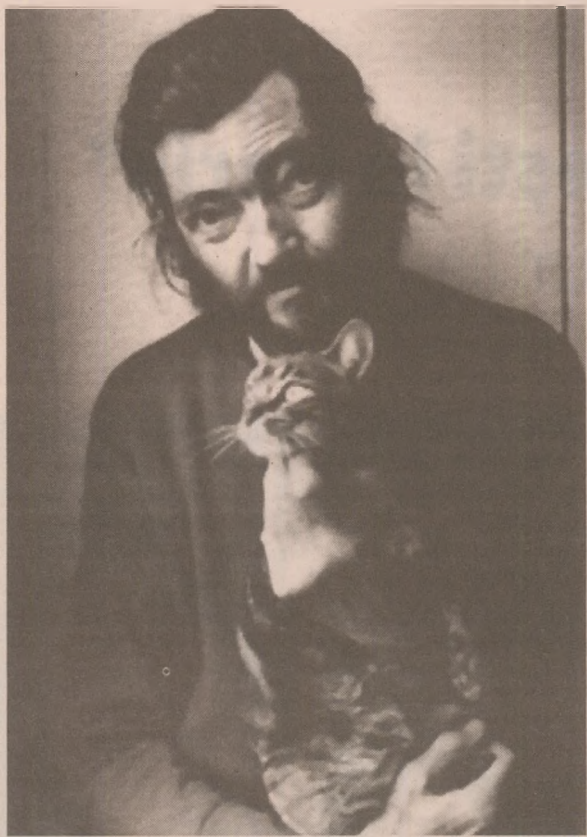
Th. Pallady - *Nud cu carte*,
catalogul expoziției, pag. 17

la acelea stilistico-formale și axiologice, deruta se adîncește și mai mult, iar confuzia crește, și ea, proporțional. Prezent, de pildă, cu o lucrare din anii 30, încă indecisă din punct de vedere stilistic, Alexandru Ciucurencu nu are cum să fie perceput ca unul dintre cei mai importanți coloristi români, de factură suprematistă, așa cum s-a manifestat el în anii 60-70, după cum asocierea lui Baba cu Mircea Ciobanu, cel din urmă un simplu epigon, cei drept, halucinat și redundant în ultimii săi ani, poate lăsa impresia că lucrurile sînt inversate în favoarea celui din urmă. Vecinătatea lui Flondor cu Gabriel Catrinescu, de exemplu, este și ea generatoare de confuzii, ei putînd fi, pe spații mici, asimilați abuziv, pe cînd în realitate Flondor este un cercetător al limbajului, cu o componentă reflexivă puternică, în vreme ce Catrinescu este prelungirea unui spirit interbelic vetust și efeminat. Și exemplele ar putea continua. Această modalitate de *panoramare* a artei românești dovedește, așa cum am spus-o deja, o dublă necunoaștere: a fenomenului artistic românesc și a cumpărătorului deopotrivă, indiferent unde ar fi el situat. Soluția aleasă este una simplă, și ea privește o distribuție mecanică: pentru lucrările clasice și interbelice s-a mizat pe cumpărătorul român, pe vînzarea de acasă, pentru lucrările artiștilor, mai vechi și mai noi, care s-au impus deja în spațiul european, sau pe care doar l-au acroșat, s-a mizat pe un posibil cumpărător occidental, iar pentru restul, speranța a fost fie reacția spontană a unui cumpărător necunoscut, fie dorința crogică a artistului român, devenită, cu timpul, obsesie, de a se regăsi pe o piață adevărată, care să-i alimenteze tentația autocumpărării. Oglinda fidelă a acestei construcții a constituit-o desfășurarea licitației înseși, care a generat o asemenea derută printre artiștii participanți încît mulți dintre ei se întrebă și astăzi dacă lucrările lor au fost sau n-au fost vîndute. Mai exact, cumpărate. ■

P.S. În urma diverselor semnale pe care le-am primit în ultimul timp dinspre piața de artă precizez că în afara prieteniei care mă leagă de Radu Boroianu nu am nicio legătură cu Casa de Licitație Artmark.

m e r i d i a n e

NE OCUPĂM de mancupii¹⁾ până destul de târziu, acum vara, pe căldura asta, sunt versatile și pline de capricii, cele mai rahitice necesită o alimentație specială și le ducem ovăz amestecat cu malț în castroane mari de ceramică; cele mai mari năpârlesc pe spinare, așa încât trebuie să le separăm, să le punem o pătură și să avem grijă să nu se împerecheze peste noapte cu mancupiile care dorm în cuști și primesc hrană tot la opt ore.

Nu ne simțim bine. Răul a început de dimineață, poate din pricina vântului fierbinte stîrnit în zori, înainte de a răsări soarele așa smolît, care toată ziua a bătut din plin în casă. Ne vine greu să ne îngrijim de animalele bolnave – asta o facem la unsprezece – și să controlăm puii după ora siestei. Ni se pare tot mai anevoios să mergem, să continuăm să facem toate astea din rutină; bănuim că o singură noapte de neglijență ar fi fatală pentru mancupii, și ar însemna ruina ireparabilă a vieții noastre. Ne mișcăm așadar pe negândite, executând unul după altul actele eșalonate de obișnuință, abia oprindu-ne ca să mâncăm (sunt bucați de pâine pe masă și pe polița din sufragerie) sau să ne privim în oglinda ce mărește de două ori dormitorul. Noaptea cădem brusc în pat, iar intenția de a ne spăla pe dinți înainte de culcare cedează în fața oboselii, abia dacă reușește să fie înlocuită de un gest spre lampă sau spre medicamente. Afară se aude cum dau întruna roată mancupiile adulte.

Nu ne simțim bine. Unul din noi e *Aconitum*, adică trebuie să ia aconit diluat cu multă apă dacă, de pildă, frica îl face să amețească. *Aconitum* e o furtună violentă, care trece repede. Cum altfel s-ar putea descrie combaterea unei anxietăți care se iscă din orice nimic, din neant? O femeie se pomenește față în față cu un câine și o cuprinde o amețală violentă. Atunci ia aconit, și în scurtă vreme nu mai simte decât o senzație de plutire ușoară, cu tendința de a face pași înapoi (asta ni s-a întâmplat, dar era un caz de *Bryonia*, căci simțeam că ne scufundam cu patul, sau prin pat).

Însă celălalt este de bună seamă *Nux Vomica*. După ce duce ovăzul cu malț mancupiilor, poate pentru că se apleacă prea mult când umple castronul, simte dintr-o dată de parcă i se învârtă creierul, nu că totul din preajmă se învârtăște – vertijul în sine – ci că viziunea e cea care se învârtăște, înăuntrul lui conștiința se învârtăște ca un giroscop în cercul lui, iar în afară totul e îngrozitor de neclintit, numai că fuge și nu poate fi prins. Ne-am întrebat dacă nu cumva ar fi mai curând *Phosphorus*, pentru că în plus îl îngrozește parfumul florilor (sau cel al mancupiilor mici, care au un ușor miros de liliac)

O povestire de Julio Cortázar

Cefalee

și coincide fizic cu tabloul clinic fosforic: e înalt, slab, îi plac băuturile reci, înghețata și sarea.

Peste noapte nu-i la fel de rău, ne ajută oboseala și liniștea – pentru că târcoalele mancupiilor fac și mai adâncă liniștea blândă din pampas – și câteodată dormim până în zori și ne trezește încurajatorul sentiment că ne este mai bine. Dacă unul din noi sare din pat înaintea celui alt, se poate întâmpla să asistăm consternați la repetarea unui fenomen de *Camphora monobromata*, căci crede că merge într-o direcție când în realitate o apucă exact invers. Este îngrozitor, ne îndreptăm cu toată siguranța spre baie și, pe neașteptate, simțim pe față netezimea lucie a oglinzii înalte. Mai totdeauna o luăm în glumă, fiindcă trebuie să ne gândim la munca nesfârșită care ne așteaptă și n-ar sluji la nimic să ne demobilizăm atât de repede. Luăm granulele, îndeplinim fără să crâcnim și fără să ne descurajăm instrucțiunile doctorului Harbîn. (Poate că suntem, pe furis, puținel și *Natrum muraticum*. Tipic pentru un *natrum* e faptul că plânge, dar nimeni nu trebuie să-l ia seamă. Este trist, este rezervat; îi place sarea.)

Cine se poate gândi la asemenea fleacuri când munca ne așteaptă la țărcuri, în seră și în ogradă? Leonor și Chango se agită deja pe afară și, când ieșim cu termometrele și albiile pentru baie, amândoi se reped să-și facă treaba ca și cum ar vrea s-o termine cât mai repede, cu gândul la trândăveala de diseară. O știm prea bine, de asta ne bucurăm că suntem sănătoși ca să ne putem duce la bun sfârșit noi înșine fiecare sarcină. Atâta vreme cât nu ne simțim rău și nu ne apucă cefaleea, putem continua. Acum este februarie, în mai mancupiile vor fi vândute iar noi vom putea sta fără grijă toată iarna. Încă putem merge mai departe.

Mancupiile ne iau o groază de timp, în parte pentru că sunt deștepte și pline de răutate, în parte fiindcă creșterea lor e o muncă delicată, care necesită o precizie constantă și minuțioasă. Ca să nu ne lungim prea mult, iată un singur exemplu: unul din noi scoate mancupiile mame din cuștile aflate în seră – e 6,30 dimineața – și le duce în țarcul cu iarbă. Le lasă să se zbenguie douăzeci de minute, pe când celălalt ia puii din cuștile numerotate unde fiecare își are afișate datele clinice, le controlează rapid temperatura rectală, îi pune înapoi în cușcă pe cei care au peste 37 de grade, și printr-un jgheab de tablă îi duce pe ceilalți la mamele lor, ca să sugă. Poate că acesta e momentul cel mai frumos al dimineții, ne emoționează bucuria micuțelor mancupii și a mamei lor, zgomotoasa lor foială neîncetată. Rezemăți de stâlpii țarcului uităm de amiaza care se apropie, de orele dificile ale înserării. La răstimpuri ni se face puțin frică să ne uităm în jos – semne de *Onosmodium* foarte evidente –, dar ne trece și lumina ne salvează de simptomul complementar, de cefaleea care se agravează când se lasă întunericul.

La opt e ora de baie, unul din noi aruncă în albiile pumni de săruri Krüschén și de țărțe, iar Leonor îl trimite pe Chango după găleți cu apă caldă. Mancupiilor mame nu le place baia, trebuie să le prinzi cu grijă de urechi și de labe, ca pe iepuri, și să le cufunzi de mai multe ori în albie. Le apucă îndată furiile și blana li se zburlește, și asta și urmărim pentru ca sărurile să pătrundă până la pielea lor foarte delicată.

Leonei îi revine sarcina de a da de mâncare mamei, și o face cu multă pricepere; niciodată n-am văzut să fi greșit în împărțirea porțiilor. Le dă ovăz cu malț, și de două ori pe săptămână lapte cu vin alb. Nu avem prea mare încredere în Chango, ne face impresia că bea el vinul, ar fi mai bine să ținem butoiul înăuntru, dar casa e mică și mai e și mirosul ăla dulceag care răzbate în orele când soarele e în înaltul cerului. [...]

În vremea asta, unul din noi trebuie să împerecheze masculii cu mancupiile tinere, și apoi să cântărească puii, pe când Chango citește cu voce tare greutatea pe

care au avut-o în ziua anterioară, să controleze dezvoltarea fiecărei mancupii și să le izoleze pe cele slabe ca să fie supraalimentate. Asta ne ocupă până pe înserat; nu mai lipsește decât ovăzul dat acum pentru a doua oară, împărțit repede de Leonor, și separarea mancupiile mame în timp ce puii țipă, încapățându-se să rămână cu ele. Chango se ocupă de asta, iar noi suntem deja pe verandă, controlând ușile și ferestrele. La opt le închidem; la nouă rămânem singuri înăuntru.

Înainte era un moment plăcut, bilanțul episoadelor și al speranțelor. Dar de când nu ne simțim bine ni se pare că ora asta e mai apăsătoare. În zadar ne amăgim cu aranjatul dulăpiorului cu medicamente – adesea, din nebagare de seamă, nu respectăm ordinea alfabetică a remediilor –; când terminăm, ne așezăm fără să mai scoatem o vorbă la masă, citind manualul lui Álvarez de Toledo ("Cercetează-te pe tine însuși") sau pe cel al lui Humphreys ("Îndrumător Homeopatic"). Unul din noi a avut cu intermitențe o fază *Pulsatilla*, asta înseamnă că tinde să se arate volubil, exigent, iritabil, izbucnind repede în plâns. Asta se manifestă când se lasă întunericul, și coincide cu simptomele de *Petroleum* care-l afectează pe celălalt, o stare în care toate – lucruri, voci, amintiri – trec peste el, făcându-l să amortească și să întepenească. Astfel încât nu există șocuri, doar o suferință paralelă și tolerabilă. Apoi, câteodată, vine și somnul.

N-am vrea să imprimăm acestor note o emfază tot mai accentuată, o intensitate crescândă până la izbucnirea patetică a mării orchestre, după care vocile devin tot mai slabe și se revine la o liniște provocată de sațietate. Uneori faptele acestea pe care le consemnăm ni s-au și întâmplat (bunăoară cefaleea puternică *Glonointum* din ziua în care s-a născut al doilea rând de pui), uneori se întâmplă chiar acum sau în cursul dimineții. Credem că e necesar să documentăm aceste faze pentru ca doctorul Harbîn să le adauge la anamneza noastră când ne vom întoarce la Buenos Aires. Nu suntem pricepuți, știm că ne abatem pe nepusă-masă de la subiect, dar doctorul Harbîn preferă să cunoască detaliile legate de toate circumstanțele. Izbucirile acelea de fereastră de la baie pe care le-am auzit peste noapte pot fi importante. Poate fi vorba de un simptom de *Cannabis indica*; se știe doar că cel afectat de *cannabis indica* are senzații de exaltare, cu exagerarea timpului și a distanței. Poate fi o mancupie care a scăpat și vine atrasă de lumină, cum fac toate.

La început eram optimiști, și nu ne-am pierdut încă speranța de a câștiga o sumă frumoasă cu vânzarea puilor. Ne sculam devreme, măsurând valoarea crescătoare a timpului în faza finală, și aproape că nu ne afectează fuga lui Chango și a Leonorei. Fără preaviz, fără să respecte în nici un fel contractul, au șters-o azi-noapte ticăloșii de ei, luând calul și șareta, ponchoul uneia dintre noi, felinarul cu carbid și ultimul număr din revista *Lumea argentiniană*. După liniștea din țărcuri le bănuim lipsa, trebuie să ne grăbim să dăm drumul puilor să sugă, să pregătim baia, ovăzul cu malț. Ne gândim neîncetat că nu trebuie să ne gândim la cele întâmplate, muncim fără să recunoaștem că acum suntem singuri, fără cal pentru a putea face cele șapte leghe până la Puan, cu provizii doar pentru o săptămână și cu vagabonzii care ne tot dau târcoale, acum că s-a răspândit prin celelalte localități zvonul prostesc că creștem mancupii și nimeni nu mai vine până aici de teama bolilor. Numai muncind și fiind sănătoși putem ține piept unui complot care ne obsedează tot mai mult la prânz, în pauza de masă (una dintre noi deschide repede o cutie de limbă și una de mazăre, prăjește costică cu ochiuri), care ne determină să respingem ideea de a nu ne face siesta, și ne închide în umbra dormitorului cu mai multă strășnicie decât ușile cu două zăvoare. Chiar acum ne vine limpede în minte cât de prost am dormit azi-noapte, amețala aceea ciudată, străvezie, dacă ne este îngăduit să inventăm

¹⁾ *Mancuspia*, cuvânt creat de Julio Cortázar pentru a denumi un animal imaginar, un fel de mamifer cu blană.

m e r i d i a n e

expresia asta. Când ne-am trezit, când ne-am dat jos din pat, privind țintă înainte, orice obiect – de pildă dulapul – pare că se rotește cu viteză variabilă, înclinându-se inconstant într-o parte (partea dreaptă); și în același timp, în vâltoare, se vede dulapul stând țepan și nemișcat. Nu trebuie să stăm prea mult pe gânduri pentru a ne convinge că aici e vorba de *Cyclamen*, astfel încât leacul acționează în câteva minute și ne dă echilibrul necesar pentru a putea merge și munci. Mult mai rău e să vedem în toilul siestei (când lucrurile sunt atât de evidente, când soarele le luminează necruțător fațetele) că în țarcul mancuspiilor mari e agitație și larmă, o renunțare subită și îngrijorătoare la odihna care le face să se îngrașe. Nu vrem să ieșim, soarele arzător ar însemna cefalee, cum să admitem c-ar fi posibil să ne chinuie cefaleea, acum când totul depinde de munca noastră? Dar va trebui s-o ducem la bun sfârșit, zbciumul mancuspiilor e tot mai mare și nu-i cu puțință să mai rămânem în casă când dinspre țarcuri răzbate o rumoare pe care n-am mai auzit-o niciodată, atunci ne repezim afară de căști de protecție din plută, ne despărțim după un scurt conciliabul, una dintre noi dă fuga la cuștiile mamelor în vreme ce celălalt controlează zăvoarele de la porțile mari, nivelul apei în rezervorul australian, posibila năvălire a unei vulpi sau a unei pisici sălbatice. Abia ajunși la intrarea în țarcuri soarele ne orbește, ne clatinăm ca niște albinoși printre flăcările albe, am vrea să ne vedem mai departe de treabă dar e târziu, semnele de *Belladonna* ne împing până ne aruncă fără vlagă în profunzimea întunecoasă a șopronului. Congestionati, roșii la față și înfierbântați; cu pupilele dilatate. Pulsaiți violente în creier și în carotide. Puternice înțepături și junghiuri. Cefalee ca niște izbituri. La fiecare pas o zguduitură de sus în jos, de parcă o greutate ne-ar apăsa pe occipital. Împunsături și înjungheturi. Durere provocată de o explozie; ca și cum ne-ar împinge creierul; e și mai rău în poziție ghemuită, parcă ne-ar cădea creierul în afară, parcă ar fi împins în față, sau ochii ar fi gata să iasă din orbite. (Parcă așa, parcă pe dincolo, dar niciodată așa cum este cu adevărat). Și totul e mai rău cu zgomotele, zguduiturile, mișcarea, lumina. Pe neașteptate încetează, umbra și răcoarea fac ca durerea să piară într-o clipă, lăsându-ne plini de o recunoștință uimită, o dorință de a alerga și a scutura din cap, de a ne minuna că un minut mai devreme... Dar mai e și munca, și acum bănuim că neliniștea mancuspiilor e stârnită de lipsa de apă proaspătă, de absența Leonorei și a lui Chango – sunt atât de sensibile că trebuie să simtă în vreun fel absența asta –, și puțin și faptului că sunt surprinse de schimbarea în ordinea din cursul dimineții, de stângăcia noastră, de graba noastră.

Deoarece nu este zi de tuns, unul din noi se ocupă de împerecherea fixată în prealabil și de cântărirea puilor; se vede limpede că de ieri până azi starea lor s-a înrăutățit brusc. Mamele mănâncă prost, stau și miros îndelung ovăzul cu malț înainte de a binevoi să se atingă de calda pastă hrănitoare. În tăcere, ne-am dus la bun sfârșit în ultimele corvezi, acum înnoptarea are alt sens pe care nu vrem să-l cercetăm, nu ne mai despărțim ca înainte de o ordine stabilită și în vigoare, de Leonor și de Chango și de mancuspiile la locul lor. A înclina ușile casei înseamnă a lăsa în voia ei o lume fără legi, aflată la cheremul a ceea ce se petrece peste noapte și în zori. Am intrat înăuntru temători și descumpăniți, întârziind momentul, incapabili să-l amânăm și din pricina asta pe ascuns și ferindu-ne, cu întreaga noapte care așteaptă precum un ochi.

Din fericire ne este somn, insolația și corvezile sunt mai puternice decât o neliniște neîmpărțită, ni se închid ușurel ochii deasupra resturilor reci pe care le mestecăm anevoie, bucățele de ouă prăjite și de pâine muiată în lapte. Ceva se izbește din nou de fereastra de la baie, pare că se aud niște curse furișate pe acoperiș; nu bate vântul, e o noapte cu lună plină și cocoșii ar cânta înainte de miezul nopții, dacă am avea cocoși. Ne ducem la culcare fără o vorbă, împărțindu-ne aproape pe dibuite ultima doză a tratamentului. Cu lumina stinsă – dar nu-i bine spus, nu există lumină stinsă, pur și simplu lipsește lumina, casa e un hău în beznă și pe afară totul e lună plină –, vrem să ne spunem ceva și abia dacă reușim să ne întrebăm cum va fi ziua de mâine, cum am putea face rost de alimente și ajunge în sat. Și adormim. După un ceas, nu mai mult, firul cenușiu legat de fereastră abia dacă s-a mișcat înspre pat. Dintr-o dată ne pomenim

în capul oaselor în beznă, ascultând în întuneric pentru că așa se aude mai bine. Ceva se întâmplă cu mancuspiile, rumoarea e acum un zgomot furios sau îngrozit, se distinge urletul ascuțit al femelelor de țipătul mai aspru al masculilor, brusc se curmă și prin casă bănuie parcă o pală de liniște, apoi zgomotul se întetește iar, odată cu noaptea și distanța. Nu ne trece prin cap să ieșim, e destul să stăm și le auzim, unul din noi nu știe dacă urletele sunt afară sau aici, pentru că sunt momente când se pornesc parcă din străfunduri, și pe parcursul acestei ore pune stăpânire pe noi un sindrom de *Aconitum* unde totul se confundă și nimic nu e mai puțin sigur decât contrariul lui. Da, cefaleele apar atât de violent încât abia dacă pot fi descrise. Senzație de sfâșiere, de arsură pe creier, pe pielea capului, însoțită de teamă, de febră, de angoasă. Apăsare pe toată fruntea, de parcă înăuntru ar fi o greutate care s-ar zbate să iasă: de parcă totul ar porni de acolo. *Aconitum* se ivește brusc; cu sălbăcie; mai groaznic când bat vânturi înghețate; cu neliniște, angoasă, frică. Mancuspiile dau târcoale casei, zadarnic ne tot spunem că sunt în țarcuri, că lacătele rezistă.

Nu ne dăm seama când se crapă de ziuă, pe la cinci ne doboară un somn zbciumat din care mâinile noastre se trezesc la ora stabilită pentru a duce granulele la gură. De o bună bucată de vreme se aud bătăi în ușa sufrageriei, loviturile se întesc cu furie până când unul dintre noi lasă papucii să-i încălze picioarele și să-l împingă spre cheie. Sunt polițiștii cu vestea că Chango a fost arestat; ne aduc înapoi șaretă, au bănuț că ne-o furase și o abandonase. Trebuie să semnăm o declarație, totul e în regulă, soarele în înaltul cerului și o liniște adâncă în țarcuri. Polițiștii cercetează țarcurile, unul își acoperă nasul cu batista, ca și cum ar tuși. Le spunem repede ce vor, iscălim, și pleacă aproape în fugă, ocolesc de departe țarcurile, uitându-se înăuntru lor, și la noi s-au uitat, hazardându-se să arunce o privire în casă (pe ușă iese un aer stătut), și pleacă aproape în fugă. E tare ciudat că nătarăiiăștia nu vor să mai spioneze, fug ca de niște ciumați, la galop, pe drumul de pe coastă.

Una dintre noi pare să ia singură hotărârea ca celălalt să plece imediat cu șaretă să caute alimente, în timp ce ea se apucă de treburile din cursul dimineții. Urcăm coasta în silă, calul e obosit fiindcă l-au adus fără o clipă de răgaz, ne îndepărțăm încetul cu încetul uitându-ne mereu în urmă. Totul e în ordine, asta înseamnă că nu mancuspiile făceau zgomote în casă, va trebui să stărpim șobolanii de sub acoperiș, e uimitor cât zgomot poate face noaptea un singur șobolan. Deschidem țarcurile, strângem la un loc mamele dar abia dacă a mai rămas puțin ovăz cu malț și mancuspiile și-l dispută luptându-se crunt, smulgându-și bucăți de pe spinare și de pe gât, sângele șiroiește și trebuie să le despărțim cu biciul, strigând. După asta, puii sug anevoie și prea puțin, e limpede că sunt hămesiți, unii se clatină când fug sau se reazemă de plasa de sârmă. În mod inexplicabil, un mascul mort zace la intrarea în cușcă. Iar calul nu vrea s-o ia la trap, suntem la o mare distanță de casă și merge tot la pas, cu capul plecat și pufnind din greu. Descurajați, facem cale-întoarsă, și ajungem tocmai când ultimele resturi de hrană dispar într-o răbufnire de încăierare.

Ne întoarcem resemnați pe verandă. Pe prima treaptă un pui de mancuspie trage să moară. Îl ridicăm, îl punem într-un coș cu paie, am vrea să ne dăm seama ce are dar se stinge cu moartea aceea tainică a animalelor. Iar lacătele sunt neatînse, nu se știe cum a putut scăpa, dacă moartea i-a fost scăparea sau dacă a scăpat pentru că era pe moarte. Îi vârăm în bot zece granule de *Nux Vomica*, îi rămân acolo ca niște perluțe, nu mai e în stare să le înghită. Din locul unde stăm se vede un mascul prăbușit pe labele îndoite; încercă să se ridice cu un efort, dar cade iar de parcă s-ar ruga.

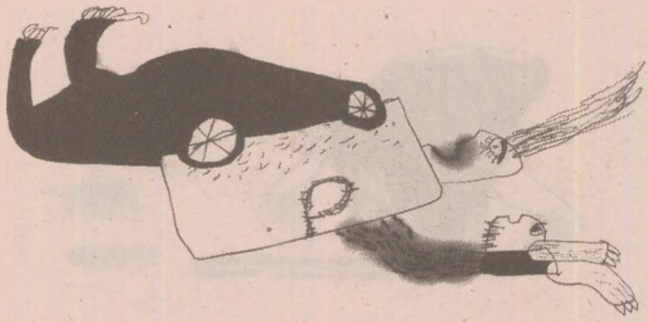
Ni se pare că auzim strigăte, atât de aproape de noi că ne apucăm să ne uităm până și pe sub scaunele de răchită de pe verandă; doctorul Harbin ne-a prevenit în legătură cu reacțiile violente care survin dimineața, dar nu crezuserăm că o cefalee ar putea așa. Durere occipitală, din când în când un strigăt: sindrom de *Apis*, înțepături ca de albine. Ne plecăm capul pe spate, sau îl adâncim în pernă (la un moment dat am ajuns în pat). Nu ne este sete, dar asudăm; urină puțină, strigăte pătrunzătoare. Cu palmele dureroase, sensibile la atingere; ne-am dat într-un rând mâna și a fost îngrozitor.

Până când contenește, încetișor, lăsându-ne teama unei reveniri în varianta animalică, așa cum s-a mai întâmplat: după albină, simptomele de șarpe. E două și jumătate.

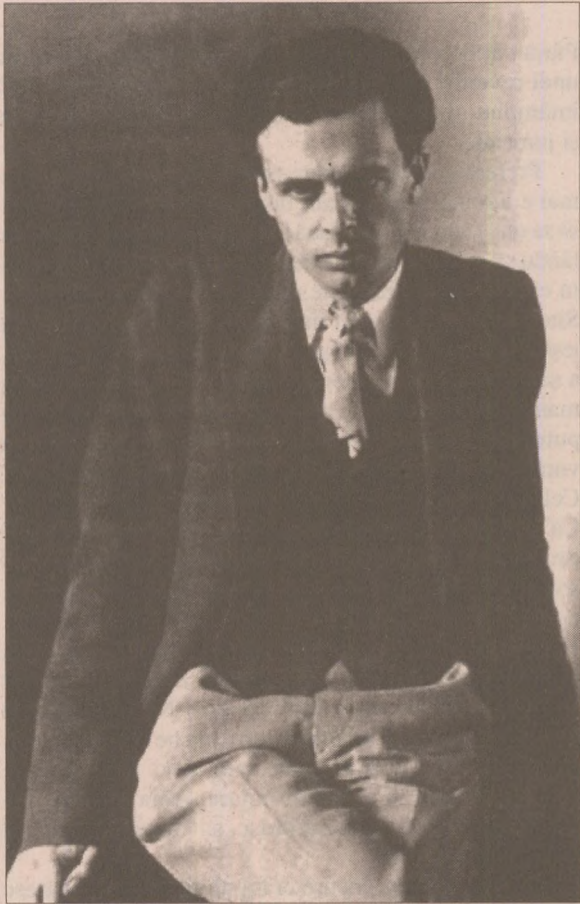
Preferăm să completăm aceste rapoarte câtă vreme mai e lumină și ne simțim bine. Unul din noi ar trebui să se ducă acum în sat, dacă trece de ora siestei va fi prea târziu să se întoarcă, și să rămânem singuri toată noaptea în casă, poate fără să ne putem lua medicamentele... Siesta încremenește în liniște, în camere e cald, dacă ieșim pe verandă ne alungă culoarea de cretă a pământului, a șoproanelor, a acoperișurilor. Au mai murit câteva mancuspii dar restul nu mai țipă, numai de aproape le-ai putea auzi cum răsuflă greu. Una dintre noi crede că vom reuși să le vindem, că trebuie să ne ducem în sat. Celălalt face însemnările astea și nu mai crede în multe. Că va trece căldura, că o să vină noaptea. Ieșim aproape de șapte, au mai rămas câțiva pumni de ovăz în șopron, scuturând pungile cade un praf pe care-l adunăm cu grijă. Ele îl adulmecă și agitația în cuști e cumplită. Nu ne încumetăm să le dăm drumul, mai bine punem o lingură de mâncare în fiecare cușcă, așa se pare că sunt mai mulțumite, că e mai corect. Nici măcar nu scoatem afară mancuspiile moarte, nu ne explicăm cum de au rămas zece cuști goale, cum de o parte din pui s-au amestecat cu masculii în țarc. Abia dacă se mai vede, acum se înnoptează brusc, și Chango ne-a furat felinarul cu carbid.

Parcă pe drum, înspre crângul de sălcii, se zăresc niște oameni. Ar fi momentul să anunțăm pentru ca cineva să se ducă în sat; încă mai e timp. Uneori ne trece prin cap că ne spionează, lumea-i atât de ignorantă și ne-a luat la ochi. Mai bine să nu ne gândim și închidem bucuroși poarta, retrăgându-ne în casă unde totul e al nostru. Am vrea să consultăm manualele ca să ne luăm măsuri împotriva unui alt *Apis*, sau a celuiilalt animal încă și mai rău; lăsăm cina și citim cu glas tare, aproape fără să auzim. Unele cuvinte se încăleacă între ele, și afară se întâmplă la fel, unele mancuspii urlă mai oribil ca celelalte, se înverșunează scoțând întruna niște urlete sfâșietoare. "*Crotalus cascavella* are halucinații specifice..." Unul dintre noi repetă cuvintele, ne face plăcere că înțelegem atât de bine latina, șarpe cu clopoței, dar e același lucru căci clopoțel înseamnă crotal. Poate că manualul nu vrea să-i impresioneze pe bolnavii de rând menționând direct animalul. Și totuși îl numește, șarpele acela cumplit... "al cărui venin lucrează cu putere înspăimântătoare". Trebuie să ne forțăm vocea ca să ne auzim cu țipetele mangustelor, le simțim iar pe lângă casă, pe acoperiș, zgâriind ferestrele, buiandrugii. Oarecum nici nu mai e ciudat, după-amiază am văzut atâtea cuști deschise, dar casa e încuiată și lumina din sufragerie ne învalue într-o înghețată aură ocrotitoare în vreme ce ne instruiem strigând în gura mare. Totul e clar în manual, un limbaj direct pentru bolnavi fără prejudecăți, descrierea tabloului clinic: cefalee și agitație intensă, provocate de începutul somnului. (Însă din fericire nu ne e somn). Craniul comprimă creierul ca o cască de oțel – bine spus. Ceva viu se rotește în cap. (Atunci casa e capul nostru, simțim cum înăuntru se învârtește, fiecare fereastră e o ureche spre urletul mancuspiilor de afară.) Capul și picioarele strivite de o armură de fier. Un fier roșu înfipt în creștet. Nu suntem siguri că-i creștetul, de câteva clipe lumina pălpâie, se stinge încetișor, uităm să punem în funcție generatorul pentru seară. Când nu se mai poate citi aprindem o lumânare lângă manual ca să apucăm să aflăm toate simptomele, mai bine să știm pentru mai târziu – Intense dureri ascuțite în tâmpla dreaptă, șarpele acela îngrozitor al cărui venin lucrează cu putere înspăimântătoare (am mai citit asta, e greu să luminezi manualul cu o lumânare), ceva viu se rotește în cap, am citit și asta și e adevărat, ceva viu se rotește. Nu suntem îngrijorați, mai rău e afară, dacă există afară. Stăm și ne privim pe deasupra manualului, și dacă unul din noi reacționează printr-un gest la urletele care sunt tot mai cumplite, ne întoarcem la citit de parcă suntem siguri că toate astea se petrec chiar aici, unde ceva viu se rotește urlând la ferestre, în urechi, urletul mancuspiilor murind de foame.

În românește de
Tudora ȘANDRU MEHEDINȚI

m e r i d i a n e

TRICT cultural vorbind, popularitatea scriitorului britanic Aldous Huxley (1894-1963) a venit mereu dinspre eseurile lui neconvenționale și dinspre cele două romane cu succes internațional – *Point Counter Point/Punct. Contrapunct* (1928) și *Brave New World/Minunata lume nouă* (1932). În primul, Huxley reactualizează

o tradiție estetică engleză, cu rădăcini victoriene, a tipologiilor mentalitare, aparținătoare unui anumit moment istoric. Explorând profiluri individuale și colective din anii douăzeci, el stabilește o legătură intertextuală cu proza secolului al XIX-lea, fie în varianta „fiziologiei” franceze, fie în cea a „personajului-cliseu” din cano-nul literar al Albionului, inaugurat prin *Bleak House/Casa umbrelor* de Dickens sau *The Book of Snobs/Cartea snobilor* de Thackeray. În al doilea, autorul, folosindu-se de instrumentarul artistic al distopiei, oferă o imagine apocaliptică a viitorului umanității. Aluziile sale transparente la revoluția bolșevică, la excesele industrializării și la alienarea insului (post)modern, pînă la atingerea stadiului de mutant identitar, uimesc și astăzi, datorită acurateții lor așa-zicînd „profetice”, cu atît mai mult cu cît romanul descrie inevitabila unificare a întregului mapamond sub autoritatea unui „Stat Mondial”. Cele două opere l-au transformat, practic, pe Aldous Huxley într-un scriitor universal, tradus intens în Europa și Asia.

Huxley a dobîndit însă și o faimă – să-i spunem – „non-literară”, în etapa lui americană (în 1937, scriitorul se mută la Los Angeles, unde va locui pînă la sfîrșitul vieții – aici, în 1959, primește și cea mai prestigioasă distincție din cariera sa publicistică: *Marele Premiu al Academiei Americane de Arte și Litere*). Puțini își mai amintesc astăzi faptul că el a fost implicat într-o celebră controversă a anilor cincizeci (devenită ulterior un veritabil scandal american, cu ramificații științifice, culturale, etice și politice). Este vorba despre susținerea și folosirea celebrelor droguri *LSD*. Alături de un grup de intelectuali de peste Ocean (unii dintre ei, savanți importanți la vremea respectivă), Aldous Huxley recomandă introducerea narcoticelor în chestiune – pe scară largă – în viața americanilor, datorită efectelor lor benefice și, prezumtiv, absenței oricărei contraindicații (se credea că *LSD*-ul activează palierele „blocate” ale subconștientului, determinînd individul să lucreze la potențialul lui intelectual maxim, fără a dezvolta, în schimb, dependență). Demonstrativ, scriitorul începe să folosească el însuși menționatul drog, în 1955 – chiar anul în care scrie un roman nu la fel de cunoscut precum cele două capodopere, dar altfel semnificativ, *The Genius and the Goddess/Geniul și zeița*, reeditat recent la noi, în colecția de carte străină a Editurii Polirom.

O inițiere psihedelică

Asocierea celor două momente nu e întâmplătoare. Citita *parabolic* și *intertextual*, narațiunea lui Huxley trimite la ideea *inițierii psihedelice*, a schimbării de traiectorie existențială, prin traversarea unei experiențe halucinatorii, încărcate de semnificații. Înainte de a parcurge împreună sensurile în discuție, derulate, repet, atît în plan „parabolic”, cît și „intertextual”, să vedem cum decurg lucrurile la nivelul narativ propriu-zis. Acțiunea textului începe în anul 1951, cînd fizicianul John Rivers – aflat într-un puseu de retrospectie – îi povestește unui prieten despre înfîlnirea sa cu savantul Henry Maartens (laureat al *Premiului Nobel* pentru fizică), petrecută cu aproape trei decenii în urmă, pe cînd naratorul era doctorand sărac, aflat în căutarea unei slujbe. Maartens îl angajează, pe bani puțini, ca asistent în laboratorul său de experimente atomice. În plus, îi oferă și posibilitatea de a locui la el acasă (inițial, aranjamentul este făcut pentru o perioadă scurtă, în care Rivers ar fi trebuit să-și găsească locuința, apoi, la insistențele lui Maartens însuși și a soției lui, Katy, ambii atașați afectiv, treptat, de tînărul protagonist, înțelegerea ajunge permanentă). Intrarea lui John în casa lui Maartens are certe conotații inițiatice. Spațiul în cauză pare cînd exotic, cînd morbid, purtînd, în ansamblu, amprenta unei sugestii a descompunerii graduale.

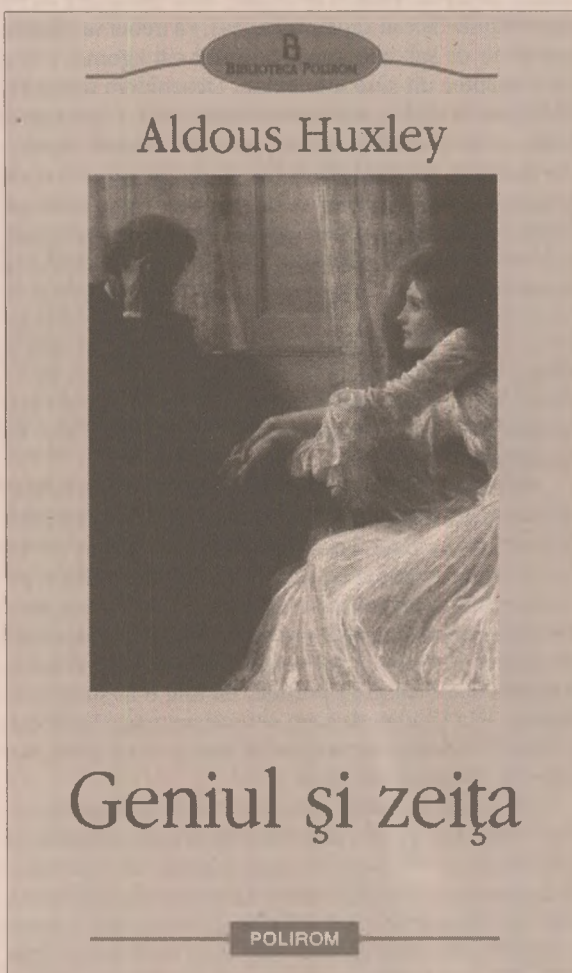
Naratorul provine dintr-o familie cu rigori morale majore. Crescut doar de mama vaduvă – o femeie ultrareligioasă, cu coduri puritane de educație –, John a fost, pînă la vîrsta de douăzeci și opt de ani (cît are la timpul povestirii), un prizonier al cercetării, cu prea puține incursiuni în lumea exterioară. Mai mult, el i-a promis severei mame că va rămîne cast pînă la căsătorie,

asumîndu-și, ca atare, virginitatea, la vîrsta maturității, atît ca pe o virtute, cît și ca pe o fatalitate. Previzibil, conviețuirea alături de familia lui Maartens implică (și) declanșarea fiorului erotic, îndelung reprimat. Pe de o parte, John se simte atras (impuls reciproc) de Katy, soția lui Henry (mult mai tînără decît savantul – aflat la al doilea mariaj), pe de alta, el trezește interesul (cumva obsesional) al fiicei profesorului, Ruth, în vîrstă de cincisprezece ani (o artistă neînțeleasă, respinsă anterior de un jucător de fotbal, de care s-a îndrăgostit nebunește). Maartens – captiv în lumea formulelor – e mai degrabă opac la aceste complicații emoționale. Își dezvăluie totuși, la rîndul lui, un bizar handicap psihologic: este dependent de *prezența fizică* a soției Katy în viața sa. Cînd aceasta pleacă pentru a-și îngriji mama bolnavă, Henry cade bolnav și întreaga casă intră într-un fel de disoluție stranie (singurii care se agită administrativ sînt Rivers și bătrîna servitoare, negresa Beluah). Reîntoarcerea lui Katy devine astfel vitală.

Numai că revenirea intempestivă are un preț. Mama lui Katy, ramasă singură, moare, iar femeia, profund demoralizată, cedează atracției pentru John, cu care începe o relație erotică intensă. Legătura e intuită de minuțioasa Ruth care, rînită în orgoliu, scrie un poem alegoric, unde, în limbaj artistic cifrat, îi demască pe iubii adulterini. Rivers se simte confuz și culpabil. Dezvoltă obsesia unei trădări duble – a mamei (căreia îi promisese castitatea) și, totodată, a maestrului (căruia îi încredințase loialitatea). Decide, prin urmare, să plece din casa lui Henry Maartens. Evenimentele se precipită însă către deznodămînt, înainte ca el să-și îndeplinească hotărîrea: Ruth și Katy au un conflict violent în automobil și mor într-un accident terifiant. Henry se recăsătorește de încă două ori: cu sora lui Katy (care moare de obezitate) și, ulterior, cu introvertita Alicia. Va muri la venerabila vîrstă de optzeci și șapte de ani, lăsîndu-i moștenire lui Rivers sensurile suficiente de absconse al inițierii simbolice derulate în casa sa. Aici s-ar putea localiza deja amîntitul nivel *parabolic* al romanului. John își „deconstruiește” vechea personalitate (pentru a-și creiona una nouă), sub impactul experienței alături de familia Maartens. Schimbarea identității (trecerea de la un „sine” la altul) pare un vis nebulos, un excurs halucinant, din care protagonistul nu se mai poate trezi decît cu brutalitate.

„Visul” nu oferă totuși înțelesuri autonome, el căpătînd inteligibilitate doar prin asocierea cu cel de-al doilea nivel hermeneutic, pe care l-am numit mai devreme *intertextual*. Critica a vorbit despre fondul „intertextual” și „contextual” al acestui roman – legat nemijlocit de o povestire a lui Edgar Allan Poe, *The Fall of the House of Usher/Prăbușirea Casei Usher*. Acolo, un narator își pierde, similar, identitatea, intrînd în casa morbidă a gemenilor Roderick și Madeline Usher. Nu numai asemănările de atmosferă (descompunerea, atrofierea decorului) atrag atenția în cele două texte, ci și substratul simbolic. O analiză atentă a cripticei nuvele poești trimite la probabila folosire a opiumului de către narator, ca stimulent imaginativ, odată ajuns în preajma prietenului Usher. Poemul intercalat de Poe în povestire sugerează, în regim alegoric, deteriorarea bruscă și aparent fără cauză a intelectului uman, ieșit din zodia armonioasă a *rațiunii* și intrat subit în universul defazat al *nebuniei*. Parabola trimite de aceea, invariabil, la descompunerea personalității sub influența substanțelor halucinatorii. Nu alta este „inițierea” lui Rivers al lui Huxley. Aflat între capriciile unei „zeițe” (Katy) și investigațiile experimentale ale unui „geniu” (Maartens), protagonistul își găsește „eul obscur”, ascuns după interminabilele sublimări ale tinereții.

John Rivers se lasă prins, asemenea naratorului poesc, în mreaja unei lumi noi, mai curînd ficționale decît reale, mișcîndu-se pe un plai suspendat (creat parcă anume de maestrul de ceremonii Maartens), unde halucinația și ambiguitatea ontologică funcționează ca reguli principale ale ființării. Pornind, pesemne, de la un viciu personal (dependența de *LSD*), Aldous Huxley scrie, iată, un roman psihedelic, de foarte bună calitate estetică, acoperind toate cerințele de impersonalitate (și transpersonalitate) impuse de marea artă. Oare nu e acesta, pînă la urmă, drumul fiecărui efort literar?

Aldous Huxley – *Geniul și zeița*. Traducere din limba engleză și note de Viorica Boitor. Colecția „Biblioteca Polirom”, Iași: Polirom, 2009, 208 pp., 19.95 RON

Codrin Liviu CUȚITARU

m e r i d i a n e

Fotografia ca operă de artă

● Începând din 1866, celebritățile vin să-și facă fotografii în studioul de pe Broadway al lui Napoléon Sarony și fotografii își dau seama de valoarea de piață a portretelor sale „people”. Citeodată își plătește el însuși modelele (faimoasei Sarah Bernhardt îi dă echivalentul a 20.000 de dolari pentru a-i ceda drepturile asupra portretelor ei). În 1883, Sarony constată că un concurent vinde reproduceri ale fotografiei făcute de el lui Oscar Wilde. Pentru a-și proteja drepturile de autor, îl dă în judecată. În fața adversarului care susține caracterul pur mecanic și chimic al fotografiei, Sarony reușește să convingă Curtea Supremă că portretele sale sînt rezultatul unei munci intelectuale și artistice și să recunoască statutul de operă de artă al unei fotografii.

Industria Dan Brown

● *Cheia lui Solomon* este titlul (provizoriu) al noului roman a lui Dan Brown, care va apărea în cursul acestui an și ale cărui drepturi de traducere au fost cumpărate în mai multe țări chiar înainte de a fi terminat (cele 60 de milioane de exemplare vîndute din *Codul Da Vinci* sînt o bună garanție). Rețeta se pare că e aceeași: eroul principal e tot profesorul Robert Langdon, doar că povestea se petrece la Washington și pune în scenă de data aceasta francmasonii. Urmează ecranizarea.

Cititori spanioli

● Luna trecută, restaurantul madrilen Nicolas, loc de întâlnire al scriitorilor din capitala spaniolă, s-a închis definitiv. Înființat în 1984 de poetul, editorul și traducătorul Juan Antonio Mendez în centrul Madridului, localul a fost frecventat de mai mulți laureați Nobel – García Márquez, Dario Fo, Orhan Pamuk. Mario Vargas Llosa venea adesea acolo, iar o multime de literați și artiști din mai multe generații erau obișnuiți ai casei. Recesiunea l-a silit pe proprietar să renunțe la localul de lângă Puerta de Alcalá. Dacă restaurantele se închid, în mod ciudat însă, în Spania, locurile de unde se procură hrană spirituală nu par afectate de criză. La Barcelona, ministrul culturii a inaugurat o nouă librărie de 1500 m², într-un cartier central în care existau deja vreo zece – ceea ce dovedește că spaniolii citesc mai mult în ultimul timp. O arată și statisticile: numărul titlurilor publicate în 2008 (75.933) a crescut cu 19,8% față de anul precedent și chiar dacă tirajele s-au micșorat (în medie – 3000 de exemplare), cărțile se vînd bine. Conform unui studiu recent al Federației editorilor spanioli, proporția celor care citesc frecvent a crescut din anul 2000 pînă azi de la 36% la 41%. De asemenea, un raport al Ministerului Culturii arată că numărul persoanelor înscrise la bibliotecile publice a crescut cu 53% din 2001. Cele mai mari creșteri ale vînzărilor le înregistrează literatura pentru copii și adolescenți (elevii între 13-19 ani citesc în medie opt cărți pe an, după terminarea liceului însă numărul acestora scăzînd la patru). Pentru scriitorul Rafael Chirbes, care participă frecvent la ateliere de lectură în licee, motivele sînt sociale: „Pentru copii, cărțile sînt o lume a fanteziei, dar, odată ajunși la adolescență, încep să se confrunte cu realitatea înconjurătoare și atunci se întrebă pentru ce să mai citească, pentru a deveni șomeri mai cultivați?” Tinerii care continuă să citească și după terminarea studiilor sînt mai puțini, dar o fac de plăcere, evadînd din „cititul util” spre beletristică.

Soluții de criză

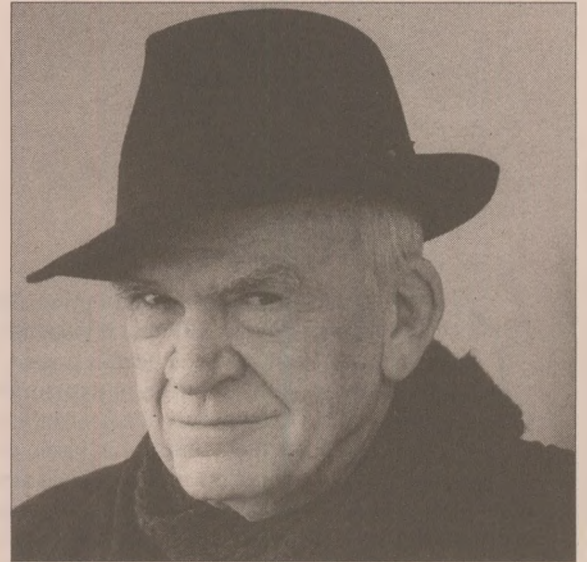
● Teatrul Mariinski din Sankt-Petersburg va deveni și producător de discuri. Sub egida directorului său, dirijorul Valeri Gheorghiev, prestigioasa instituție crede că va face în acest fel față crizei și va contribui la propria faimă internațională. Primele CD-uri, lansate oficial luna aceasta, conțin muzică rusească: opera *Nasul* și simfoniile nr. 1 și nr. 15 de Șostakovici, uverturi de Ceaikovski, precum și lucrări de Rodion Scedrin.

În trenea succesului

● Danny Boyle, realizatorul lui *Slumdog Millionaire*, care a obținut opt Oscaruri, a refuzat oferta foarte bănoasă de a regiza cel de-al 23-lea film James Bond. El a declarat că intenționează să se consacre „unor filme mai personale” și unor subiecte care-l preocupă mai de mult. Cît despre cîntecul „El Jai” din *Slumdog...*, acesta a devenit imnul de campanie al Partidului Congresului Indian, aflat încă la putere, în vederea alegerilor legislative ce au loc în luna aceasta.

Variațiunile Kundera

● Milan Kundera împlinește anul acesta 80 de ani. Scandalului declanșat la Praga în toamna trecută în jurul numelui său, zvonurilor defăimătoare în legătură cu un denunț din 1950, le-a adăugat o tăcere dezgustată. Nume de primă mărime ale literaturii actuale – de la Coetzee la Fuentes și de la García Márquez la Roth și Rushdie – s-au indignat de acuzație, punînd în celălalt taler al balanței ponderea întregii opere de romancier și eseist a lui Kundera. Careia i s-a adăugat de curînd o nouă carte: *Une rencontre* (Ed. Gallimard), considerată de presa culturală franceză un eveniment, un magistral exercițiu de admirație și meditație asupra enigmelor creației artistice – literatură, muzică, pictură, film. Departe de mode și cărări bătute, eseu e polemic la adresa postmodernismului, reabilitînd și unele nume intrate în uitare sau expuse vindicței morale din motive biografice. După *Arta romanului*, *Testamentele trădate* și *Cortina*, Kundera își lărgeste aria întâlnirilor luminoase, reunind sub aceeași privire recunoscătoare pe Anatole France și Curzio Malaparte, Francis Bacon și Rabelais, Schönberg, Janacek și Fellini, Beethoven, Philip Roth și Aimé Césaire, dar și nume cvasi-necunoscute, precum scriitorul islandez Gudbergur Bergsson, poeta cehă Vera Linhartova sau pictorul antilez Ernest Breleur. Ampla cronică publicată de Alain Finkielkraut în „Le Nouvel Observateur” nr. 2315 începe cu un citat în care Kundera mărturisește că, pe cînd era tînăr și încerca să se orienteze într-o lume ce se transforma într-o dictatură a cărei realitate concretă nimeni nu și-o imaginase, în Praga stalinistă a anilor '50, „singura carte care a fost capabilă să-mi spună ceva lucid despre acea lume necunoscută a fost *Les dieux ont soif* de Anatole France.” Dar, odată ajuns la Paris, în 1975, cînd a menționat într-o conversație numele lui Anatole France, Cioran, care era de față, i-a șoptit la ureche: „Să nu-i mai spui niciodată numele cu voce tare, toată lumea va ride de tine.” De cînd avangardiștii îl numiseră „cadavru”, Anatole France simboliza

academismul disprețuit de intelectualii snobi, era anacronic. Însă Milan Kundera știe ce-i datorează și, în ciuda modelor, îi face un elogiu: datorită și lui Anatole France a ales calea romanului, adică a artei care „are ca singură certitudine înțelepciunea incertitudinii”. Și acum, la bătrînețe, într-o epocă în care cultul tinereții revoltate a atins o culme, romancierul ceh are aceeași admirație pentru Anatole France: „E nevoie de o mare maturitate pentru a înțelege că opinia pe care o aparăm nu e decît ipoteza noastră preferată, în mod necesar imperfectă, probabil trecătoare, pe care doar cei foarte mărginiți pot să o dea drept o certitudine sau un adevăr”. Pentru Kundera – scrie și Marc Fumaroli în „Le Monde” – marea insurecție care a fost modernismul e eternă și universală. Dar ea e alcătuită, în același timp, și din fidelitate creatoare față de clasicii artei europene, și din căutarea exigentă a unei forme noi, capabile să deceleze adevărul uman acolo unde nu te aștepți. „O poetică deranjantă azi – conchide Fumaroli –, dar care nu se perimează.”

Divinul comedian

● Din iunie 2006, Roberto Benigni susține cu săli pline un *one-man-show* intitulat *Tutto Dante*, în care oferă o viziune foarte personală asupra *Infermului*. Peste un milion de italieni au aplaudat pînă acum spectacolul în care actorul face comentarii ironice și tandre pe marginea celebrului text, strecoară digresiuni despre actualitate, introduce propriile amintiri și improvizează cu vervă. Venit recent în tureu la Paris cu *Tutto Dante*, Benigni a dat un interviu pentru „Le Figaro Magazine” în care, întrebât despre scriitorii

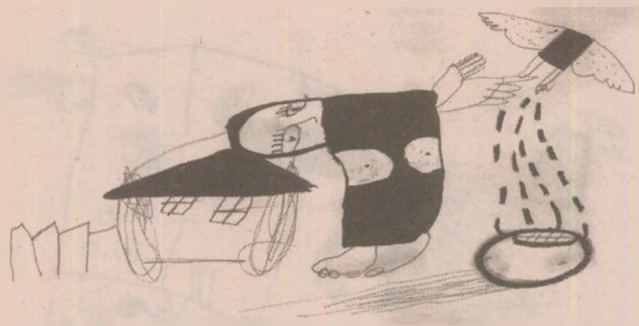
săi de căpătii, îi pune pe primul loc pe Dante și Shakespeare („un dar pe care Dumnezeu l-a făcut umanității”), iar la dreapta lor, ca o reverență gazdelor, pe Rabelais, Hugo, Stendhal și Nerval. *Divina Comedie* e însă pentru el ca și Biblia: o carte pe care o citești și recitești toată viața. Cum lui îi place să își arate public sentimentele, să le împărtășească, e buuros că poate transmite pasiunea lui vie pentru Dante Alighieri și unor oameni care nu mai citesc scriitorii canonici.

Biblioteca lui Hitler

● În 1925, un pictor ratat și agitator politic din München își completa declarația de avere, menționînd „un birou, un scaun și două dulapuri cu cărți”. Douăzeci de ani mai tîrziu, cînd bunkerul îi era bombardat, Adolf Hitler poseda 16.000 de volume, împărțite în sediile și locuințele lui. Ofițerii aliați au găsit în bibliotecile Führerului o amestecătură bizară: Shakespeare, Cervantes, o duzină de biografii ale lui Frederic cel Mare (și doar una a lui Napoleon), mii de cărți consacrate dietelor sănătoase, ocultismului și retoricii, iar pe noptieră -

benzi desenate de Wilhelm Busch. Timothy W. Ryback, jurnalist la „The New Yorker” a făcut o investigație al cărei rod e *În biblioteca privată a lui Hitler*, un volum de peste 400 de pagini, distins de „Washington Post” cu Premiul „Cel mai bun eseu al anului”. Ziaristul relevă încă unul din paradoxurile Celui de-al III-lea Reich: dictatorul criminal, de tristă celebritate și pentru autodafeurile ordonate, era un mare cititor. Autodidactul își lua peste tot cu el ceva de citit - în tranșee, în tren (în imagine, în 1935), la birou. 1200 dintre cărțile ce i-au aparținut sînt păstrate acum la Biblioteca Congresului din Washington. Cele pe care le ținea în „cuibul de vultur” de la Berchtesgaden au fost furate pînă la ultima de soldații aliați și apar uneori pe la casele de licitații (chiar de curînd s-a vîndut la Drouot una purtînd ex-librisul lui Hitler, cu 1800 de euro). Mai multe mii de cărți găsite în cancelaria lui au fost duse în URSS și depozitate într-o biserică dezafectată de la periferia Moscovei, apoi li s-a pierdut urma... Inventarul cronologic al bibliotecii lui Hitler, analizat de Ryback, e semnificativ pentru modul lui de a gîndi și pentru psihologia aberantă. Volumele la care eseistul a avut acces în timpul investigației (un raft întreg consacrat teoriei raselor, cu sublinieri și adnotări, cărți cu dedicație primite de la scriitori - între ele și una de la Ernst Jünger! -, mii de romane polițiste și siropoase, învelite în hîrtie opacă, pentru a nu se vedea ce citește) îi prilejuiesc lui Timothy W. Ryback interesante comentarii.

Constanța Buzea

POST-RESTANT

SI IATĂ că acel magic „este pentru prima dată“, când vă adresați cu versuri unei reviste literare s-a petrecut. Păcat însă că gheața s-a spart sub greutatea nimicului, confuz în exprimare și neglijent. Eva avea părul despicat în patru?

Ori firul ei de păr îi era despicat în patru, deloc conform obiceiului de a analiza îndelung și cu atenție o situație, și care a dat naștere unei zicale pline de culoare în limba română. Eva spune deodată: „Eu eram cea care veneam“, și ar fi fost bine dacă se oprea aici, lăsându-l pe cititor să-și imagineze ce vrea el, ce decurge din această stare plină de urmări. Textul se intitulează uimitor *Patru graiuri* și se pot recunoaște în el doar două versuri care-ți trezesc interesul: Eva „rostea răspicat cuvintele/ și le îngâna de departe“. În rest, jocul liric e cam abrupt, e ratat, trebuie reluat, refăcut cu toată grija, ca să ne bucurăm, vorba dvs., de cunoștință. (Valeria Milcov)

☒ Mulțumim pentru cartea recent apărută, și care ne-a ajuns tocmai când terminasem de citit cu interes grupajul despre copilărie și nostalgie. Nu aveți nici 30 de ani. Absolvent al Colegiului Național „Traian“, secția matematică-fizică și al Facultății de Drept din Lugoj. Elvis Dobrescu, tipăriți la Editura Dacia Europa Nova, în 2003 volumele de poezie *Fereastră cafenelei*, și în 2004 *Mecanica îngerilor*, iar acum, în condiții grafice deosebite, *În rai se purtau blugi*. Cartea, e bine de semnalat că a primit Premiul Societății Scriitorilor Danubieni pentru volum în manuscris la cea de-a XVIII-a ediție a Festivalului Internațional de Poezie „Mihail

Eminescu“, 2009. Răsfoim cartea proaspăt apărută, împărțită în trei secvențe, *Undeva, într-un sat, universul, Comunism quarantine și Alte poeme fără filtru*. Dacă ar fi să aleg poemul cel mai important al acestei cărți, el ar putea fi foarte bine cel dinaintea de *Epilog*: „Erau seri fierbinți de vară/ când focul devenea limpede ca apa,/ porumbul dulce primea-n miezul/ de lapte dinții noștri de copil.// Erau seri fierbinți de vară/ când scriam în țărână/ și creștea în noi Povestea“. Însă la fel de bune mi s-au părut și multe altele: *Cântec de lup, Bucuros că nu-s om mare, Vreau la școală dar și Stampă de fum*: „Seara care mă doare acum nu-i seara/ când ne strângeam toți copiii/ În poala lui Dumnezeu./ Și-l trăgeam de barbă/ Să ne spună povești de povești.// Nici larma din drum nu mai este larma/ Ce mă îmbia să fug de-acasă// E doar fumul...“ Este de o deosebită căldură sufletească și sinceritate autorul și deosebit de activ. Redactor prin concurs la săptămânalul „Redeșteptarea“ Lugoj în perioada sept. 2001-septembrie 2004. Redactor al revistei de cultură și creație „Banat“ Lugoj. Realizator al emisiunii culturale „Paranteze deschise“ la TEN TV Lugoj. Din mai 2006, redactor la Radio-Televiziunea Severin, un an mai târziu este redactor-șef al cotidianului „Informația de Severin“. A apărut în prima antologie italiană de poetry slam, „Poesia ad altra voce“, Bologna, 2005, antologie editată de Asociația culturală Poeti ad alta voce. (Elvis Dobrescu) ☒ Nu e puțin lucru să-ți faci o plăcere din citirea **României literare** în ediția online, trăitor fiind în Michigan, SUA. Felicitările dvs. pentru calitatea revistei noastre ne bucură, la fel și faptul că nădăjduiți să ne deveniți, în timp, colaborator, cu poezie. Din *Carte de vizită, Sfâșiat între două ceruri și Șarpe sărutând* nu am putut aproxima cărei generații aparțineți, dacă sunteți de mai multă sau de mai puțină vreme departe de România. Iată primele strofe ale unuia dintre poeme: „Sărutând glezna subțire a nopții poetul/ se împrăstie în toate cele șase sute șazeci și șase de zări/ pe umerii-i goi/ moartea/ îl luă să-i arate/ mult umblatele-i/ neumblate/ cărări// la birtul din

colț/ trei bețivi/ cântă ceva/ despre dragoste/ despre sex/ despre viață// doar mama poetului/ într-un ungher/ plânge mocnit/ cu fața în mâini...“ Să continuați să ne citiți și să ne dați de citit ceea ce scrieți, și vom ști curând cum trebuie să procedăm ca să fie bine pentru toată lumea. (Sorin Olariu, Michigan) ☒ Spuneți că trebuie să te bazezi pe prietenii vechi, unii dintre aceștia putând fi Werther, Bob Bylan, Don Quijote, Morisson, Omar Khayyam Zappa, Emil Botta și alții, „Lupi frământați din aluatul disperării“, dar și „Dumnezeul lacrimilor/ în cartierul vestic al iadului“, „O cină în doi/ Ochii tăi“, dar și Dumnezeul norilor/ ascuns într-o coajă de nucă“. Dintre notițele dvs. lirice, cel mai mult mi-a plăcut *Si bemol major*. „Eterul se roagă/ în fața oglinzii“ imediat lângă distihul „Dumnezeul norilor/ ascuns lângă buzele tale“. Nu mai puțină atenție merită și acest *Autoportret*: „Să fugim în deșert fără bilete de autobuz/ Să ne prindă ploaia de duminică/ Îmbrăcați în cuvintele altora// Să fugim în deșert/ Și să ne rugăm pe marginea prăpastiilor/ Să ne prindă tunetul de sâmbătă/ Dezbrăcați de pielea începuturilor// Să fugim în deșert/ Cu vremurile de mâine/ Să ne prindă curcubeul de vineri/ Împreunați la amiază// Să fugim în deșert/ Să cășăpim sunetele./ Să ne prindă mirarea de joi/ Fără ochi și fără mâini// Să fugim în deșert/ Să îngrășăm șerpii/ Să ne prindă păcatul de miercuri/ Morți de foame// Să fugim în deșert / Să dănuim, să dănuim/ Să ne prindă setea de marți/ Fără perfuzii// Să fugim în deșert/ Să dinamitam neputința/ Să ne prindă urletele de luni/ Îngenunchiați lângă săruturi// Să fugim în deșert, iubito...“ Creați în crescendo o tensiune și atmosfera necesară unei credibilități în disperarea invocată și în acest *Început de rugă*: „Doamne, iar vine noaptea/ Lasă-mă departe de semne/ Am obosit să culeg păsări/ Am obosit să mor pentru alții/ Am obosit să-mi fie scârbă/ Am obosit să păzesc iadul/ Sau poate raiul?/ Am obosit să arunc cuvinte/ În porțile văzduhului de ieri/ Am obosit să trec pe strada nemuririi/ Desculț/ Am obosit să mătur norii/ Am obosit...“ (Daniel Săuca, Zalău) ■

Prin anticariate

Condotierul fantezie

Multe, nenumărate, înainte și după Bosch, sînt corăbiile nebunilor. Ducînd, ca în *Calătoria* lui Baudelaire, cîrmită de *mort, vieux capitain*, „nemărginirea noastră pe mărginite mări.“ Amușinînd, deosebit de Arca de care-și rîd, al cărei rost e să păstreze lumea veche, în perechi, noutatea care-i este artei, de la un punct încolo, mai dragă decît orice. Steagul – negru, dar ce-are a face... – al tuturor avangardelor. Sub care pleacă la drum și Apunake, fenomenul lui Grigore Cugler, chemat la viață în 1934, la Vremea.

Cine este Grigore Cugler, autorul repetat de vreo patru ori pe coperta ștanțată, în roș-verde (o combinație care va reveni des în acest un fel de basm), cu *Apunake și alte fenomene*? Un avangardist despre care nu se poate spune, ca despre atîția alții, la rece, mult zgomot pentru nimic, pentru simpla pricină că pînă și zgomotul i-a lipsit, acestui exilat la capătul lumii. Un diplomat, sastisit, de bună seamă, de călătorii și protocol, încercînd, într-un delir la care iau parte și limba, și rațiunea, și simțirea, să se elibereze de ele. Evident, făcut să fie citit, nu cu atenția celui care vrea să-nțeleagă, ci mai curînd în pasa distrată a celui care vrea să scape (de logică, de sintaxă, de literatură, la urma urmei), *Apunake* nu se poate rezuma. E una din acele nebunii care, fără să aducă, nicidecum, iluminarea, nu fac decît să amîne platitudinea. Verdictul de care te aperi, în spiritul unui baroc degradat, fără urmă de dramă, cu vorbe și situații pe care le înnađești ca să țină. O vreme.

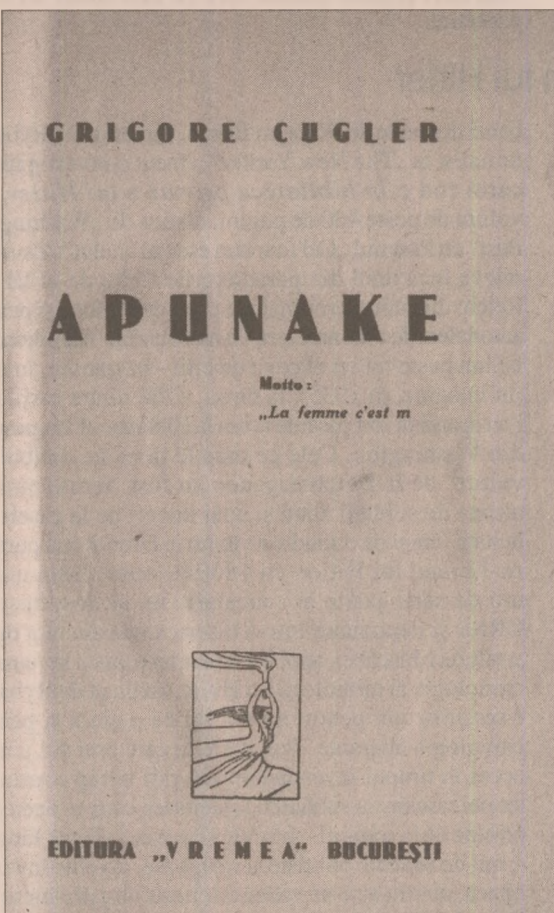
Cuceriri dupăuceriri face Apunake, începînd cu inima femeii sale, Kematta – scrierea cu pretenții, de dragul exotismului, nu poate ascunde un scenariu arhetipal, în sinea lui. Pe urmă, împreună, pornesc să bată lumea, o lume de ființe care par a fi început să vorbească, ologic-dezlinat, înainte să fi putut să stea în picioare. Eroi compoziți, ca ochii insectelor, evoluează la aparate nepotrivite cu antrenamentul lor. Așa că, părăsiți de puteri, se lansează în filosofii fără adîncime, cioburile unei estetici printre rînduri. Bunăoară, acest elogiu înfietății hotărîte de hazard: „ce poate un om pot toți ceilalți. Aceasta este lozinca vremurilor noi. Ea se aplică perfect și descoperirilor și invențiilor cu care ne

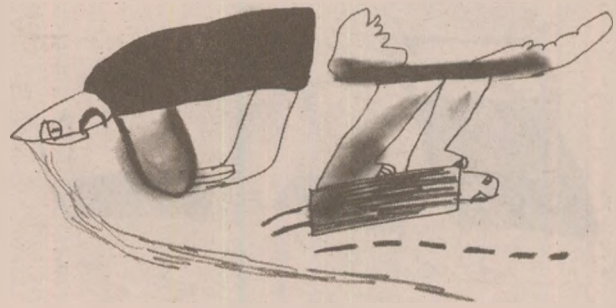
pomenim în fiecare zi. Ce poate un om pot toți ceilalți, iar dacă se întîmplă ca Unul să descopere ceva, nu este grație calităților lui deosebite, ci norocului care l-a ajutat. Să-ți dau un exemplu: arunci un cui într'o curte de o sută de metri pătrați, acoperită cu iarbă, apoi pui pe zece oameni egali ca înălțime, cu ochii la fel de buni, să caute cuiul. Îl va găsi unul, sau cel mult doi, nu grație cine știe căror calități personale, ci pur și simplu pentrucă acei unul sau doi au trecut mai aproape de locul unde se afla cuiul.“ (pp. 62-63). Circulară cum e, are totuși, ca demonstrație, părțile ei, aducînd foarte bine cu rarele clipe de întoarcere la rațiune din monologul unui nebun. Interesante doar ca atingere cu lumea din care a plecat. Încolo, nu sînt de căutat fire și noduri în efortul de-a sfărma orice posibilitate de anticipare a felului cum continuă o frază.

Spun gramaticile că urechea noastră, obișnuită cu o topică anume, și avînd, inevitabil, prejudecata cuvintelor potrivite, își creează așteptări, croite pe cadența unui lanț sonor. Nenumărate decepții o așteaptă în *Apunake*, aproape mai frapante decît cele de care are parte logica. Așa încît o anume stupoare, mai pronunțată sau mai în surdina, după cît ești de exersat în asemenea fenomene, însoțește, mai degrabă decît rîsul, lectura lui *Apunake* și-a celor cinci probe care-i țin companie. *Drumul dragostei* de pildă, e-o muzică în cheia *d*. Cuvintele încep, toate, de la verb la prepoziție, cu această simbolică literă. Și rezultatul nu-i nimic mai mult decît un exercițiu de virtuozitate cum, în anii '80, se vor mai încerca. Atacînd la baionetă șablonul dicționarului în dezordine. Ba e ordine de spîierie...

Ca să te bucuri de libertatea, în fond, pe care ți-o oferă această lume sfîrșind, la propriu, în vidană – gherescă imagine sub care se ascunde, în unele parodii, iadul – trebuie să depui armele. Să nu-ți bați capul, să-ți arunci busola. Și, cunoscînd dezintegrearea memoriei, să admiti dezintegrearea fanteziei. Care se-ntîmplă, de fapt, în această proză de idei neterminate. Așezată sub un motto sugestiv pentru firea și ambițiile ei: „La femme c'est m“. Ei, să vă vad, ce e femeia?

Simona VASILACHE

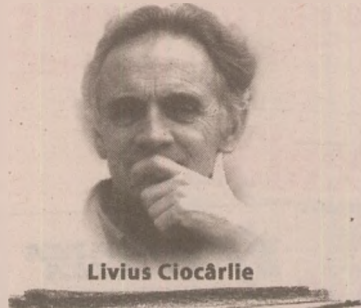

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Potcovarul Basil

PE CARTEA de vizită a dlui Basil Chițoiu potcovarul scria „furnizor al Casei Regale”. Ceea ce era aproape adevărat: avea un contract cu Regimentul de Gardă. De când începuse războiul potcoavele și caietele care ieșeau din fabrica lui ajungeau și la câteva escadroane de cavalerie din țară. Fabrica lui Basil era la marginea orașului. Furnizorul Casei Regale muncea și acum la forjă câteva ore bune pe zi. Avea un șorț greu de toval cu care venise din Ardeal în 1920, când își deschisese aici potcovăria. Nu-și dorise niciodată să intre în rândul notabilităților orașului. Era mai înalt decât cei mai mulți bărbați din Medgidia. Își purta cu mândrie la biserică hainele de duminică, dar nu-i plăcea să stea prea mult îmbrăcat în costum. Gulerul cămășii îi dădea mîncărime și când dădea mîna cu unul și cu altul se scuza că nu-și scoate mînușile fine de glanț fiindcă avea palmele asprite de bătătură. Când a apărut în oraș, cu trei căruțe brașovenesti din care s-au mai dat jos două cafele, nevasta lui, mare cît el, blondă, și doi copii care de-abia învățaseră să umble s-a zvonit că era țigan ungureș, fiindcă în regat cu potcovăria se îndeletniceau mai mult țiganii. În următorii ani acest zvon a dispărut, dar a apărut altul, că era papistaș. Nimeni nu s-ar fi împiedicat în acest zvon, cum nu se agățase nimeni nici de cel că era țigan. Lumea vorbea, în timp ce la potcovăria lui răsuna ciocanele ziua și noapte. Pe atunci nu-i știau numele mic decât nevasta lui, calfele și ucenicii pe care și-i luase din satele vecine. Pentru ceilalți era Chițoiu potcovarul. Când începuse să facă oarece cheag, avea cinci copii, toți băieți, nevasta lui Anuța încă nu se îmbolnăvisese și toată ofițerimea din oraș la el își potcovea caii. În al treilea an al Crizei Chițoiu s-a dus la București cu o recomandare scrisă de maiorul Scipion și cu o ladă de potcoave. A stat o săptămînă la un hotel ieftin, pînă l-a primit ofițerul așist de la Regimentul de Gardă căruia îi era adresată recomandarea. Așistul l-a luat la sigur: „Cît i-ai dat, țigane, domnului Scipion pentru scrisoarea asta!” Nimic, ce să-i dea! Îi potcovea calul. Și, cu respect, nu era țigan! Era ardelean de-al domnului Maniu. „Și potcovești cai în Medgidia de ardelean ce ești! Dl Scipion te-a învățat să-mi răspunzi?” Cu respect, dl maior îi dăduse această scrisoare și îi zisese să vină cu ea la dvs. și el se socotise să aducă și o ladă cu potcoave. „Vezi că ești țigan! Când te recomandă dl Scipion mai vii cu potcoavele după tine la Regimentul de Gardă?” Dar dacă tot le aduse, să le lase aici! Măcar știa el ce-i scrisese dl Scipion despre potcoavele și caietele lui? Nu, dl maior îi dăduse scrisoarea închisă. „Să te duci să-i pupi mîna, ai înțeles! Să-i pupi mîna!” Chițoiu s-a întors în Medgidia cu contract de probă ca furnizor al Regimentului de Gardă. N-a spus nimic în oraș. Om de cuvînt, s-a dus la maiorul Scipion să-i pupe mîna, cum îi ordonase așistul și dacă nu se supăra dl maior, ce-i scrisese domnului ofițer de la București? „Chițoiule, vezi-ți de potcoavele tale! Nu te interesează pe tine corespondența mea cu Bucureștiul!” După vreo doi ani, la un chef la popotă maiorul a povestit cum ajunsese Chițoiu furnizor al Regimentului de Gardă: Îi scrisese amicului său de la București că dacă voia să fie sigur de funcția lui de la Regiment trebuia să cumpere cele mai bune potcoave și caietele pe care le putea găsi în România. Le făcea conștiincios acest țopîrlan venit din Ardeal. Între timp, aflase Scipion, chiar și calul pe care îl călărea M.S. Regele purta potcoave făcute de Chițoiu. Și cum îl mai chema pe acest Chițoiu? se trezise curiozitatea în oraș: Atunci și-a făcut fabricantul de potcoave carte de vizită, la un tipograf din Constanța, care i-a schimbat cu de la el putere numele mic de Vasile în Basil, ca să se potrivească mai bine cu cele patru cuvinte de dedesubt: „furnizor al Casei Regale”. Potcovarul n-a avut nimic împotriva cînd tipograful i-a arătat modelul. Basil să fie, numai Chițoiu să rămîna la fel, ca așa îl știa lumea și poate chiar Maiestatea Sa. ■

Livius Ciocârliie

DIN CARTEA CU FLEACURI

FO DEOSEBIRE între ce-i revine psihicului și ce fiziologicului în reacțiile și stările unui individ. Astăzi, la cafea, mă enervez fiindcă T mă contrazice fără rost. Părăsesc terenul, ca să nu ne certăm. Îmi trece repede și aş coborî, s-o împac, dar încă nu pot. Nu sunt cum ar trebui să fiu. E încă ceva tensionat în mine. Corpul e încă supărat. Abia după ce se retrage tremurul pot să cobor.

Ar trebui să existe o limită în toate. Ducându-mă la pâine, îmi iese în cale și la dus și la întors o pisică neagră. Neagră, neagră de tot. Fără ceva, acolo, niște dungă, maro.

Urcăm în mansardă, unde T proiectează înfricoșătoare transformări. „Ce-i cu toate foile astea?, întrebă. –Viitoare ciorne. –Pentru câte vieți?”

Traiesc tot mai puțin în metalimbaj. Semn de îmbătrânire, de criză a funcției generalizatoare, venirea minții la cap? Când citesc cuvinte ca *modernism*, *postmodernism* nu simt nevoia să scot revolverul, simt cum adorm. Prefer să dorm. Este în ele voința de a domina. Îmi regăsesc, mîncată de molii, uniforma de semiotician. Prefer cu mult petrecerea în literatura însăși, stabilirea de relații independent de *isme*, cum face Ion Vartic în eseurile lui. Semnificativ mi se pare faptul că scriitorul Cărtărescu se arată sastisit, în *Jurnal*, de doctorul Cărtărescu, pe care îl citează cu febrilitate toți cei neliniștiți din cauză că nu știu în ce *pătrățâca* -

vorba lui Ion Iliescu, a celui alt Ion Iliescu, iesteticianul urbei noastre – să-l așeze pe cutare scriitor.

Citează Luca Pițu cunoscuta frază a lui Pascal: „...luați-le divertismentul, și-i veți vedea uscându-se pe picioare de plictiseală...” Uitasem urmarea: „...își simt atunci nimicnicia fără a o cunoaște...” Sigur că-i așa. Mi se pare însă că nimicnicia lucrează și mai harnic cînd divertismentul se prelungește fără măsură. Atunci, în loc să te uști pe picioare, parca ți se trage aerul din piept.

„...ești nefericit cînd te afli plin de o tristețe insuportabilă, obligat să te autoscrutezi și acest lucru să nu te distreze.” Tristețea insuportabilă o simți cînd suferi, nu cînd nu te distrezi sau te distrezi prea mult. Iar aceasta e condiția oamenilor comuni. Ei suferă fără să extragă din suferința lor vreun sens. Și nu sensul în sine e important, ci chiar extragerea lui. A putea să gîndești cînd suferi înseamnă a păstra o marjă de gratuitate, a te distrage parțial și, deci, a suferi mai puțin. Fiindcă se tînguie în ritm, artiștii suferă mai puțin.

Iubitorii de isprăvile glorioase ale americanilor în Irak ar trebui să știe că prețurile explodate din piețele noastre în mare măsură de acolo vin. Iar dacă dă Domnul ca cearta dintre democrați să aducă la toamnă încă un republican, peste patru ani vom putea fi (în ce ne privește, pe T și pe mine, dacă vom fi!) la sapă de lemn. Se știe, cînd fac guturai americanii, noi tușim. Dacă, în schimb, vine un democrat, s-ar putea ca rușii să-și facă în voie de cap iar europenii, de uniți ce sunt, să nu aibă voce cu care să scoată un cuvînt.

Decalajul dintre critică și manual. „...tenebrosul, plîngărețul și mediocrul Vlahuță” scrie Călinescu în 1938. Iar nouă, la mai bine de zece ani, ni se împuia capul cu *România pitorească* și cu poezia lui Vlahuță. Abia Panait Cerna de-l mai concura.

„Succesiunea în istoria literară este ca și în istoria politică, empirică și neprevizibilă.” Asta, cînd făceam teoria morții necesare a artei, Roman și cu mine, în ruptul capului n-am fi admis. Ni se părea că descoperisem gramatica diacronică a formelor și, cu ajutorul ei, logica parcursului care ducea de la pre-renăștere la *op' art*.

Să nu aud!

N-am renunțat cu totul la idee. Am făcut numai o concesie: acum spun (Roman nu mai spune nimic) că desfășurarea istorică poate fi prevăzută *à rebours*; dinainte înapoi. Cu alte cuvinte, o validez. Spun despre operele diferitelor epoci: asta e în regulă, asta n-ar prea fi trebuit să fie cum e, de asta nici să nu aud!

Îmi telefonase C.S., de la Timișoara. Își lansează editura la București. La C.O.Ș. Să vorbesc și eu. Zâmbesc în sinea mea. O să fim noi doi și, dacă mai sunt, ceilalți vorbitori. Când colo, plin. Formație de muzică din Renăștere, televiziune, conducerea Academiei, un mare jurnalist. Totul, pus la cale de la Timișoara! N-am făcut bine că dintre toate rolurile bănățenești mi l-am ales tocmai pe acela de soluție de contrast.

Da, dar eu sunt pisoiul care sugă la mai multe oi. Sunt bine împărțite sarcinile la noi. T se spetește, eu sunt obosit.

Erika, trimisă la odihnă, ca Mușina la Olănești, mai vine câteodată să mă scoată din impas. Că imprimantă n-am.

Trebuie să recunosc: pomit de la decrepitudine incipientă, de cînd mi-am găsit meseria asta de miniaturist m-am mai dres.

Casa plină de meșterii lui T. Foarte punctuali. La opt și jumătate sunt aici. „Ca să ajungem la timp, a trebuit să venim pe jos.”

Bocănesc ei, bocănesc, dar sunt și buni meșterii la câte ceva. Au tăiat cablul telefonic chiar cînd mă chemase o persoană pe care o căutam de săptămîni. Și numărul nu i-l știu. E drept că meșterul, onest, și-a recunoscut isprava și s-a oferit să anunțe defecțiunea prin celularul lui. Vrea să-i spun numărul telefonului afectat. Luat pe nepusă masă, fabric la repezeală o combinație între numărul nostru și al Alexandrei. Omul formează deranjamentele de la Telecom. La auzul numărului, operatoarea pretinde că suntem societate comercială și nu pe Spătarului locuim. Eu că ba da, ea că nu și nu!

Ce s-a mai întîmplat în țară și în lume? Nu mare lucru. S-a interzis circulația pe Brezoianu, au murit aia 20.000 din Birmania... Mai ce?

Nu e de mirare că unii mari interpreți de muzică sunt nevrozați. În timp ce actorul e histrion prin natura artei lui, interpretului ieșirea în public poate să-i cadă bine sau nu. Harul lui e și cînte, prezența pe podium e numai un derivat.

Analizând *Moș Nichifor coțcariul*, Călinescu ignoră dinamica erotică a nuvelei. Din pudoare de epocă, nu din neînțelegere, sper. Nouă, la *Clasic*, ne-a atras atenția asupra coțcării o profesoară pudibondă, înfierându-i pe criticii destrăbalați care pretind așa ceva.

Prezența meșterilor în casă, combinată cu sensibilitățile mele, pune în pericol regularitatea unei părți însemnate, nu cantitativ, a literaturii române actuale. Va trebui ca după plecarea lor, cum făceam, vorba vine!, cu orele de la facultate în urma vizitelor prezidențiale, să recuperez.

Mă uit în oglindă și-mi spun: dacă acum arăt așa, cum am să arăt cînd o să am, vorba mamei B., 200 de ani?

Eram cam ofensat. Nici un impozit, an de an. Păcat de formularele completate de T, îmi ziceam. Iată-mă servit! Și încă, deocamdată, numai pe 2002. Unde mai pui: e vorba, cum aflăm, de venituri nedecarate. Mă și văd în turnul datornicilor, alături de termopane și alte personaje de rang înalt.

Nu înțeleg ce găsește de răs Călinescu în versurile de album: „Viața e ca un râu, curge și apoi seacă.” Nu-i adevărat? Sau acestea, cutremurate de abrevieri: „...teatrul lumi / Îl joc cu rolul neînvațat.” Mă recunosc și în rol și în *i-ul* economisit. ■

actualitatea

Argumente pentru cultura memoriei

Pe cât de înlesnită e azi, datorită computerului și aparatelor digitale, meseria de fotoreporter, pe atât de rar mai găsim în presă reportaje adevărate, ilustrate cu imagini care să surprindă sinecotic realitățile românești. Scriitorii nu mai sînt atrași de acest gen gazetăresc ce presupune deplasări incomode, dacă nu temerare, iar fotografia artistică e destinată acum simezelor și albumelor de autor, presa de tiraj neputînd oferi condiții tipografice acceptabile. Cu notabile excepții, creatorul s-a despărțit de (foto)reporter. Ziariști făcuți peste noapte și paparazzi umplu cu o pastă anonimă de clișee coloanele ziarelor, iar cititorii le ignoră pe bună dreptate semnătura. Cu totul altfel se petreceau lucrurile în presa interbelică. Suplimentul publicației **REALITATEA EVREIASCĂ** nr. 314-315, coordonat de Geo Șerban, e consacrat de data aceasta unui fabulos fotograf, Iosif Berman (1891-1941), care a inovat partea tehnică a meseriei spre a-și exprima fidel ideile, sensibilitatea, ardoarea umanistă. Despre Iosif Berman, Geo Bogza spunea: „Revoluția prin care Arghezi a înnoit limba literară, încercînd-o de plasticitate a gândirii sale, Berman a produs-o în lumea imaginilor fotografice, smulgîndu-le din anchiloza de pînă atunci și încercîndu-le cu viață adevărată.” Că nu e o exagerare o dovedesc cele 25 de fotografii (între care instantanee surprinzătoare cu scriitori, artiști, oameni politici celebri, pe care Cronicarul nu le știa) păstrate la Muzeul Municipiului București și la Muzeul Țăranului Român. Atît de apreciat era profesionalismul, pasiunea lui Berman pentru meserie, încît profesorul Dimitrie Gusti l-a asociat echipei sale de cercetare, iar Casa Regală l-a numit fotograf al ei oficial. Ceea ce nu l-a putut apăra de măsurile discriminatorii antisemite care l-au eliminat din presă, o amărăciune ce i-a grăbit sfîrșitul prematur. La moartea lui, F. Brunea-Fox publica în „Renașterea noastră” un portret de cuvinte ales de Geo Șerban să însoțească documentele fotografice: „Berman n-a fost un vulgar salahor al meseriei. Ci un profesionist de înțeles înalt. În mîna lui de dresor, cutia cu lentile nu era o simplă sculă menită să îndeplinească o strictă funcțiune automată. Devenea un organ altoit pe inteligență diriguitoare, încă un nerv optic, încă o antenă. Așa se explică rezultatele uimitoare ale colaborării dintre om și lucru, confunđați într-o singură armonie. Acele mărturii ale realității, fixate nu în stadiul ei banal și comod, ci harponată în clipa ei cea mai intimă, mai caracteristică, mai originală. În mîna lui Berman, ca la alții vioara, aparatul cu ochean se umanizează. [...] Reporter la o importantă instituție de presă, contribuția lui sfida orice act de memorie a colegilor cu altă atribuție. Pe documentul lui indubitabil, se situa în redacție factura exactă a evenimentului, se completa și se corecta episodul deformat de imaginația ziaristului cu plaivaz. Fapte diverse și solemnități, momente politice și sportive, catastrofe și serbări, drame colective și manifestări sociale, în sfîrșit tot ce poate destăinui, public sau particular, cotidianul – au poposit o clipă în cutiuța ageră, înainte de a se mistui în neant.”

Cine este Terorista

Una dintre întrebările mult vehiculate pe net, în ceea ce se numește blogosfera autohtonă, este de o bună bucată de vreme următoarea: cine se ascunde sub pseudonimul Teroristei? Notorietatea blogului *Terorism de cititoare*. Cărți și tutuș a devenit, în timp, apreciabilă, ceea ce a stîrnit valuri succesive de ipoteze și scenarii. *LuciaT* și-a ascuns bine identitatea, întretinînd în mod convenabil enigma. *LuciaT* putea fi oricine: femeie sau

ochiul magic

bărbat, o profesoară de desen sau un inginer textilist la pensie, o adolescentă cinică sau doi frați gemeni cu simțul umorului bine dezvoltat.

De astăzi avem un nume, ba chiar două. Pe blogul *Mofturi de ochelari* al lui *isuciu*, măștile sunt aruncate cât colo și de sub ele apar... Vali Florescu (traducătoare și scenaristă), ca Terorista de serviciu, și T.O. Bobe, prozator încă tânăr, comentatorul cel mai asiduu de pe *Terorism de cititoare*, cunoscut internațional ca *Vic*. E dată și o fotografie, de bună calitate, și care pare să fi fost făcută la mingul bloggerilor din fața Televiziunii Române, pentru reluarea emisiunii culturale a lui Ioan T. Morar. Terorista/ Vali Florescu e blondă, plinuță și cu fața la obiectiv.

Curiozitatea blogosferei românești fu astfel, în fine, satisfăcută. Cu toate acestea, o întrebare a început deja să-l macine pe Cronicar: oare cine o fi *isuciu*?

Două interviuri reușite

Numărul din 8 aprilie al revistei **LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ** găzduiește două fermecătoare interviuri cu doi poeți dragi: Ileana Mălăncioiu și Mircea Cartărescu. Citindu-le, simți că mai există oameni firești și simpli pe această lume. Ileana Mălăncioiu, întrebata de Radu

Doru Cosmin: „Cum era Ileana Mălăncioiu la 20 de ani!”, răspunde dezarmant de sincer: „Ca orice om care are viața în față. Nu-mi găsisem drumul, dar nu eram disperată. Poate și pentru că m-am născut într-o casă fără cărți și nu aveam visuri prea mari. Oricum, nu mă gîndeam că voi ajunge scriitoare. În vremea liceului, am debutat în revista de Matematică și Fizică, propunînd rezolvări mai simpe decît cele consacrate, ale unor probleme de geometrie în spațiu. Apoi am ratat examenul de admitere la Facultatea de Electronică, unde a fost o concurență acerbă, din cauză că majoritatea locurilor era rezervată celor veniți din producție, cu dosare de trimitere la studii întocmite la serviciul de cadre. Dat fiind că am fost elevă de nota maximă, n-am suportat ideea de a mă întoarce acasă cu acel eșec și m-am înscris la Școala Tehnică Financiară. După absolvire, a trebuit să fac un stagiu de trei ani în producție. În perioada aceea, am început să scriu și asta m-a determinat să abandonez pregătirea la matematică și să dau examen de admitere la Facultatea de Filozofie. Mi-am luat licența în 1968, cu teza *Locul filozofiei culturii în sistemul lui Lucian Blaga*, și am fost repartizată ca redactor la Televiziunea Română, de unde a trebuit să plec în 1971, pentru că m-am pronunțat împotriva aplicării tezelor lui Ceaușescu. De acolo m-am transferat la revista *Argeș* din Pitești, unde am rezistat doar vreo 8 sau 9 luni și mi-am dat demisia. După cîțiva ani de șomaj, mi-am susținut examenul de doctorat cu lucrarea *Vina tragică* (tragicii greci, Shakespeare, Dostoievski, Kafka), în iluzia că voi putea să intru în învățămîntul superior. Dar n-a fost să fie. Așa cum am mai spus cîndva, la emisiunea *Profesiunii*, mergînd din eșec în eșec, am ajuns, în cele din urmă, acolo unde trebuia.” În celălalt interviu (luat de Ștefania Coșovei), Mircea Cartărescu se confesează la fel de firesc: „Sunt nervos și plictisit cînd nu sunt înțeles. Iar cînd totul vine din rea-credință, invidie și ură personală, cum mi se-întîmplă tot mai des în ultimii ani, deprimarea mea ajunge la un fel de mizantropie posacă. Echilibrul mi-l găsesc greu, abia atunci cînd revin la gîndul că singura mea armă este scrisul, că singurul fel în care pot răspunde e să scriu mai departe din toate puterile mele.” Un număr reușit al *Luceafărului de dimineață*, o revistă aflată într-o vădită creștere valorică.

Cronicar

Anunț important: 2% pentru România literară

Cei interesați să sprijine cultura română pot transfera, potrivit legii, un procent de 2 % din impozitul pe venitul global (afert veniturilor obținute în anul 2008) organizațiilor non-profit, prin completarea unor declarații. Cei ce vor să fie alături de noi și optează să vireze acest procent Fundației **România literară** pot obține declarațiile de la Administrația financiară sau de pe Internet, la adresa: <http://www.doilasuta.ro> – secțiunea „Resurse”.

În cazul în care persoanele fizice obțin venituri doar din salarii, se va completa **Declarația 230**.

În cazul în care persoanele fizice obțin venituri din salarii și din alte surse (de ex: venituri din cedarea folosinței

buurilor, venituri din drepturi de proprietate intelectuală) se va completa **Declarația 200**. Termen de depunere (prin poștă sau la sediul Administrației financiare) - 15 mai 2009.

Iată datele Fundației **România literară** necesare completării respectivelor declarații: ➡

În cazul în care decideți să ne alegeți pe noi, vă mulțumim pentru sprijin.

II. DESTINAȚIA SUMEI REPREZENTÂND PÂNĂ LA 2% DIN IMPOZITUL ANUAL, POTRIVIT ART. 57 ALIN (4) DIN LEGEA NR. 571/2003

1. Bursa privată

Contract nr./data: _____ Suma platită: _____ lei Documente de plată nr./data: _____

2. Susținerea unei entități nonprofit/unități de cult

Suma: _____ lei Denumire entitate nonprofit/unitate de cult: **Fundația România literară**

Codul de identificare fiscală a entității nonprofit/unități de cult: **4433732** Cont bancar (IBAN) a entității nonprofit/unități de cult: **RO91BRDE4415V59488894410 - BRD - GSG Agenția Șincai**

ZIRKON
ZIARE, ZI DE ZII

Abonamente 2009

România literară

Talon de abonare începînd cu

- abonament trei luni (13 numere) - 50 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 96 lei
- abonament un an (52 numere) - 195 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Începînd cu 1 ianuarie 2009, abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media! Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu nr. 6, sector 2, București, 022195. Tel.: 255.19.18, 255.18.00. Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul: RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady. Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămîne valabilă adresa: dir. adm. Valentina Vlădan, Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

